

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ANTAKYA TARİHİ KENT DOKUSUNUN KENTSEL
TASARIM AÇISINDAN İRDELENMESİ VE BİR ÖRNEK
ÇALIŞMA**

**HAZIRLAYAN
SENEM EMİNE KOCAOĞLU**

**DANIŞMAN
DOÇ.DR. H. SELMA ÇELİKİYAY**

BARTIN-2016

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ANTAKYA TARİHİ KENT DOKUSUNUN KENTSEL TASARIM AÇISINDAN
İRDELENMESİ VE BİR ÖRNEK ÇALIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Senem E. KOCAOĞLU

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Doç. Dr. H.Selma ÇELİKAY - Bartın Üniversitesi
Üye : Doç. Dr. Pelin GÖKGÜR - Mimar Sinan Üniversitesi
Üye : Yrd. Doç. Dr. Canan CENGİZ - Bartın Üniversitesi

BARTIN-2016

KABUL VE ONAY

Senem E. KOCAOĞLU tarafından hazırlanan ‘ANTAKYA TARİHİ KENT DOKUSUNUN KENTSEL TASARIM AÇISINDAN İRDELENMESİ VE BİR ÖRNEK ÇALIŞMA’ başlıklı bu çalışma, 22.12.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY (Danışman) .....

Üye : Doç. Dr. Pelin GÖKGÜR .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Canan CENGİZ .....

Bu tezin kabulü Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun ...../...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. H. Selma ÇELİKAY'ın danışmanlığında hazırlamış olduğum “ANTAKYA TARİHİ KENT DOKUSUNUN KENTSEL TASARIM AÇISINDAN İRDELENMESİ VE BİR ÖRNEK ÇALIŞMA” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

22.12.2016

Senem Emine KOCAOĞLU

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışmamda öncelikle danışmanlığımı üstlenerek göstermiş olduğu manevi desteğin yanı sıra, araştırma konumun seçimi ve yürütülmesi konusunda engin bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, koruma konusundaki bilincimin gelişmesine katkı sağlayan çok değerli hocam Doç. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezde jüri üyesi olma nezaketini gösteren, tezin incelenerek hataların düzeltilmesinde değerli zamanlarını harcayan sayın hocalarım Doç. Dr. Pelin GÖKGÜR'e, Yrd. Doç. Dr. Canan CENGİZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Arazi çalışmalarım sırasında bilgi ve yardımlarını esirgemeyen Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne, Hatay AYKOME (Alt Yapı Koordinasyon Merkezi) Şube Müdürü Osman Tamer SIRIM'a, Hatay Yatırım İzleme Koordinasyon Merkezi İnşaat Mühendisi Atilla Özcan'a, harita ve planları edinmem konusundaki yardımlarından dolayı Süleyman ÇİÇEKLİ'ye, Yüksek Mimar Ceren EMİR'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Maddi ve manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim eşim A. Barbaros KOCAOĞLU'na, sevgili annem Nuran YARDIMCI'ya, değerli babam Mehmet YARDIMCI'ya ve çalışmalarım sırasında büyük anlayış gösteren kıymetli kızım Alya Arven KOCAOĞLU'na en içten dileklerle teşekkür ederim.

Senem Emine KOCAOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ANTAKYA TARİHİ KENT DOKUSUNUN KENTSEL TASARIM AÇISINDAN İRDELENMESİ VE BİR ÖRNEK ÇALIŞMA

Senem Emine KOCAOĞLU

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. H. Selma ÇELİKAY

Bartın- 2016, sayfa: XVI + 112

Kentler, tarih boyunca insanların ilişkilerini, sosyal ve kültürel anlamda değişimlerini biçimlendiren, ekonomik ve demografik bakımdan farklılıklar gösteren mekânlardır. Bu mekânlar, değişmekte ve gelişmekte olan yaşam standartları, nüfus artışları, göç gibi nedenlerle şekillenmektedir. Bu durum sonucunda yeni bir kent ve buna dair yeni bir kültür oluşmaktadır ve kent kimliği yok olup gitmektedir.

Tarihi kent dokuları, geçmişten günümüze gelen tarihi ve kültürel miraslardır. Bu dokular içerisindeki tarihi yapılar, kendine özgü formları ve kent içindeki konumlarından dolayı kenti ayrıcalıklı kılan önemli yapı taşlarıdır. Kentlerimize kimlik kazandıran tarihi yapılar, tarihi süreçleri, fiziksel çevreleri, kültürel, sosyal, ekonomik ve estetik değerleri ile birlikte bir bütün olarak korunmalıdır.

Tarihi kent dokusu içerisindeki nitelikli, belirli bir kimliği olan ve belli bir döneme ayna tutan, kentin imajını oluşturan alanların korunması büyük önem taşımaktadır. Tarihi kent dokularının ve bu dokuya kimlik kazandıran öğelerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ve nesillere aktarılmasında kentsel tasarımın önemi yadsınamaz.

Antakya, çeşitli din ve kültürlerin etkisiyle biçimlenmiş, tarih boyu birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir kenttir. Farklı din ve mezheplerin yaşandığı etnik bir yaşam alanıdır. Bu etnik özelliğini tarihi boyunca korumuştur.

Bu tez çalışmasında, tarihte farklı kültürlerle şekillenmiş Antakya Kenti'nin tarihi dokusu içerisinde bulunan Gazipaşa Caddesi örneğinde, imaj analizi kapsamında mevcut fiziki durum saptanarak, öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Antakya; kentsel tasarım; koruma; tarihi çevre; tarihi çevre koruma.

Bilim Kodu

502.01.02

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EXAMINATION OF HISTORICAL URBAN FABRIC OF ANTAKYA IN TERMS OF URBAN DESIGN AND A CASE STUDY

Senem Emine KOCAOĞLU

Bartın University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Landscape Architecture Department

Thesis Advisor: Assoc. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY

Bartın-2016, pp: XVI + 112

The historic town tissues are shaped by the cultural heritage of the natural and cultural aspects of mutual relations. Historical buildings, unique forms and important building blocks of the city because of the privileged position in the city. Historical buildings, which give identity to our city, historical processes, physical environmental, cultural, social, should be protected as a whole with the economic and aesthetic value. Cities are the places which peoples relationships throughout history, to give shape to social and cultural changes, economic and demographic aspects that differences. These places are shaped by factors such as changing and emerging standards of living, population growth and migration. As a result of this situation consists of a new city and a new culture. And the urban identity will disappear.

Within the historic urban fabric qualified, and holds a mirror up to a specific ID that has a certain period, the protection of the image forming area of the city is of great importance. The symbols of the image that are held in urban area of sustainable urban design in the context of the importance of the achievement of future generations is undeniable.

Antakya is the city that has hosted many civilizations throughout history has been formed

under the influence of various religions and cultures. That is experiencing an ethnic habitat of different religions and sects. The property of this ethnic has maintained throughout the history.

In this thesis work, in the case of Gazipaşa, which is located in the historical texture of the Antakya city, which was shaped, with different cultures in history, image analysis within the scope of existing physical condition has been determined, the recommendations have been developed.

Key Words

Antioch; urban design; protection; the historic environment; history of environmental protection.

Science Code

502.01.02

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 Genel Bilgiler.....	2
1.1.1 Tarihi Çevre Kavramı	2
1.1.1.1 Tarihi Çevrelerin Ögeleri	4
1.1.1.2 Tarihi Çevrelerin Özellikleri	6
1.1.2 Kentsel Koruma	7
1.1.2.1 Koruma Kavramı	7
1.1.2.2 Tarihi Çevre Korumaya İlişkin Sorunlar.....	9
1.1.2.3 Tarihi Çevre Korumanın Toplum İçindeki Önemi.....	10
1.1.2.4 Koruma Bilinci ve Toplum.....	10
1.1.2.5 Koruma Amaçlı İmar Planları	11
1.1.2.6 Yenileme Çalışmaları	13
1.1.3 Kentsel Tasarım	15
1.1.3.1 Kamusal Alanlar.....	16
1.1.3.2 Kent İmajı.....	16
1.1.3.3 İmaj Ögeleri.....	17
BÖLÜM 2 MATERYAL VE YÖNTEM	22
2.1 Materyal	22
2.2 Yöntem.....	23

BÖLÜM 3 ARAŞTIRMA BULGULARI	24
3.1 Antakya Kenti' nin Tarihi Gelişim Süreci	24
3.1.1 Seleucos Dönemi.....	25
3.1.2 Eski ve Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi.....	28
3.1.3 İslam Dönemi	30
3.1.4 Bizans Dönemi	30
3.1.5 Selçuklu Dönemi.....	30
3.1.6 Haçlılar Dönemi.....	31
3.1.7 Memluklar Dönemi	31
3.1.8 Osmanlı Dönemi	32
3.1.9 Hatay Devleti Dönemi.....	33
3.1.10 Antakya'nın Anavatana Katılması	33
3.2 Antakya Kenti'nin Doğal Özellikleri.....	36
3.3 Antakya Kenti' nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı	38
3.4 Antakya Tarihi Kent Dokusu Analizi	40
3.4.1 Genel Yerleşme Formu	40
3.4.2 Anıtsal Ögeler	41
3.4.2.1 Antakya Kalesi ve Surları.....	41
3.4.2.2 Habib-i Neccar Camii.....	43
3.4.2.3 Ulu Camii	44
3.4.2.4 Cindi Hamamı	45
3.4.2.5 St. Pierre Kilisesi	46
3.4.2.6 Ortodoks Kilisesi (Aziz Piyer ve Aziz Paul).....	46
3.4.2.7 Katolik Kilisesi.....	47
3.4.2.8 Protestan Kilisesi	48
3.4.2.9 Musevi Havrası (Sinagog).....	49
3.4.3 Antakya Kenti Sit Alanları.....	49
3.4.3.1 Antakya Kenti Sit Alanı İçerisindeki Sokaklar	51
3.4.3.2 Antakya Kenti Sit Alanı İçerisindeki Konutların Özellikleri	58
BÖLÜM 4 ÖRNEK ÇALIŞMA (GAZİPAŞA CADDESİ)	66

4.1 Gazipaşa Caddesi'nin Antakya İçerisindeki Konumu	66
4.2 Gazipaşa Caddesi İmaj Analizi ve İmaj Analizine İlişkin Öneriler.....	69
4.2.1 Çalışma Alanındaki Ulaşım Bağlantıları	70
4.2.2 Çalışma Alanındaki Sınırlar	73
4.2.3 Çalışma Alanındaki Bölgeler	92
4.2.4 Çalışma Alanındaki Odak Noktaları	94
4.2.5 Çalışma Alanındaki Landmarklar	97
BÖLÜM 5 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	103
KAYNAKLAR.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	113

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
No	No
1. Çalışma alanının konumu.....	23
2. Kentin Antik Çağ'da yapılmış olan ızgara planı.....	26
3. Antik Çağ'a ait bilgiler veren Müller tarafından yapılmış plan.....	26
4. Antakya kenti kuruluşunda yapılmış olan ızgara plan.....	27
5. Kentin kuruluşundaki şehir nizamı.	27
6. Roma İmparatorluğu Dönemi'nde yapılan yapılar.	29
7. Antakya ve Yakın Çevresi	32
8. Antakya Kenti İmar Planı.....	34
9. Antakya Kenti Koruma Amaçlı İmar Planı.....	35
10. Hatay Fiziki Haritası	36
11. Antakya'da merkezden geçen Asi Nehri.....	37
12. Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası.....	38
13. Antakya Kalesi'nden günümüze ulaşmış olan kalıntılar.....	42
14. Yapımı VI. yy'a dayanan Demir Kapı.	43
15. Habib-i Neccar Camii'nin iç avlusundan görünüş.....	43
16. Habib-i Neccar Camii içerisinde bulunan şadırvan	43
17. Ulu Camii'nin Hürriyet Caddesi ve çarşı tarafından görünüşü.....	44
18. Ulu Camii'nin ön kapısı.	45
19. Cindi Hamamı'nın ön cephe ve yan sokak girişleri.	45
20. St. Pierre Kilisesi.....	46
21. Ortodoks Kilisesi.....	47
22. Ortodoks Kilisesi'nin avlusu.....	47
23. Katolik Kilisesi.....	48
24. Protestan Kilisesi'nin ön görünüşü	48
25. Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan Musevi Havrası.	49
26. Antakya Sit Alanları.....	50
27. Kurtuluş Caddesi, Hürriyet Caddesi ve Gazipaşa Caddesi	51
28. Kurtuluş Caddesi'nden görünüm.	52
29. Kurtuluş Caddesi üzerindeki Habib-i Neccar Camii.....	52
30. Saray Caddesi'nde su taşkını	53

31.	Hürriyet Caddesi.	54
32.	Hürriyet Caddesi'nde bulunan su kemeri.....	54
33.	Antakya'nın eski tarihi dokusu içinde kalan sokakları	55
34.	Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi'nde görülen su kanalı.....	56
35.	Kentsel sit alanı içinde bulunan Oğuzlar Caddesi.....	56
36.	Oğuzlar Caddesi'nde uygulanmış beton döşeme örneği.....	57
37.	Eski Antakya sokaklarında bulunan Zugaybe çeşmesi	58
38.	Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi'nde tarihi dokuya ait iki katlı evler.....	59
39.	Eski Antakya evlerinde görülen avlu tipi.....	60
40.	Eski Konut mimarisinde iç ve dış cephedeki pencere boşlukları.....	60
41.	Eski kent dokusuna ait bir evin zemin kat ve birinci kat planı	61
42.	Gazipaşa Caddesi'nde görülen subasman örnekleri.....	62
43.	Eski Antakya mimarisindeki zokmalardan bir görünüş.	62
44.	Eski mimari dokuya özgü kapı örnekleri.	63
45.	Eski Antakya konutlarında avlu yapılanması.....	65
46.	Çalışma alanının konumu.....	66
47.	Çalışma alanı ve yakın çevresi analizi.	67
48.	Gazipaşa Caddesi açık mekân - kapalı mekân ilişkisi.	68
49.	Çalışma alanı içindeki bazı yapıların görünüşleri.....	68
50.	Çalışma alanı ve yakın çevresi imaj analizi.	69
51.	Gazipaşa Caddesi imaj analizi.	70
52.	Kurtuluş Caddesi'nin mevcut durumu.	71
53.	Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi'nde görülen eski ve yeni döşeme dokusu.	72
54.	Öneri silüetler için geliştirilen zon haritası.	73
55.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [A] zonu mevcut durumu.	74
56.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [A] zonu öneri silüeti.	74
57.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [B] zonu mevcut durumu.	75
58.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [B] zonu öneri silüeti.....	75
59.	Gazipaşa Caddesi [C] zonu mevcut durumu.	76
60.	Gazipaşa Caddesi [C] zonu öneri silüeti.	76
61.	Gazipaşa Caddesi [D] zonu mevcut durumu.....	77
62.	Gazipaşa Caddesi [D] zonu öneri silüeti.....	77
63.	Gazipaşa Caddesi [E] zonu mevcut durumu.	78
64.	Gazipaşa Caddesi [E] zonu öneri silüeti.	78

65.	Gazipaşa Caddesi [F] zonu mevcut durumu.	79
66.	Gazipaşa Caddesi [F] zonu öneri silüeti.	79
67.	Gazipaşa Caddesi [G] zonu mevcut durumu.	80
68.	Gazipaşa Caddesi [G] zonu öneri silüeti.	80
69.	Gazipaşa Caddesi [H] zonu mevcut durumu.	81
70.	Gazipaşa Caddesi [H] zonu öneri silüeti.	81
71.	Gazipaşa Caddesi [I] zonu mevcut durumu.	82
72.	Gazipaşa Caddesi [I] zonu öneri silüeti.	82
73.	Gazipaşa Caddesi [J] zonu mevcut durumu.	84
74.	Gazipaşa Caddesi [J] zonu öneri silüeti.	84
75.	Gazipaşa Caddesi [K] zonu mevcut durumu.	85
76.	Gazipaşa Caddesi [K] zonu öneri silüeti.	85
77.	Gazipaşa Caddesi [L] zonu mevcut durumu.	86
78.	Gazipaşa Caddesi [L] zonu öneri silüeti.	86
79.	Gazipaşa Caddesi [M] zonu mevcut durumu.	87
80.	Gazipaşa Caddesi [M] zonu öneri silüeti.	87
81.	Gazipaşa Caddesi [N] zonu mevcut durumu.	88
82.	Gazipaşa Caddesi [N] zonu öneri silüeti.	88
83.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [O] zonu mevcut durumu.	89
84.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [O] zonu öneri silüeti.	89
85.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [P] zonu mevcut durumu.	90
86.	Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [P] zonu öneri silüeti.	90
87.	Çalışma alanı içerisinde bulunan ticari işletmeler.	92
88.	Kurtuluş Caddesi'ndeki odak noktası.	94
89.	Hürriyet Caddesi'nin başlangıç kısmındaki odak noktası.	94
90.	Gazipaşa Caddesi'nde bulunan tarihi yapı.	95
91.	Liverpool'a ait bir sokak döşemesi örneği.	96
92.	Wolfenbuettel'e ait bir sokak düzenlemesi.	97
93.	Sarımiye (Suveyka) Camii'nin panoramik görüntüsü.	98
94.	Sarımiye Camii'nin giriş kapısından görünüşü.	98
95.	Konutlar arasında kalan Katolik Kilisesi'nin giriş kısmı.	99
96.	Katolik Kilisesi'nin iç avlusu ve avludan görülen Sarımiye Camii minaresi.	100
97.	Ortodoks Kilisesi'nin Hürriyet Caddesi'nden görünümü.	100
98.	Katolik Kilisesi'nin iç avlusundan bir görünüm.	101

99.	Fevzi akmak İlköğretim Okulu'nun mevcut durumu.....	102
-----	--	-----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

bkz	:	bakınız
cm	:	santimetre
km	:	kilometre
km ²	:	kilometrekare
m	:	metre
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve diğerleri
yy	:	yüzyıl
%	:	yüzde

KISALTMALAR

GEEAYK	:	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOMOS	:	International Council on Monuments and Sites
KAİP	:	Koruma Amaçlı İmar Planları
KTVK	:	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KVMGM	:	Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	:	Milattan Önce
MS	:	Milattan Sonra
PTT	:	Posta- Telefon- Telgraf
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNESCO	:	United Nations Educational Scientific and Culturel Organization
VGM	:	Vakıflar Genel Müdürlüğü

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Toplumlara ait geçmiş yaşantıların yapılara yansıdığı tarihi kentler, toplumsal bilincin oluşmasında etkili rol oynamaktadır. Ortak bir yaşamın, tarihin göstergesi olan kültürel varlıklar geçmişin izlerinin canlı bir kaynağıdır.

Kültürel sürekliliğin sağlanabilmesi için, bir topluma ait tarihi kimliği meydana getiren, geçmiş ve gelecek arasında köprü olma özelliği sağlayan tarihi çevrelerin korunmaları gerekmektedir. Ülkemizde daha çok 1950'lerden sonra görülen nüfus artışı ile kırsal kesimden kentlere olan göçlere paralel olarak yaşanan hızlı kentleşme, teknolojik gelişmeler ve ulaşım talepleri tarihi kent merkezlerinde tarihi ve kültürel kimliği tehdit etmektedir. Bu durum kültürel mirasın korunması, özgün kimliğini kaybetmemesi ve gelecek kuşaklara aktarılması hususunda bir takım önlemlerin alınmasını zorunlu hale getirmektedir. Bir kentte, tarihi kent kültürünün yaşatılması gelecek nesillere aktarılması sürdürülebilirlik ve koruma için oldukça büyük önem taşımaktadır.

Kentsel tasarım, tarihi kent merkezlerinde yapılacak koruma ve sürdürme çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Tarihi kentlerin tasarım çalışmalarında kent bütünlüğünün sağlanması, tarihi ve kültürel kimliğin ortaya çıkarılarak yaşatılması ve geleceğe aktarılması, tarihi dokunun çağdaş yaşam koşullarına entegre edilmesi ile mümkündür.

Antakya günümüzde ender olarak, farklı din ve milletlere ait insanların hoşgörü içerisinde birlikte yaşayabildiği etnik yapıya sahip bir kenttir. Antakya' nın birçok yerinde geçmişin izlerini görmek mümkündür. Özellikle Eski Antakya olarak bilinen Asi Nehri ile Habib-i Neccar Dağı arasında kalan bölgenin büyük bir bölümü kentsel sit alanı kapsamındadır. Kentin tarihine ayna tutan tarihi dokular burada bulunmaktadır.

Bu araştırma için seçilen örnek çalışma alanı, kentsel sit alanı sınırları içerisinde kalan ve eski Antakya evlerinin de bulunduğu Gazipaşa Caddesi'dir. Gazipaşa Caddesi, Kurtuluş Caddesi ile Hürriyet Caddesi'ni birbirine bağlayan önemli bir akstır.

Tarihi kentlerde karşılaşılan koruma sorunu çerçevesinde, tarihi kent, kentsel koruma ve kentsel tasarım yaklaşımlarının ortaya konulmasını amaçlayan bu tez beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde tarihi çevre kavramı, tarihi çevrelerin ögeleri ve tarihi çevrelerin özellikleri üzerinde durulmuş; kentsel tasarım ölçeğinde imaj ögeleri ayrı ayrı irdelenmiştir. Tarihi kent peyzajı, kamusal alanlar, kentsel koruma ve kentsel tasarım ilişkisi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, materyal ve tez çalışması sırasında nasıl bir yöntemin izlendiği ifade edilmiştir.

Üçüncü bölümde, Antakya Kenti'nin tarihi gelişim süreci, doğal özellikleri, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı, tarihi kent dokusu analizi yapılmış, sit alanları içerisindeki sokak ve konut özellikleri ifade edilerek araştırma bulguları ortaya konulmuştur.

Dördüncü bölümde, örnek çalışma alanı olan Gazipaşa Caddesi'nin Antakya içerisindeki konumu irdelenmiş; bağlantıları, sınırları, bölgeleri, odak noktaları ve landmarkları ayrı ayrı irdelenerek imaj analizi yapılmıştır. Bu bölümde ayrıca mevcut durumlar ve sorunlar saptanmış, öneriler geliştirilmiştir.

Beşinci bölümde, sonuç olarak koruma planlaması yaklaşımları çerçevesinde karşılaştırmalar yapılmış, ulaşılan sonuçlar ile değerlendirmeler yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

1.1 Genel Bilgiler

Bu bölümde tarihi çevre kavramı, kentsel koruma, kentsel tasarım başlıkları altında geniş kapsamlı olarak kuramsal bilgi verilmiş, kentsel koruma ve kentsel tasarım ilişkisi vurgulanmıştır.

1.1.1 Tarihi Çevre Kavramı

Geçmiş uygarlıklardan korunarak ya da korunamayarak günümüze kadar bir şekilde gelebilmiş olan yerleşmeler ya da kalıntılar tarihi çevreyi oluşturmaktadır. Hızlı ve çarpık kentleşme, nüfus artışları, sanayinin daha ön plana geçmiş olması ve bunlara bağlı olarak birçok etken kentlerdeki tarihi değerlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Kentlerin karakteristiği olan tarihi alanlardaki bozulmaların engellenmesi, bu alanların korunması ve sürdürülebilmesiyle kente kazandırdıkları kimlik de korunmuş olacaktır.

Tarihi çevreler yapılmış oldukları dönemin duygu ve düşüncelerini günümüze kadar getirerek, geçmiş ve gelecek arasında bir kültür köprüsü görevi görerek mekânın ve zamanın, okunabilirliğine ve algılanabilirliğine ışık tutmaktadır.

Tarihi kentler; bir toplum ile varlığını sürdürerek gelmiş olan gelenek, yaşam biçimi, sanat anlayışı gibi nitelikleri günümüze taşıyan, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan değerleri içeren çevrelerdir (Yazgan ve Erdoğan, 1992; Koçan ve Çorbacı 2012'den).

Tarihi çevreler daha önceki uygarlıkların sosyal yaşantılarını, ekonomik durumlarını, onlara ait gelenek, görenek ve inançları sunarlar. Tarihi çevre içindeki yapıların mimari tarzları, yapımında kullanılmış olan teknikler de mekânın mimari kimliği hakkında bilgi sahibi olmamıza olanak sağlamaktadır.

Tarihi çevre, tek başına anıt olmayan, ancak bir arada bulunduğu öğelerle birlikte tarihi, geleneksel, estetik değerler taşıyan mekânların kendine özgü kimliklerini yaratan tüm özelliklerin bir bütün olarak değerlendirilmesidir (Mazı, 2009).

Tarihî özellik taşıyan alanları ölçek bakımından değerlendirdiğimizde üç gruba ayrılmaktadır (Sönmez, 1987; Özdemir 2007'den):

- Tarihî Çevre: Belirli bir alandaki tarihî özellikleri, mimari yapı dokusu, tarihi kalıntıları ve anıtsal öğeleri ile birlikte, sokak veya sokaklardan oluşan çevrelerdir. Örnek; Antalya Kaleiçi.
- Tarihî Kent: belirli bir kent içinde tarihî özelliklerin, mimari yapı özelliklerinin, tarihi nitelik taşıyan kalıntıların bulunduğu yerleşimlerdir. Örnek; Safranbolu.

- Tarihî Bölge: Belli bir bölgeyi içerisindeki diğer kentlerle beraber bütüncül olarak (tarihî özellikleri, yapı tarzı, arkeolojik kalıntıları ve anıtsal özelliklerini) içine alan alanlardır. Örneğin; Mezopotamya.

1.1.1.1 Tarihi Çevrelerin Öğeleri

Tarihi çevreyi oluşturan öğeler anıtlar (tek yapılar), külliyeler (yapı grupları) ve sitler olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.

Anıtlar (Tek Yapılar)

Tarihin farklı dönemlerine ait izlerin olduğu, taşınır ve taşınmaz varlıkların hepsi; o döneme ait sosyal, bilimsel, kültürel, dini özellikleri yansıtan, tarihi bir olay ile bağlantılı olan yapılar, özel bir mimariye sahip yapılar, güzel sanatlar ile ilgili yapılar anıt niteliği taşımaktadır (Kejanlı vd, 2007).

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) anıtları, “*Tarih, sanat veya bilim açısından, istisnai düzeyde evrensel bir değere sahip mimari eserler, anıtsal değerdeki heykeltıraşlık veya resim eserleri, arkeolojik nitelikteki parça veya yapılar, kitabeler, mağara veya parça toplulukları*” olarak tanımlamıştır. Osmanlıca anıt; abide olarak adlandırılmış ve ebedi, sonsuz anlamına gelen abid kelimesinden türemiştir (Dülgerler ve Yenice, 2008).

Anıtlar işlevlerine göre şu şekilde gruplandırılabilir (Çelikyay, 2013):

- İbadet Yapıları
- Askeri Yapılar
- Kamu Yapıları
- Anıtlar (Heykeller)
- Konut Yapıları ve İş Alanları
- Ticari Yapılar
- Alt Yapı İle İlgili Tesisler.

Külliyeler (Yapı Grupları)

Kültür varlıkları yalnızca birer mimarî öge olarak değil, bir arada oluşları ile önem arz ederler. Bu yapılar, belli bir program içinde bir bütün olarak tanımlanmış ise bu yapı grupları külliye olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak dinî ve eğitim yapılarının bir arada görüldüğü külliyeler, merkezî otoritenin mimarî dilini de yansıtan önemli taşınmaz kültür varlıklarıdır. Mimar Sinan'ın Süleymaniye Külliyesi, Antakya, Payas'ta Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Bursa Yıldırım Külliyesi, İstanbul Fatih Külliyesi en bilinen örneklerdir (Akozan, 1969).

Taşınmaz kültür varlıkları tek yapı ya da yapılar grubunun oluşturduğu büyük külliyeler biçiminde olabilirler. Belli bir tasarım mantığı ile bir defada tasarlanmış eserlerdir. Külliyeler mimari tarzları, bütünlükleri, çevreye katkıları bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gerekli görülen ve bir arada bulunan yapı gruplarıdır (Çelikyay, 2013).

Selçuklu ve Osmanlılarda bir cami ile birlikte kurulan medrese, türbe, muvakkithane, aşhane, darüşşifa, hamam, sebil, çeşme, çarşı vb. yapıların oluşturduğu dinsel ve toplumsal merkezler olan külliyeler; topluma hizmet amacıyla yapılan yapılar topluluğudur. Külliyeler, merkezinde cami olmak üzere eğitim, sağlık, dini ve ticari yapılardan meydana gelebilir (VGM, 2017).

Sitler

Çağdaş koruma yaklaşımları kültür varlıklarını sadece mimarî yapılar şeklinde değil, onu çevresi ile bir bütün olarak görerek, koruma müdahalelerini bu bütünlük içinde şekillendirmektedir. Bunun sebebi ise hiçbir yapının tek başına var olamayacağıdır. Çevresinde bulunan her mimarî ürün bir bütünün parçasıdır (Asatekin, 2004).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1990)'na göre sitler; "*Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır*" şeklinde ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2005).

Sit alanları, sadece tarihi yapıların bulunduğu yerler değildir. Doğal güzelliklerin bulunduğu, tarihi olayların meydana geldiği yerler, tarih boyunca yaşanan yerlerden günümüze gelen kalıntılar olmak üzere hepsini içine alan sit alanları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Kejanlı vd, 2007):

- Kentsel sit alanı; mimari, mahalli, tarihi, görsel ve sanat özelliği olan ve bir arada bulunmalarıyla, tek tek taşıdıkları kıymetten daha fazla değeri olan, kültürel ve doğal çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, yerleşim alanları) birlikte buldukları alanlardır.
- Tarihi sit; tarihi olayların meydana geldiği alanların korunduğu yerlerdir.
- Arkeolojik sit; antik bir yerleşme veya eski bir medeniyete ait kalıntıların bulunduğu yer ya da su altında bilinen veya meydana çıkarılan korunması gereken alanlardır.
- Doğal sit; ilginç özelliklere ve görsel estetiğe sahip olan ve nadir bulunan, korunması gereken alanlar ve taşınmaz doğal varlıklardır.

1.1.1.2 Tarihi Çevrelerin Özellikleri

Tarihi çevreler, büyüleyici özellikleri, çok değişik ve çok çeşitli mimari tarzları, özenli yapımları ile dikkat çekmektedir. Önceden yaşamış olan medeniyetlerin sosyo-ekonomik yapıları, yaşayış tarzları, estetik değerleri ön plana çıkmaktadır. Geçmiş uygarlıklara ve yaşanmışlıklara ait özelliklerin ve detayların sergilendiği birer açık hava müzeleridir (Ahunbay, 2004).

Tarihi çevre içinde bulunan yapıların biçim, üslup, tasarım, yapım tekniklerini, o yöreye ait mimari kimliği ortaya koyan tarihi belgelerdir (Özdemir, 2007).

Tarihin farklı dönemlerinde, her toplumun yaratmış olduğu kentsel mekânlar, o toplumların kültürel yapısının kalıntılarını oluşturmaktadır. Bu kalıntılar gelecek nesiller tarafından eski olarak nitelendirilerek tarihi özellik kazanmıştır (Ter, 2002).

Tarihi çevreler, mevcut yol ve yapı dokusu ile içerisinde barındırmış olduğu öğelerle birlikte tanımlanabilir. Ancak tarihi çevreler, sosyo-kültürel farklılık ve iklimsel değişikliğin meydana getirdiği yapılaşma ile farklılık göstermektedir (Aydemir vd., 1999).

Tarihi çevrelerde görsel çeşitliliğin yanı sıra detaylarda göze çarpan mimari özellikler de zengin çeşitliliğe sahiptir. Bütünsel olarak ele alındığında etkilenilen mimari detaylar bulunmaktadır. Tarihi çevrelerdeki yerleşim alanları yapısal gelenekler, ekonomik etkenler ve ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmiştir (Özdemir, 2007).

Yerleşim alanı içerisindeki sokakların biçimi, bağlantıları, bağlantılar ile olan mekânsal ilişkileri ve biçimlenişleri, sokaktaki yapıların cephe ilişkileri bu yerleşmenin karakterini belirleyen önemli özelliklerdir. Bir yerleşim alanı içerisindeki sokak biçimlerinin birbirinden farklı olması değişik dönemlere ait özellikleri yansıtmaktadır (Ahunbay, 2004).

Görsel açıdan homojen olarak algılanan tarihi çevreler, oran ve boyutları bakımından bütüne uygun olup, detaylarında zengin mimari çeşitliliğe sahiptir (Özdemir, 2007).

Tarihi merkezler, zaman içerisinde, genellikle kendiliğinden meydana gelen bir gelişme ile büyümüştür. Tarihi merkezlerin yerleşim dokusu, bölgenin doğal özellikleri, yerel halkın yaşam gereksinimleri ile ekonomik imkânları çerçevesinde şekillenmiştir (Ahunbay, 2004).

1.1.2 Kentsel Koruma

Kent Bilim Terimleri sözlüğünde kentsel koruma; *'kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapılarla, anıtların ve doğal güzelliklerin gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması'* olarak tanımlanmaktadır (Kamacı ve Örmecioğlu, 2005).

Günümüzde tarihi çevre koruma, tek anıt korumasından başlamış ve çağdaş işlevler ile bütünleşip korumayı amaçlayan bir anlayış halini almıştır. Türkiye'de koruma olgusu, kültür mirasının korunmasına yönelik kamu müdahale ve uygulamalarını düzenleyen, yönlendiren yasal mevzuatı oluşturmaya çalışan, farklı (bölge, kent) ölçeklerde yetki dağılımını sağlayan tedbirlerin alınması aşamasına gelmiş bulunmaktadır (Kejanlı vd., 2007).

1.1.2.1 Koruma Kavramı

Sözcük anlamıyla koruma "muhafaza ve himaye etmek" ya da "bir varlığın eskimesi ya da yıpranmasının önlenmesi amacıyla gereken özenin gösterilmesi" anlamına gelmektedir

(Işık, 2012). Kentbilim sözlüğünün koruma tanımına göre; kentlerde belirli alanlardaki tarihi ögeler, mimari yapılar ve anıtsal özelliği olan yapılarla, doğal güzelliklerin gelecek nesillere aktarılmasında zarar verebilecek olan tutum ve eylemler karşısında himaye altına alınmasıdır (Keleş, 1998; Işık, 2012'den).

Koruma kavramı, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun tanımına göre “*Koruma ve korunma, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.*” şeklinde açıklanmıştır (Kuban, 2000). Öncelikle koruma çalışmaları, yönetim şekli ve dini inanç ile biçimlenmiş olan yapılarda görülmekte olup, bu yapılar yönetime ait binalar, kiliseler ve manastırlardır (Erder, 1999; Mazı, 2009'dan).

Eski yapıların korunması ve onarılmasına dair kararların uluslararası ölçüğe taşınması için Venedik'te 25-31 Mayıs 1964'de II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi gerçekleştirilmiştir. ‘*Venedik Tüzüğü*’ adıyla bilinen kararlar alınmıştır. Bu tüzük kapsamında korumada sürekliliğin sağlanması, teknolojiden yararlanma, çevresel düzenleme, arkeolojik sitlerde yapılması gereken onarımlara değinilmiştir (Çelik ve Yazgan, 2007).

Türkiye’de tarihi çevre korumaya dair çalışmalar hem Osmanlı Dönemi hem de Cumhuriyet Dönemi olmak üzere iki dönemde gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Dönemi’nde taşınır kültür varlıklarının; Cumhuriyet Dönemi’nde ise taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması gündeme getirilmiştir (Mazı, 2009).

Ülke sınırları içerisindeki kültür varlıklarının korunması ve bakımı konularında gerekli programları belirlemek, uygulanmasına dair denetleme faaliyetleri göstermek ve bilimsel görüş bildirmek amacıyla 5805 sayılı yasanın 02.07.1951’de yürürlüğe girmesiyle Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur (Kejanlı vd., 2007).

1710 sayılı Eski Eserler kanunu, tarihi eserlerin korunması konusunda atılmış olan ilk ciddi adımdır. Bu yasa ile birlikte taşınır ve taşınmaz tarihi eserler ile anıt, külliye, sit kavramları ilk kez detaylı olarak ele alınmıştır (Mazı, 2009).

1983 yılında 2863 sayılı KTVK Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile 1710 sayılı kanun yürürlükten çıkarılmıştır. Bu yeni yasa ile korunması gereken hem taşınır hem taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili tanımların yapılması, uygulama kararlarının alınması, teşkilat kurulması ve görevlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına dair fiziki müdahaleler yasaklanmıştır. Sit kavramı ise yeniden tanımlanarak, 'Koruma Amaçlı İmar Planı' kavramı yeni bir planlama şekli olarak kabul edilmiştir (Çelik ve Yazgan, 2007).

1.1.2.2 Tarihi Çevre Korumaya İlişkin Sorunlar

Tarihi çevre korumaya yönelik karşılaşılan en büyük sorun ekonomik anlamda görülmektedir. Bunu şu şekilde açıklamak mümkündür; tarihi özellik bakımından korunması gerekli bölgelerdeki ekonomik anlamda ortaya çıkan kar amaçlı yatırımlar koruma bilincini bir şekilde körelterek maddi kazanımların ön plana geçmesine neden olmaktadır.

Ticari rant çabaları, ülke ekonomisi açısından ya da ekonomik politikalar sebebi ile koruma bilincinin önüne geçmektedir (Gürsel, 1992).

Hızlı nüfus artışı ve göçlerle gereksinilen barınma ve konut ihtiyacının karşılanmasına odaklanmış olan imar çalışmalarının da bu duruma etkisi son derece fazladır. Bu nedenle günümüzde tarihi kent dokularının rant için gözden çıkarıldığına tanık olunmaktadır. Sit alanı çevresinde oluşumunu sürdüren kentsel gelişmenin, yapı ve doku özellikleri göz önünde alındığında sit alanı ile bütünleşemeyerek kendini soyutladığı görülmektedir (Mazı, 2009).

Tarihi çevrenin geçmişimiz ile geleceğimiz arasındaki kültürel bir köprü olma özelliğinin yeterince pekiştirilememesi ve halkın bilinçlendirilememesi bu durumu temel bir sorun haline getirmekte, korumaya yönelik getirilmiş olan birçok sınırlama ve uygulama, tepki ve problemlere neden olmaktadır.

Tarihi ve geleneksel dokuya aykırı bir şekilde düzenlenmiş olan yeni ulaşım aksları, mimari yapıların taban alanlarında uygulanan büyük ölçekler ve yüksek katlı yapılardaki

yoğunluk artışı ve kullanım alanlarının vasıfları gereği birer tehdit unsuru oluşturmaktadır (Tunçer, 2009; Işık, 2012'den).

Mülk sahiplerinin bakım ve onarım konusunda ne yapacaklarını bilememelerinden dolayı kültürel mirasların her geçen gün daha da kullanılmaz bir hale gelmeleri ve öylece yok olmaya bırakılmaları söz konusudur (Ener, 2001).

1.1.2.3 Tarihi Çevre Korumanın Toplum İçindeki Önemi

Tarihi çevreler bir toplumun kültürünü yansıtarak geçmişten geleceğe ışık tutmaktadır. Geçmiş uygarlıklara tanık olmuş olan bu çevrelerin gelecek nesillere aktarılması, onarılması ve korunması gerekir. Tarihi çevreler toplumun kültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır.

Geçmişine ayna tutarak ev sahipliği yapmış olduğu medeniyetlerin tarihini yaşatmaktadır. Korumada en önemli amaç kentsel işlev kazandırılarak tarihi yaşatmaktır. Tarihi kültür değerlerimizin korunmasında tarihi çevre bilinci ve maddi kaynak desteği büyük önem taşımaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

1.1.2.4 Koruma Bilinci ve Toplum

Bir ulusun tarihi ve kültürel değerleri, o ulusun geçmiş ve geleceği arasında bir köprü olma özelliği taşımaktadır. Bu bağın oluşabilmesi için tarihi değerlere sahip çıkılarak, kültürel ve doğal olan tüm değerlerin koruma altına alınması her bireyin gönüllü olarak yer aldığı bir kamu bilinci yaratılması ile mümkündür (Asatekin, 2004).

Sanayi, teknoloji ve hizmet sektörlerinin gelişmesi, nüfusun hızla artması kentlerde ani değişimler ile birlikte hızlı ve plansız gelişmelere sebep olmaktadır. Bu durum tarihi özellikli çevrelerde, tarihi ve kültürel mirasın yok olmasına neden olmaktadır (Zülfikar, 2012).

Barınma ihtiyacının artması geleneksel konutlarda tahribatlara sebep olmuş olup, ayrıca kentin tarihi dokunun dışına doğru gelişmesiyle de tarihi ve kültürel değerlerden kopma, terk etme ile sonuçlanmıştır (Asatekin, 2004).

Tarihi değeri olan bir eser, oluşumundan itibaren onu zamanla değiştiren toplumlara ait bilgiler sunmakta, bu sayede bir topluma ait sosyal, kültürel, ekonomik, yaşam biçimleri, sanat anlayışlarına dair birçok bilgiye ulaşılabilmekte ve bu da kültür varlıklarının korunması konusundaki hassasiyeti açıkça göstermektedir (Kuban, 1994; Ahunbay, 2004'den).

Bir kültür varlığı ait olduğu kültüre dair sanatsal, mimari bir değere sahipse korunması gerekmektedir. Objektif bir yargı gibi düşünülecek olursa; planlama, mimari, mimarlık ve mimarlık sanat tarihi gibi birçok bilimsel ölçüte göre değerlendirilerek doğru bir sonuca varmak mümkündür (Daifuku, 1979).

Doğal kültürel varlıkların ender olma ya da yöreye özgü olmaları da korunması için çok yeterli bir gerekçedir. Doğal ve kültürel varlıkların bir arada olma nitelikleri de bu korunma değerini daha önemli kılmaktadır (Asatekin, 2004).

Tarihi çevreler, yapısal ve doğal çevre ile birlikte, yaşadığı kültürü bu dokuya yansıtan kullanıcısı ile birlikte düşünülmelidir. Tarihi doku ve yapı, teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak fiziksel çevrenin biçimlenmesi ile birlikte bir bütün olarak ele alınmalı, hiçbir zaman insandan soyutlanmamalıdır (Çelikyay, 1995).

1.1.2.5 Koruma Amaçlı İmar Planları

Taşınmaz kültür varlıklarını korumaya yönelik kullanılan araçlardan biri koruma amaçlı imar planlarıdır. Koruma amaçlı imar planlarının temeli, 2863 sayılı KTVKK kanuna dayanmaktadır. Yürürlükte olan bu yasa ile korumanın amacı şu şekilde ifade edilmiştir: *'Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda ilke kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek'* tir (Kamacı ve Örmecioğlu, 2005).

1951 yılında, yurtiçinde korunması gerekli mimari ve tarihi özellikleri olan anıtlar ile taşınmaz eski eserlerin korunmasında, bakımında, onarımında, restorasyonunda uyulması gereken ilkeleri ve programları tespit etmek; bu ilke ve programların uygulanmasını takip etmek ve denetlemek; anıtlar ve taşınmaz eski eserler ile ilgili olarak kendisine sunulacak özel araştırmaları ile kurul üyeleri tarafından bilgi edinilecek her türlü konu ve uyuşmazlık üzerinde bilimsel görüş bildirmekte yükümlü olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Bu kurul ile Cumhuriyet döneminde koruma ile ilgili önemli bir adım atılmıştır. Toplumun koruma bilincinden ve isteğinden daha çok bir tarih bilinci ile hazırlanmış bir özellik taşımaktadır. Ayrıca tek anıtsal yapının korunması ilkesine dayanıyordu. Daha sonraki süreçte yasal değişimler ile kentsel sit kavramını da kapsayacak şekilde geliştirilecektir (Kejanlı vd., 2007).

Eski eserlerin imar planlarında korunması gerektiği düşüncesinin benimsendiği bu dönemde yürürlüğe girmiş olan 6785 sayılı imar kanununun 25. Maddesi, yeni yapılara ait komşu sınırların, yol ve su kenarları, kara ve demiryolları ve eski eserlere yaklaşma mesafelerine ait düzenlemeleri öngörmüştür (Dinçer ve Akın, 1994).

Türkiye uluslararası platformda Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites- ICOMOS)'ne katılmıştır. 1974 yılında ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi kurulmuştur (Tuncer, 1985).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile kültürel ve doğal değerlerin korunması Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurullarına yüklenmiştir. Bu sorumluluk ile kültür varlığının doğru tespit edilmesi, doğru ve uygulanabilir koruma ve uygulama kararları alınması gibi geniş bir yükümlüğü içine almaktadır (Avcı, 2001).

Koruma yasasında, tek yapı ölçeğinde korunması gereken kültür ve tabiat varlıkları ile sitler olmak üzere iki kavramdan söz etmek mümkündür (Kejanlı vd., 2005).

2863 sayılı yasa ile koruma faaliyetleri kapsamı, tek yapı ölçeğinden kentsel çevre boyutuna doğru genişletilmiş olup, 3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu ile tek yapı ve objelerin korunması şeklindeki tanımlamalarına da yer verilmiştir. Ayrıca sit alanlarının kentsel ölçek dahilinde bir plan ile korunacağı vurgulanarak, bu planın “Koruma Amaçlı İmar Planı” olacağı ifade edilmiştir (Tekeli, 1998).

1.1.2.6 Yenileme Çalışmaları

Koruma amaçlı imar planlarının yanı sıra yenileme çalışmaları da planların uygulamaya aktarılması ve kentsel korumanın sağlanması konusunda çok önemli bir süreci kapsamaktadır.

Kentler, nüfus artışı, ekonomik şartlar, sosyal bilinçsizlik, yanlış yer seçimleri, arz-talep durumları gibi birçok nedene bağlı bir süreç yaşamaktadır. Kentlerin çeşitli sebepler ile bu sürece girmiş olması, ilgili çevreleri bu sorunları ortadan kaldıracak çözüm arayışları içerisine yöneltmiştir. Kentsel yenileme kavramı, bu arayışlara ait bir çözüm yolu olarak ortaya atılmıştır (Özden, 2001).

Kentsel dönüşüm, kentsel sorunlara çözümler getirme amacı ile belli bir değişim geçirmiş olan bir bölgeye ait fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyal koşullara kalıcı bir çözüm getirmeye çalışan geniş kapsamlı bir eylem olarak ifade edilmektedir (Thomas, 2003; Polat ve Dostoğlu, 2007' den).

Keleş (2004), kentsel dönüşümün birer parçası olarak düşünülen kentsel yenilemenin, yeniden canlandırma ya da imar, yeniden yapılandırma, koruma, soylulaştırma gibi kavramları kapsadığını, kentlerin eski veya eskimeye yüz tutan kesimlerinde ekonomiye ve topluma kazandırılabilceğini belirtmektedir.

Kentsel alanlarda, planlama, tasarım ve koruma disiplinlerinin gerçekleştirildiği araçlar olarak görülen kentsel dönüşüm projeleri, fiziksel ve çevresel problemleri çözülmesi, sürdürülebilir çevrelerde oluşturulan kaliteli yaşam koşulları, sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile beraber ortaya çıkan yeni toplum ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmaktadır (Polat, 2005).

Kentsel dönüşümün içinde barındırdığı dokuz farklı uygulama biçimi şu şekilde ifade edilmektedir (Polat ve Dostoğlu, 2007' den).

- Yenileme (Renewal): sosyo-kültürel, ekonomik ya da fiziki özellikleri bakımından bir çöküntü süreci yaşayan kentsel mekân parçalarının,

çöküntünün sebep olduğu etkenlerin ortadan kaldırılarak veya değiştirilerek canlandırılmasıdır (Özden, 2001).

- Sağlıklaştırma (Rehabilitation): Tarihi kent dokusu alanlarındaki kısmi yenileme yapılması ile kullanıma açılmasıdır (Şahin, 2003).
- Koruma (Preservation - Conservation): Kentsel dokuya ait parçaların çağdaş yaşam ile bütünleştirilmesi, kültürel varlıkların toplum için faydalı, ekonomik ve işlevsel şartlarla sağlıklaştırılması olarak ifade edilmektedir (Cantacuzino, 1990; Polat ve Dostoğlu, 2007' den).

Koruma için, özgün niteliği ile koruma (preservation) veya sınırlı değişimlerle koruma (conservation) şeklindeki iki tür yaklaşım söz konusudur (Tiesdell ve ark, 1996; Polat ve Dostoğlu, 2007).

- Yeniden Canlandırma (Revitalization): Canlılığını kaybetmiş kentsel alanlardaki, özellikle tarihi kent merkezlerinde alınabilecek önlemler ile yeniden canlanmasını sağlamaktır (Şahin, 2003; Polat, 2005' den).
- Yeniden Geliştirme (Redevelopment): Yapısal ve ekonomik özellikleri büyük ölçüde kötüleşmiş olan alt gelir gruplarına ait konutların yıkılması ve bunların bulunduğu kent bölümleri için yeni bir tasarım düzeninin geliştirilmesidir (Keleş, 1998).
- Düzenleme (Improvement): Bir kentin veya bir yerleşim alanının bir bölümüne ait gelişimin kendiliğinden gerçekleşmesine engel olmak, toplumun yararı gözetilerek bu gelişmeyi biçimlendirmek amacıyla, yerleşim alanının işlevleri ile toprak kullanımının arasındaki ilişkiyi kurmayı hedefleyen, geleceğe yönelik gerçekleştirilmesi düşünülen kamusal bir eylem türüdür (Keleş, 1998).
- Temizleme (Clearance): Alt gelir gruplarının yaşadığı bölgelerde bulunan konutlar ve diğer yapıların sağlık yönünde oluşan ya da oluşacak tehditlerinin giderilmesidir (Keleş, 1998).
- Boşlukları Doldurarak Geliştirme (Infill Development): Bir bölge bulunan mevcut dokuya yeni aktivite alanlarının ve yapıların eklenmesidir (Polat ve Dostoğlu, 2007).
- Tazeleme-Parlatma (Refurbishment): Kentsel imajın sağlanmasında önemli bir role sahip olan peyzaj elemanlarının ve kentsel mobilyaların kullanımı ile

tarihi bölgelerde yeniden canlandırma işlevi olarak ifade edilmektedir (Kovancı, 1996).

1.1.3 Kentsel Tasarım

Kentsel tasarım, özel mekânlardan, kamusal alanlara geçişte ve kamusal alanların düzenlenmesinde en önemli disiplini oluşturmaktadır (Çelikyay, 1995). Kentsel tasarım, fiziksel nesnelere ve beşeri faaliyetlerin mekânda düzenlenmesiyle ilgili “kentsel yapısal ve biçimsel” bir tasarımdır (Çubuk, 1991).

Kent planlama ve mimarlığın ara yüzünü oluşturan kentsel tasarım, mimari formla bütünleşen bir disiplindir (Çelikyay, 1995). Kamusal mekânların biçimlendirilmesi, kentsel tasarımın temelini oluşturur. Bir kentte meydanların, caddelerin, sokak-kaldırım gibi açık alanların yapılar ile ilişkilendirilmesidir.

Kentsel planlama sürecinde olduğu gibi bütüncül bir yaklaşımı gerektiren kentsel tasarım süreci, planlama kararlarının uygulamaya dönüştüğü süreçtir (Çelikyay, 2016a). Kentsel tasarımda temel amaç, kentsel mekânlar için yapılacak olan fiziksel düzen ile ekonomik ve sosyal yönden bütünlüğün sağlanmasıdır.

Kentsel tasarım, farklı amaçlara hizmet eden yapı gruplarının, sosyal, ekonomik, politik, yönetsel ve fiziksel yapısının değişim içerisinde olduğu kentin, bunların işleyişinin temeline oturan yaya hareketleri ile mekân ve objeler arasındaki tasarım eylemidir (Karaman, 1999).

Yaşanılır ve sürdürülebilir yerleşmeler için çevresel ve kültürel değerlerin korunması gereklidir (Çelikyay, 2016b). Kentsel tasarım, bu çevrelerin hem korunması hem de geliştirilmesi sürecinde, bölgesel ölçekten yapı ölçeğine kadar alternatifler sunan etkili bir süreç olarak önem taşımaktadır (Çelikyay, 2016c). Sürdürülebilir kentler için, kentlere ruh katan yerel dinamikler de çok önem taşımaktadır (Çelikyay, 2016d).

Bütün bu yaklaşımlar doğrultusunda, ‘tarihi kent dokularını koruma-yaşatma-geliştirme ilkesi doğrultusunda, yapısal ve mekânsal bütünleşmeyi sağlayacak kentsel tasarım çalışmalarının gerekliliği’ (Çelikyay, 1995) daha da önem kazanmaktadır.

1.1.3.1 Kamusal Alanlar

Kentin toplum yaşamı üzerinde büyük ölçüde önemi bulunmaktadır. Kent meydanları, açık yeşil alanlar, parklar hatta sokaklar kent sakinlerinin karşılaşacağı, bir araya geleceği, bireysel ya da bir arada kendilerini ifade ettikleri toplumsal alanlardır.

İnsanların özgür bir şekilde bir araya geldiği, karşılıklı sosyal ilişkiye ve iletişime geçebildiği kamusal alan, özgürlük ve farklılık kavramlarının bir araya gelebildiği ayrı bir yaşam alanını ifade eden ve şekillendiren mekânlardır (Kedik, 2012).

Kent hayatında istemsiz bir şekilde tesadüfi karşılaşmalar meydana gelmektedir. Açık kamusal alan olarak meydanlar, arenalar ve nirengi noktaları sosyal aktivitenin gerçekleştiği ve birçok insanın etkileşim içerisinde olduğu alanlardır.

Kamusal alan, kendi soyut kavramı içerisinde kamuoyuna benzer şekilde oluşabilen ve yaşamın ayrılmaz bir parçası şeklinde ifade edilen bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin katılımı ile gerçekleşen bir iletişim ve etkinlik alanını ifade etmektedir (Habermas, 1995).

Her kent için kamusal bir oluşum ya da kamusal yaşamın odağı olduğu düşünüldüğünde, toplumsal yaşamın merkezi olan kentler, sokaklar, caddeler ve meydanlar kamusal alanın içeriğini yansıtan en önemli oluşumlardır. Sennett'e (1996) göre kamusal alan, "kentsel veya kentsel olmayan bir topluluğun içinde yer alır ve meydan, cadde gibi somut bir alanı içerir. Kamusal alan kentin ruhu, kentin ambiyansıdır. Bu alan fiziki, sosyal ve sembolik olarak kenti dönüştürmek yeniden biçimlendirmek için birer araçtır." (Gökgür, 2008).

1.1.3.2 Kent İmajı

İnsanlar, buldukları ya da gezdikleri şehirleri; algılarıyla ve şehirlerin imajları aracılığı ile hatırlamakta ve tanımaktadırlar.

Kentler, farklı insanları ve toplulukları bir arada tutan bağlayıcı mekânlardır. Kent ile ilgili tüm izlenimler, bireylerin zihinlerinde bir imaj oluşturmaktadır (Özalp, 2008). Kent imajı bir mekana ait izlenim, çağrışım ya da fikirlerdir (Alhempud ve Armstrong, 1996; Görkemli vd., 2013'den).

Kotler vd. (1999) kent imajını açıklarken, inançların, düşüncelerin ve zihinsel imgelerin bütünü olarak ifade etmektedir. Oxenfeldt (1974) ise kent imajını; bireylerin duygusal ve bilişsel değerlendirmelerinden ortaya çıkan izlenimler olarak tanımlamaktadır.

Kent imajı, kent ile ilgili dolaylı ve dolaysız edinilen izlenimler, inançlar, duygular ve fikirlerin iç etkileşimlerinin sonucunda oluşmaktadır. Kent ile ilgili görünen ve görünmeyen tüm özellikleri içine almaktadır. Somut verilerden hareket edilerek soyut bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Demirel, 2014).

Kent imajları, insanların yatırım, alışveriş, yerleşim, çalışma ve seyahat etme kararları üzerinde etkili olmaktadır (Özdemir ve Karaca, 2009).

1.1.3.3 İmaj Öğeleri

Bir kentin algılanabilmesinin ve öğrenilebilmesinin temelini, kent ve kentli arasındaki iletişim oluşturmaktadır. İletişimin doğru ve sağlam kurulabilmesi kentin yapısal öğelerinin anlaşılabilir olması ile mümkündür (Erkan ve Yenen, 2010).

Herhangi bir kentte, kişilerin bireysel imgelerinin oluşturduğu bir çerçeve söz konusudur. Bu bireysel imge sosyal ilişkiler, tarihi ilişkiler ya da fiziksel unsurların etkisiyle şekillenmektedir. Kentsel mekân algısı, mekânın anlaşılabilmesi bir düzen içerisinde organize edilme kolaylığı şeklinde ifade edilmektedir. Kevin Lynch (1960), kentin algılanabilir olmasını beş temel öge üzerine oturtmuştur. Bunlar; yollar, sınırlar/ kenarlar, bölgeler, düğüm/ odak noktaları ve işaret öğeleridir. Bu öğeler kentsel mekân içerisindeki bireyin kişisel algısını oluşturmaktadır.

Bağlantılar

Bağlantılar, bir kentin algılanabilirliğine yardımcı önemli hareket elemanlarıdır (Özdemir, 2007). Kişiler çoğu imge ilişkilerini yollara dayalı kurarlar. Yaya yolları, demir yolları, sokaklar buna örnek olarak gösterilebilir (Lynch, 2011).

Bazı karakteristik özelliklerde kimi bağlantılarda algıyı daha da arttırabilmekte ve bu özelliklerinden dolayı daha rahat gözlemlenip tanınabilmektedir. Gözlemciler için sürekliliği olan ve tanınabilen bağlantılar daha baskındır (Lynch, 2011).

Bağlantılar yön duygusu da vermektedir. Bağlantı üzerindeki süreklilik bazı noktalarda değişkenlik gösterebilmektedir. Bu değişkenliğe topoğrafik özellikler örnek olarak verilebilir. Bağlantılardaki beklenmedik yön değişimleri sürekliliği sınırlayarak görsel aks üzerinde kişiyi yeniden yön bulmaya sevk eder (Lynch, 2011).

Kenarlar/ Sınırlar

İmaj öğelerinden bir diğeri olan kenarlar/sınırlar, bölgeler ve bağlantılar arasında bir ara yüz oluşturmaktadır (Özdemir, 2007).

Sınırlar, genellikle doğrusal olarak uzanırlar ve genelde geçiş vermezler. İki farklı bölüm arasında doğrusal bir öğeyi oluştururlar. Sürekli forma sahip olan kenarların etki şiddeti de fazladır. Bazı zamanlarda bu doğrusallık çok belirgin olarak görülemez. Sınırlar her zaman geçilemez değildir; kimi zaman birleştirici bağlantı yerleri olma özelliği gösterirler. Görsellikte devamlılığı sağlamış olurlar (Lynch, 2011).

Bölgeler

Bölgeler büyük alanların oluşturduğu ortak karakteristikleri olan kent parçalarıdır. Fakat bu ortak karakteristik özellikler kentin algılanması hususunda bazen karışıklıklara sebep olabilmektedir. Düzenli bir şekilde oluşan ya da oluşturulmuş olan bölgeler yön bulma konusunda kent yaşamının deneyimlenmesi konusunda önemli yer tutmaktadır. Bölgeler, karakteristikleri bakımından fiziksel anlamda dokusu, formu, yapısı, kullanılma şekilleri, bu alanda yaşayan insanları, topoğrafik özellikleri gibi birçok özelliği ile ayırt edilebilir olmasına, algılanabilmesine ve tanınabilmesine olanak tanımaktadır (Lynch, 2011).

Büyük alanları oluşturan bölgeleri tanımlarken, bölgedeki yapıların sıklığı, yapıların belirgin formları, renkleri, yapılmış oldukları malzemeler, yapı elemanları birçok ipucu

sunmaktadır. Bölgeler az ya da çok çevresi ile ilişki içerisindedirler; bölgelere bağlanan yollar bunun için verilebilecek en belirgin örnek olabilir (Lynch, 2011).

Düğüm/ Odak Noktaları

Odaklar, bölgeler arasındaki bağlantıların kesişme noktaları, kamusal alanda toplanma ve dağılma mekânlarıdır (Özdemir, 2007).

Düğüm/ odak noktaları küçük ya da büyük alanlar olabilmektedir. İnsanların toplanma-dağılma yerleri olarak ifade edilebilir. Kent içerisindeki güçlü imgelerden birini temsil etmektedir. Kavşaklar, meydanlar, istasyonlar bu imgeyi güçlendiren alanlardır. Bazen yön değiştirme noktalarında da bulunabilmektedir. Kavşaklar, meydanlar ya da istasyonlar kişilerin günlük kullandığı yollar olarak düşünülecek olursa fonksiyonel ve işlevsellik olarak güçlü bir etkiye sahiptir (Lynch, 2011).

Odakların, imgelebilirliği için çok belirgin özelliklere ihtiyacı yoktur. Fakat o nokta için güçlü etki yaratabilecek özellikler varsa bu oradaki odağı daha da kuvvetlendirir ve imgelebilirliğini çok daha güçlü kılar (Lynch, 2011).

Bazen odak noktaları çevresel ilişkilerle bir bütünlük sağlayabilir ve bu bütünlük ile bir sınır oluşturulabilir. Ve bu ilişkilerle düğüm noktasının formu çok daha kuvvetli bir belirginlik kazanır. İnsanlar bu tip imgesi yüksek yerlerle ilişkilerini çok daha net bir şekilde kurabilir ve yerlerini belirleyebilirler (Lynch, 2011).

Landmarklar

İşaret öğeleri, gözlemciler tarafından algılanan, şekil ve büyüklük açısından farklılık gösteren referans öğelerdir. Çevresi ile ilişkisi olan bu öğeler algıdaki gücü arttırmaktadır (Lynch, 2011). Etrafı ile ilişkisi incelendiğinde aralarındaki ölçeklerin çeşitlilik göstermesi, formlarının yapısı, yaşı, renk ya da biçim açısından kontrast olması durumu oradaki işaret öğesinin tanınabilirliğini çok daha güçlü ortaya çıkarmaktadır. Yapının işlevi ancak bu özelliklerden sonra göze çarpmakta yani ikinci plana düşmektedir. İmgesi yüksek olan bir işaret öğesi kent silüetinde daha baskın bir rol oynamaktadır (Lynch, 2011). Görsel işaret

öğelerini zaman zaman ses, koku gibi etkenler de desteklemektedir; ancak, bu etkenler tek başına bir işaret ögesi oluşturmak için yeterli değildir (Lynch, 2011).

1.1.4 Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi

Yeniliklerin merkezi olan kentler birçok anlamda insanlar için fırsatlar sunarken, diğer yandan gelişen koşullar, hızlı nüfus artışı, göç vb. sebeplerle kontrol edilemeyen bir durum içerisinde şekillenmektedir (Dinçer, 2013). Bu bağlamda kentlerin büyüme süreçlerinde, tarihi kent dokuları da tahrip olmakta ve gittikçe yok olmaktadır. Bu dokuların korunması ve sürdürülebilirliği bağlamında koruma planları önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruma planlamasında amaç, tarihi yapılar ile kamusal alanların meydana getirdiği kent dokusunun korunmasıdır. Yeni planlama yaklaşımlarının kente katkılarının yanı sıra tarihi çevreye de olumsuz etkileri olabilmektedir.

Tarihi çevrelerin planlama sürecinde temel amaç, kültürel mirasın sürdürülebilirliği, değerlendirilmesi ve korunarak geliştirilmesidir. Ülke, bölge gibi büyük ölçekten, sokak, meydan gibi küçük ölçeklere kadar yapılacak koruma planlamasında, kentsel tasarım da önemli bir yere sahiptir (Eruzun, 1992).

Türkiye’de son yıllara kadar kentsel tasarım ölçeğinden yoksun olan planlama anlayışı (Eruzun, 1992) günümüzde yeni boyut kazanmış olup, mimarlık ve peyzaj mimarlığı gibi tasarım dallarıyla da ilişkili hale gelmiştir.

Kentsel tasarım, kent planları ile şekillenmekte ve sınırlanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, kentsel tasarım çevresiyle birlikte bir bütün olarak ele alınamadığında, tasarımı yapılan bölgenin çevresel etkilerinin değerlendirilememesine neden olmaktadır (Tunçer, 2009).

Tarihi kent dokularının korunması ve yaşatılması için bu alanlarda yaya aktivitelerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda kamusal alanların tasarımı ile ilgili olarak kentsel tasarım çalışmaları önem kazanmaktadır (Eruzun, 1992).

Kentsel tasarım projelerinin, tarihi kent merkezleri ve çevresi ile bir bütün olarak ele alınabilmesi ve benzer niteliklere sahip alt bölgelerinde uygulama kolaylığının sağlanabilmesi 'böl ve yönet modeli' yaklaşımı ile mümkün olabilmektedir (Tunçer, 2009). Bu yöntem ile tarihi kent merkezlerinde, korunması ve geliştirilmesi gereken tarihi alanların, küçük ölçeklerde zonlanarak alt proje alanlarına ayrılması sağlanmaktadır. Bu alt proje alanları (Tunçer, 2009):

- Ulaşım kapsamında (yaya yolu, meydan, toplu taşıma vb.)
- Koruma kapsamında (öncelikli koruma alanı, sağlıklaştırma alanı vb.)
- Yenileme kapsamında (yıkıp yeniden inşa etme, yeni merkez kullanımları oluşturma)
- Çevre düzenlemesi kapsamında (sivil mimarlık örnekleri ya da anıtsal öğeleri de kapsayan düzenleme alanları) dır.

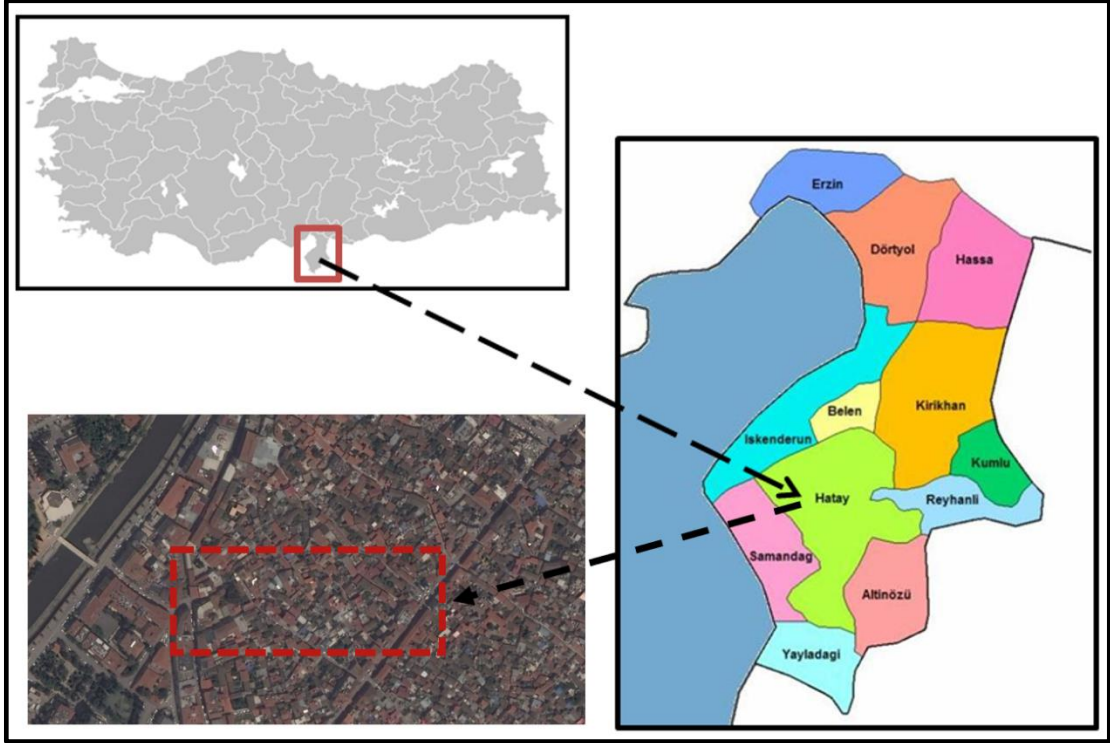
Koruma alanlarında, kentin sosyo-kültürel yapısına ve fiziki çevresine ait verilerin, yapılacak koruma amaçlı imar planları içerisine dahil edilmesi ile mevcut mimari kültürün korunması sağlanmış olacaktır (Ergen, 2006). Tarihî özellik gösteren alanlarda yapılacak kentsel tasarım planları, mevcut tarihî dokunun biçimlenişi, gelişimi ve sosyo-ekonomik özellikleri ile değerlendirilmelidir (Eruzun, 1992).

BÖLÜM 2

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Materyal

Hatay, Türkiye'nin en kalabalık on üçüncü şehridir (Şekil 1). Doğuda $35^{\circ} 52'$ - $37^{\circ} 4'$ kuzey enlemleri ile $35^{\circ} 40'$ - $36^{\circ} 35'$ boylamları arasında yer alır. Hatay ilinin doğusunda ve güneyinde Suriye, batısında Akdeniz, kuzeybatısında Adana, kuzeyinde Osmaniye ve kuzeydoğusunda Gaziantep illeri bulunmaktadır.

Şekil 1: Çalışma alanının konumu.

Kıyıda 22 km içeride bulunan şehrin denizden yüksekliği 80 m'dir. Kent, kuzeyinde Amanos Dağı ile Kel Dağ arasındaki Aşağı Asi Vadisi'nin başlangıç kısmında, Kel Dağı'nın kuzeydoğusunda, 440 m yükseklikteki Habib-i Neccar Dağı eteklerinde konumlanmıştır. Amik Ovası, ilin en büyük düzlüğünü oluşturur ve aynı zamanda tarım potansiyeli yüksek olan, kalın alüvyal toprak ile kaplıdır.

2.2 Yöntem

Tarihi kent dokusunun kentsel tasarım açısından irdelenmesini konu alan bu çalışmada aşağıdaki yöntem izlenmiştir:

- Veri toplama
- Analiz
- Yorumlama ve Öneri Geliştirme

Veri Toplama: Konu ile ilgili literatür araştırması yapılarak kuramsal bilgi edinilmiş ve daha önce yapılan çalışmalar özetlenmiştir. Arazi çalışmaları ve kurumlardan edinilen harita, plan ve belgeler ile tez çalışmasına altlık oluşturacak doküman hazırlanmıştır.

Çalışma alanında mevcut durumu belirlemek için yerinde incelemeler ve gözlemlerde bulunulmuş, günümüzdeki durumu fotoğraflarla ortaya konulmuş, kentsel tasarım açısından incelenerek korunmuşluk durumu değerlendirilmiştir. Çalışma alanının tarihi ve kültürel özellikleri ile alakalı dokümanlardan, ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilen 1/1000 ve 1/5000 ölçekli hâlihazır planlardan yararlanılmıştır.

Analiz: Veri toplama aşamasında elde edilen kuramsal bilgi ve belgeler ışığında örnek çalışma alanının imaj analizi yapılarak imaj öğeleri ayrıntılı bir şekilde gösterilmiş, mevcut durumu fotoğraflar ile ortaya konularak öneri silüetler geliştirilmiştir. Lineer bir sokak yapısı görülmeyen çalışma alanı, organik sokak dokusu yapısına sahip olduğu için, sokağın kıvrım noktaları referans alınarak zonlamalar yapılmıştır. Toplam 16 adet zon, A'dan O'ya kadar harflendirilerek ifade edilmiştir.

Yorumlama ve Öneri Geliştirme: Çalışmanın temel amaçları çerçevesinde çalışma alanındaki imaj öğelerine ilişkin saptanan mevcut durum değerlendirilerek, bu öğelere ilişkin, Antakya tarihi kent dokusunun kültürel sürekliliğin sağlanmasına ve korunarak geliştirilmesine de referans olacak, öneriler geliştirilmiştir. Tarihi dokularda koruma bilinci oluşturulması, gelecek kuşaklara tarihi ve kültürel değerlerin aktarılması, geliştirilerek yaşatılması ve bu değerlerin bütüncül olarak ele alınması gerektiği ifade edilmiştir.

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1 Antakya Kenti'nin Tarihi Gelişim Süreci

Antakya, tarihi çok eski dönemlere dayanan, insan yerleşiminin olduğu ilk şehirlerden biridir. Orta Anadolu'da MÖ 15. yy ortalarında Hitit egemenliğinde kurulmuş olan Antakya, MÖ 9. yy'da Asur Krallığı denetimine girmiştir. MÖ 654 yılında Saka Hükümdarı Oğuz Han Filistin yöresine gelmiş, bundan on yıl kadar sonra Antakya'yı kuşatıp zaptetmiş, MÖ 626 yılında ayrılmıştır. Antakya ve kent çevresi, MÖ 6. yy'da, Kilikya Satraplığı sınırları içerisinde bulunmuştur (Tekin, 2000).

3.1.1 Seleucos Dönemi

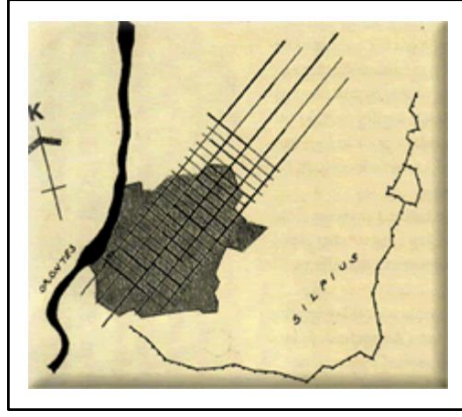
MÖ 334-333 yılları arasında Anadolu'yu aşarak Çukurova'dan geçen Büyük İskender, Akdeniz'in sahiline hâkim, kuzeydoğu ucunda bulunan Myriandros'a (İskenderun) gelmiştir. Burada İskender ordusu ile Pers ordusunun savaşı sonucu Pers ordusu mağlup olmuştur.

MÖ 323 yılında İskender'in ölümünden sonra komutanları arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve bunun üzerine MÖ 307 yılında I. Antigonos, bugünkü Antakya'nın kuzeyine doğru, Asi Nehri kenarına bir şehir kurarak buraya Antigononia ismini vermiştir. I. Seleucos tarafından yıkılan Antigononia, güneyde bir dağın eteğinde (bugünkü Antakya'nın yeri) yeni oluşturulacak bir şehir yapılanmasını istemiş; bu şehre de babasına ithafen Antakya ismini vermiştir. 'Antiokheia' adını taşıyan bu şehir Seleucos Devleti'nin merkezi olmuştur (Şekil 2).

Antakya şehir planı için, Xenarius tarafından çizilmiş olduğu, sokakların kışın güneşini alabildiği, yazın ise Asi Nehri'nin rüzgârını alacak şekilde planlanmış olduğu belirtilmektedir (Özalp, 2008).

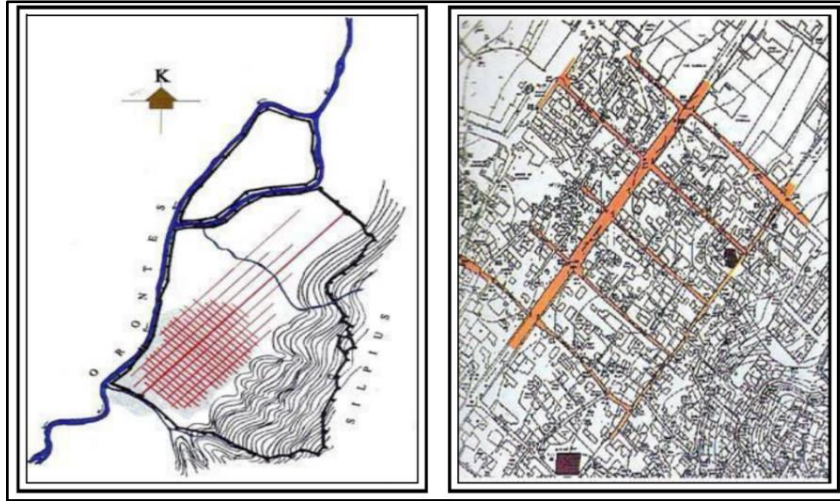
Antakya, MÖ 64'de Pompei tarafından Roma İmparatorluğu'na katılarak imparatorluğa ait bir eyalet olan Suriye'nin başkenti olmuştur (Tekin, 2000).

Şekil 4: Antakya kenti kuruluşunda yapılmış olan ızgara plan (Demir, 1996).

Izgara plan ile oluşturulan kentlerde, sokaklar Kuzey- Güney ve Doğu- Batı doğrultusunda gelişmektedir (Şekil 5). Izgara plan, düz arazilerde düzenli ve sade bir oluşum sergilerken, eğimi fazla olan arazilerde hareketli bir yapı göstermiştir (Arıman, 2002).

Şekil 5: Kentin kuruluşundaki şehir nizamı (Hatay Destinasyonu proje sunumu, 2006; Özalp, 2008'den).

Antakya'nın Antik Çağ Dönemi'ne ait plan şemasına göre, aralarında 112 m mesafe bulunan sokaklara dik olmak üzere 56 m aralıklarla gelişen diğer yollar arasında kalan yapı adaları, ızgara planının temelini oluşturmaktadır (Demir, 1996).

Seleucuslar Dönemi'nde başkent olan Antakya, 'Kral Yolu' ve Akdeniz-Semerkant ticaret yollarına hakim bir konuma sahipti. Bu durum kentte ticaretin hızla gelişmesine olanak

sağlamıştır. Kentin merkezinde bulunan Agora-ticaret mekânı, günümüz Ulu Cami çevresinde bulunmaktadır (Arıman, 2002).

Merkezi oluşturacak biçimde kurulan Agora, yaklaşık 160x147 m ebatlarındaydı. Bazı sivil yapılar da agora etrafında toplanmıştı. Bu dönemde kralın oturduğu sarayın bir planı yoktu. Konak denebilecek büyükçe bir ev, bu görevi görürdü (Downey, 1961).

Seleucos Devleti'ne başkentlik yapan şehir ihtişamlı yapılarla donanmıştı. Su kemeri, şehir kurul binası, Jupiter Kapitolinus tapınağı ve ticaret agorası yapılan ihtişamlı yapılar arasındadır. Meyve bahçeleri, muhteşem yapılar, anıtlar bulunan şehirde şöenler ve olimpiyatlar yapılmaktaydı. Şehirde sirk, tiyatro, han, hamamlar, mermer caddeler, tapınaklar, çeşitli heykeller bulunmaktaydı (Tekin, 1993).

Agoranın çevresine, dini mekânlar, hamamlar ve gymnazyum gibi mekânlar yapılmıştı. Silpius Dağı (Habibi Neccar) eteklerinde ise villalar bulunmaktaydı. Kentteki yapıların yer seçimlerinin, sosyo-ekonomik faktörlere ve günlük yaşama göre yapıldığı, mimari detayların ihtiyaca ve estetiğe göre şekillendiği, Helenizm döneminin mimari anlayışı ön plana çıkmaktaydı. Seleucoslar Dönemi'nin mimari özellikleri arasında taş yapılar, kemerli girişler ve çoğunluğu iki katlı olan bahçeli evler bulunmaktadır (Kılıçoğlu, 1998).

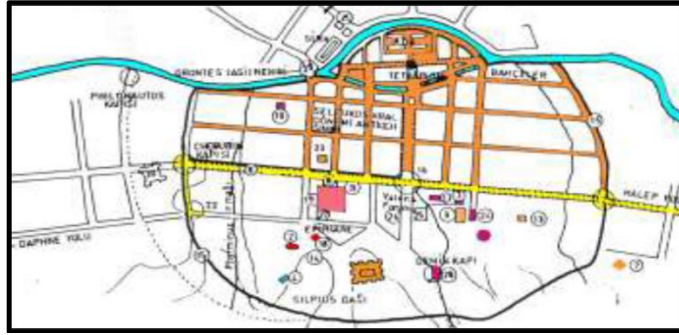
3.1.2 Eski ve Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi

Antakya, MÖ 64 yılında Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Bu dönemde ulaşım bakımından önemli bir konuma gelmiş; Doğu ile ilişkileri, ticari, ekonomik ve siyasi bakımdan güçlenerek, ekonomik hayatın canlanmasına ve nüfusun artmasına neden olmuştur.

Augustus döneminin en önemli olayı, kentte her dört yılda bir tekrarlanacak olimpiyat oyunlarına başlanmış olmasıdır (Arıman, 2002).

Antakya'ya MÖ 47'de bağımsızlığını veren Ceaser, Caisarion (Caesareum) denen büyük bir mabet ile Silpius Dağı'nın eteklerinde bir amfitiyatro, bir umumi hamam ve bir su kemeri inşa ettirmiştir (URL-1, 2016).

Helenistik çağ kentlerinde yenilik olarak ortaya çıkan, döşemeleri mermer olan bu caddenin kolonadları MS 12-37 yıllarında Tiberius Claudius zamanında tamamlanmıştır. Birbirini dik kesen iki ana aksın kesiştiği noktaya imparator Tiberius'un heykelinin olduğu Tetrapyla dikilmiştir. Cadde bronzdan heykeller ile kolonadlar ise mozaikler ile süslenmiştir. Genişliği 9.60 m olan caddenin her iki yanında bulunmakta olan kolonadların genişliği 10'ar m. idi. Bu caddenin inşasının ardından, etrafındaki mahallelerin de gelişmesi kentin büyümesine ve nüfusun artmasına sebep olmuştur (URL-1, 2016). Antik kent çevresinde, Silpius Dağı'ndan Orontes Irmağı'na kadar uzanan surlar Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine aittir. Bugün yaklaşık 30 km uzunluğunda olduğu bilinmekte olan surların yalnızca Habib-i Neccar Dağı'nın yamaçlarındaki bölümü ayaktaadır (Şekil 6).

Şekil 6: Roma İmparatorluğu Dönemi'nde yapılan yapılar (Turgut, 1986).

Malalas'tan öğrenilen, bu dönemdeki en önemli imar faaliyeti, 2 Roma mili (1 Roma Mili=1.478 m.) uzunluğundaki, ünlü kolonadlı caddenin inşasıdır (Emir, 2005). Kolonad, birbirine düz kirişlerle bağlanan kolon dizisidir (URL- 2, 2016).

Antakya MS. 1. yy'da, yüzölçümü ve nüfusu ile Roma İmparatorluğu'nun üçüncü; Roma, İskenderiye ve Ktapsiphon'dan sonra ise dünyanın 4.büyük şehriydi (Arıman, 2002).

Ünlü tarihçi Ammanianus Marcellinus'a göre, '... Dünyada hiç bir kent, ne topraklarının bereketi ne de ticaretteki zenginliği bakımından bu kenti geçemezdi' dediği Antakya, Antik Çağ'da Doğu'nun Kraliçesi (Orientis Apicem Pulcrum) lakabıyla anılmıştır (Downey, 1961).

II. yy'da Roma İmparatoru Traianus'un, Daphne'den Antakya'ya su getirmek için yaptırmış olduğu kemerin günümüze yalnızca 9 m'lik bölümü ulaşmıştır. Eski kentteki

Bağrıyanık mahallesinde ayakta durmaktadır. Burada yapılan kazılarda ortaya çıkan mozaik döşemeli Roma villalarına ait mozaikler Hatay Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir (URL- 3, 2016).

Kentte ilk drenaj sistemi yine II. yy'da İmparator Traianus tarafından; Silpius (bugünkü adı ile Habibi Neccar Dağı) Dağı'ndan kente kadar yaptırılmıştır (Arıman, 2002).

3.1.3 İslam Dönemi

Antakya, 638 yılında ilk kez, İslam ordusu tarafından kuşatılmış ve İslam Devleti'nin egemenliğine geçmiştir (Tekin, 2000).

Roma İmparatorluğu döneminde doğunun kraliçesi olarak anılan kent, Roma İmparatorluğu'nun hem doğu sınırı için askerî üs bakımından önemli bir nokta, hem de kültür ve ticaret merkezi olarak görülmekteydi. İslam Dönemi ile birlikte Antakya kenti için bir tarih dönemi sona ermiş, asırlar boyu Roma ve Bizans kültürlerinin yanı sıra, Hristiyanlık ve İslam medeniyetinin karakteristik özellikleri ile harmanlanarak bugünkü İslâm kenti karakterinin zemini olan uzun bir dönem başlamıştır (Demir, 1996).

3.1.4 Bizans Dönemi

28 Ekim 968'de Bizans İmparatoru Nikephorus Phokas tarafından, Antakya'nın ele geçirilmesi ile dörtyüz kulenin yer aldığı surlar tamir edilmiş, St. Paul kapısı, St. George kapısı, St. Simeon kapısı onarılmıştır. Hristiyan tacirlere ve özellikle Venediklilere tanınan ayrıcalıklar ile ticaret hayatı canlanmıştır (Demir, 1996).

3.1.5 Selçuklu Dönemi

1075-1076 yılları arasında Kuzey Suriye'de görünen Kutalmışoğlu Süleyman Şah Halep, Selemiye ve Antakya'yı alma teşebbüsünde bulunmuş. 12 Aralık 1084'te Antakya şehrini ele geçirmiştir. Kentteki en büyük mabed olan Kawşyana (Mar Cassianus) Kilisesi'nin içindeki değerli eşyalar alınarak camiye çevrilmiştir; buna karşılık iki yeni kilise yapılmak üzere bir araziyi Hristiyan halka tahsis etmiştir (URL-4, 2016). Hristiyan halkın ibadet

edebilmeleri için Meryem Ana ve St. George (Aziz Cercis) kiliselerinin inşasına izin verilmiştir (Demir, 1996).

3.1.6 Haçlılar Dönemi

Haçlı orduları 1097 yılında İskenderun'u, 1098 yılında Antakya'yı ele geçirmiştir. Silpius Dağı (Habibi Neccar Dağı) eteklerinden, Asi Nehri'ne kadar 12 km uzunluğundaki surların 360 kule ile desteklendiği doğunun kraliçesi, 170 yıl Haçlıların egemenliğinde kalmıştır (Demir, 1996).

Haçlılar Dönemi ile yeniden iyi bir döneme giren Antakya'da nüfusun artması ile birçok yeni binalar yapılmış, imalathanelerde yapılan ipek kumaş ve halı, cam eşya, çömlekçilik ve sabun üretimleri ile ticaret yeniden canlanmıştır (Çelenk, 1996).

Uzun bir süre Haçlı egemenliği altında olan kent, Hristiyanlığın merkezi haline gelmiş ve bir süre Kudüs Krallığı'na bağlı olarak dukalık şeklinde yönetilmiştir. Antakya Mısır Memluk Sultanı Baybars tarafından 1268'de ele geçirilmiştir (Tekin, 2000).

3.1.7 Memluklar Dönemi

Kent, 18 Mayıs 1268'de Memluk Sultanı Baybars tarafından ele geçirilmiştir. Şehir ateşe verilmiş, surlar tahrip edilmiş ve yağmalanmıştır (Demir, 1996).

Kent, 170 yıldır devam eden Antakya Prensiği halindeki son Hristiyan hâkimiyetin sona ermesinden sonra, bir daha el değiştirmemek üzere İslâm hâkimiyetine geçmiştir (Demir, 1996).

Baybars, Antakya ve Bakras'ta birer cami yaptırmıştır. İmar faaliyetlerine başlayan Memluklular, bir kilisenin üzerine bugün Habibi Neccar ismi ile anılan camiyi inşa etmişlerdir. Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi girişinde bulunan Cindi Hamamı, Baybars tarafından yaptırılmış olan bir vakıf eseridir.

3.1.8 Osmanlı Dönemi

Yavuz Sultan Selim'in 1516 yılında yaptığı Mısır seferi ile Antakya ve çevresi Osmanlılar tarafından ele geçirilmiştir. Kanuni'nin verdiği emir ile Belen'de han, cami, hamam ve imaret yapımı başlatılmış ve köy haline getirilmiştir (Tekin, 2000). Osmanlı döneminde kentte yapılmış olan hamamlar, hanlar, bedesten, cami ve mescitler ile değirmen, ev, dükkân, okul, medrese, çeşme gibi yapılar, bu dönemin kente kazandırdığı yapılardır (Emir, 2005).

Osmanlı döneminde şehir için önemli olan iki cadde vardır. Bunlar, eski Herod (Kurtuluş) Caddesi ve Uzun Çarşı Sokağı'dır (Tekin, 2000).

Antakya'da geçmiş dönemlerde meydana gelen depremler sonucu kentin kuruluşunda oluşturulan şehir planı düzensizleşmiş ve deprem olayları ile yıkılan kent her defasında daha da düzensiz bir şekilde oluşumuna devam etmiştir (Şekil 7). Böylece şehrin ilk uygulanan planı üzerinden oluşumuna ilişkin neredeyse hiç iz kalmamıştır (Demir, 1996).

Şekil 7: Antakya ve Yakın Çevresi (Demir, 1996).

Seleucus'lara başkentlik yapmış, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde doğu için bir sınır kenti, ve yine Roma İmparatorluğu Dönemi'nde üçüncü büyük metropol olan ve doğunun kraliçesi olarak anılan kent, Osmanlı Dönemi'nde askeri ve ekonomik açıdan önemini yitirmiş, nüfusu azalmış küçük bir kasaba haline gelmiş ve eski ihtişamını kaybetmiştir (Demir, 1996).

Kentteki Çerkez göçmenler, Asi Nehri'nin batı yakasına yerleştirilmiş ve kent, nehrin karşı tarafında gelişmeye başlamıştır. Antakya, Fransız egemenliğindeyken merkezde yeni

caddeler açılarak ekonomik hareketlilik kazanmış, ticari yapıların üst katlarının mesken olarak işlev görmesiyle sosyal bir yapılanma sağlanmıştır. Gelişen yeni Antakya'da (Asi Nehri'nin batı kısmında), idari ve kamusal mekân (PTT, belediye, müze, gündüz sinema, vb.) düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir (Arıman, 2002).

3.1.9 Hatay Devleti Dönemi

Mustafa Kemal'in 1923 yılında Adana'da yapmış olduğu bir konuşma sırasında, "kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalamaz" sözüyle bu meseleyi ne kadar ciddiye aldığını göstermektedir. Atatürk 1936 yılında, TBMM'de, bu bölgeye Hatay ismini vermiştir (Ömeroğlu, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti'nin, Milletler Cemiyeti'ne sunmuş olduğu bağımsızlık talebi, 1937 tarihinde kabul edilmiştir. Taslağın içeriğine göre; sancak, kendi iç işlerinde bağımsız olup, dış işleri, gümrük, maliye işlerinde Suriye'ye bağlı olacaktır. Sancak toprak bütünlüğünde, Türkiye ve Fransa himayesinde olacaktır. Daha sonraki zamanda Fransız mandasında bulunan Suriye ile Hatay Devleti'nin arasında, yetki ve yönetimden kaynaklanan anlaşmazlıklar meydana gelmiştir (Demir, 1996).

3.1.10 Antakya'nın Anavatana Katılması

İngilizler, Mondros Antlaşması hükümlerine göre, 25 Kasım 1918 tarihinde İskenderun Sancağı'na asker çıkarmışlardır. 7 Aralık 1918'de Fransız askerleri Antakya'ya girmiş ve işgali devralmıştır (Demir, 1996).

2 Eylül 1938'de toplanmış olan Hatay Millet Meclisi, öncesinde Atatürk tarafından aday gösterilen Tayfur Sökmen'i Hatay Devleti'nin Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. 23 Haziran 1939'da Hatay Millet Meclisi'nin aldığı kararla Hatay Devleti, Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır (Demir, 1996).

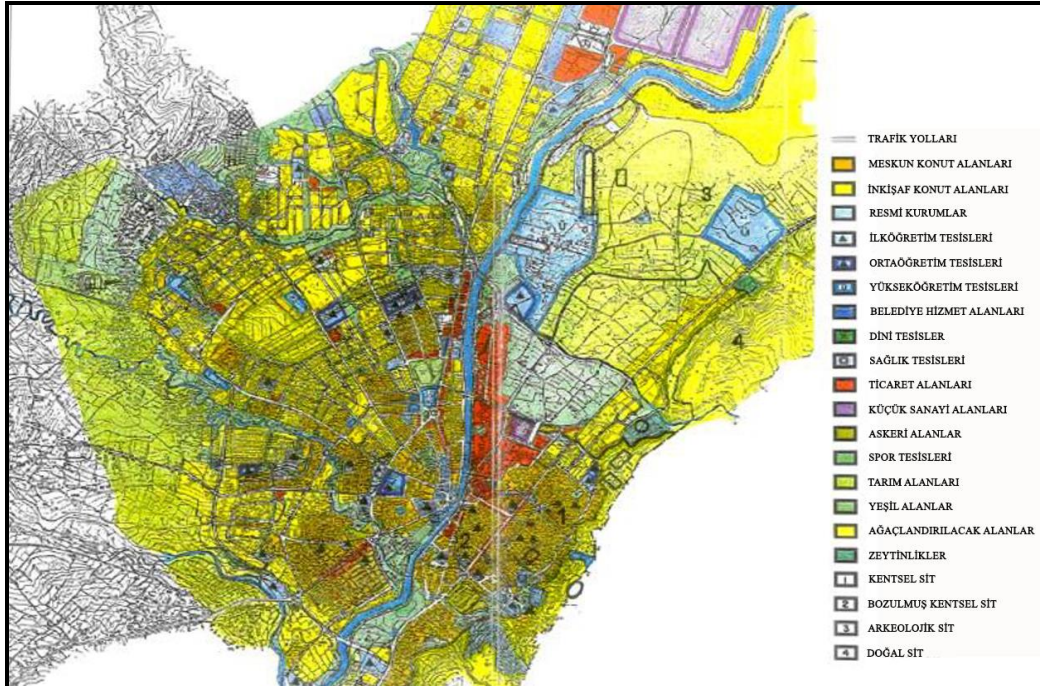
Hatay'a dair iki kademeli bir strateji uygulanmış; öncesinde Hatay'a bağımsızlığı verilip Suriye'den koparılması planlanmış, daha sonra ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne katılması sağlanmıştır. Fransızlar ile 1939'da yapılan anlaşmaya göre Hatay Meclisi'nin varlığı sona ermiş, Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır (Demir, 1996).

Cumhuriyet tarihi ile beraber kentler için planlı bir gelişim süreci de başlamıştır. Günümüz tarihine kadar Antakya için, üç imar planı ve bir koruma amaçlı imar planı hazırlanmıştır (Demir, 1996).

Kent için ilk imar planı 1948 yılında yapılmıştır. 1957’de yapılmış olan imar planıyla, Asi Nehri’nin karşı tarafındaki gelişim hedeflenerek, eski kente ait imarın ve bu kesimin kuzeydoğu ile güneybatı taraflarına büyümesi planlanmıştır (Özalp, 2008).

Kuzeydoğu- güneybatı yönünde gelişmesi planlanan yeni yerleşim alanları ile eski dokunun sınırlarının genişletilerek çevresinde yeni ve farklı kullanımlara imkân tanınması kent dokusunda büyük değişikliklerin oluşumuna ve geleneksel dokunun bozulmasına neden olmuştur (Özalp, 2008).

Geleneksel dokunun bozulmasındaki en büyük etken, eski dokuya ait yerleşim alanlarındaki genişletme çalışmalarının Harbiye (Daphne)’ye doğru yapılması, eski dokunun çevresinde bir sanayi bölgesinin inşa edilmesi ve eski doku içerisindeki dar sokakların genişletilip yeni caddelerin açılmış olmasıdır (Arıman, 2002).

Şekil 8: Antakya Kenti İmar Planı (KVMGM arşivi, 2007; Özalp, 2008'den).

Antakya ve çevresinde, Akdeniz iklimi görülür. Kentte yazlar sıcak ve kurak geçerken, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir.

Meteorolojik sonuçlara göre, Antakya'da rüzgârlar genelde hafif esinti şeklinde görülür. Mayıs ayında başlayan ve Ağustos ayının sonuna kadar devam eden rüzgâr, esme sayısı ve hızı ile şiddetli rüzgâr niteliği göstermekte ve hâkim rüzgâr ise güneybatıdan esmektedir (Demir, 1996).

Yıl içinde Antakya'nın ortalama nem oranı, % 69'dur. Bu oranı, kış aylarında en yüksek değerlere ulaşır. Temmuz ve Ağustos aylarında hiç yağış almamakla beraber, sonbahar ve ilkbaharda az yağış almaktadır (Özalp, 2008).

Antakya'nın ortasından geçen Asi Nehri'nin (Şekil 11) kaynağı Lübnan'da bulunmaktadır. Nehir, Hatay'ın ilçelerinden biri olan Samandağ'ın güneyinde bir delta oluşturup, Akdeniz'e dökülmektedir. Nehrin büyük bir bölümü, Suriye toprakları içerisinde kalmaktadır. Asi Nehri, tarih boyunca Antakya'yı Akdeniz'e bağlayarak önemli bir su yolu olmuştur (Özalp, 2008).

Şekil 11: Antakya'da merkezden geçen Asi Nehri (URL-7).

Osmanlı Dönemi'nde Antakya'nın önemli bir ticaret merkezi olması, birçok devlet tarafından ticari, ekonomik ve siyasi bakımdan gözde bir kent olması ve ulaşım bakımından önemli bir noktada olması, kenti kültürel açıdan zengin bir duruma taşımıştır.

Antik Çağ'da kentin doğu ile ilişkilerinin ticari, ekonomik, siyasi bakımdan güçlenmesi ve beraberinde ekonomik hayatın da canlanması, nüfusun artmasına yol açmıştır. Bu özel durumlarından dolayı tarih boyunca hareketli bir nüfus yapısına sahip olmuştur (Kireççi, 2001).

Aile yapısı ataerkindir ve geniş aile düzeni görülmektedir. Fakat nüfus kontrolü bilinci ve tüketimde meydana gelen değişimler ile giderek çekirdek aile tipine doğru eğilim görülmektedir (Arıman, 2002).

Antakya için nüfus istatistikleri 1939 yılında kentin anavatana katılmasıyla yapılmaya başlanmıştır. Antakya kentindeki nüfus artışı, kentin doğal nüfus artışının yanı sıra, aldığı göçlerle de artmıştır (Arıman, 2002). Kent merkezi eğitim, sağlık vb. hizmetlerden dolayı sürekli göç almaktadır (Ömeroğlu, 2006).

Kentin gelir kaynaklarının önemli kısmı, tarım ve ticaret ile sağlanmaktadır. Verimli topraklarında pamuk, zeytin, buğday, meyve ve sebzeler üretilebilmektedir (Demir, 1996). Kentte dokumacılığa dayalı el sanatları zamanla yok olmuştur. Ticari anlamda deri işi, mobilyacılık, ayakkabıcılık, ipek böcekçiliği ve dokumacılığı, ağaç oymacılığı, defne sabunu üretimi yapılmakta, çırçır ve dokuma atölyeleri faaliyet göstermektedir (Ömeroğlu, 2006).

Tenekecilik önemli bir iş kolunu oluşturmaktadır. Eski tarihlerde her ihtiyaç tenekeçilerden sağlanmaktaydı. Köşkerlik (ayakkabı tamirciliği) günümüzde, Uzun Çarşı olarak bilinen, Antakya'nın en eski ve köklü çarşısında varlığını sürdürmektedir (Arıman, 2002).

Antakya Kenti'nin sosyal yapısı ekonomik yapıya bağlı olarak biçimlenmiştir. 1940-1950 yılları arasında nüfus artışı düşük olan kentin, Türkiye sınırlarına katılması ile statüsü değişmiş ve bu durum nüfus artışını olumsuz olarak etkilemiştir. 1960-1965 yılları arasında nüfus artışı yüksek değerlere ulaşmıştır (Mersinligil ve Erişen, 1997).

Daha sonraları, Antakya'nın, dış pazarlara açılma politikası ile nüfusu azalmaya başlamıştır. Fabrika sayısının artması, sosyal yapının değişimine neden olmuştur. Fabrika üretiminin artması, kent merkezinde yer alan zanaatkârları olumsuz etkilemiştir. Bunun sonucunda zanaatkârlar fabrika ürünleri ile rekabet edemez hale gelmişlerdir. Bu durum çoğu zanaatkârın dükkânını kapatmasına sebep olmuştur (Kılıçoğlu, 1998).

3.4 Antakya Tarihi Kent Dokusu Analizi

Bu bölümde Antakya'nın genel yerleşme formu ile Antakya'nın tarihi kent dokusunu oluşturan anıtsal ögeler ve sit alanlarına geniş kapsamlı olarak yer verilmiştir.

3.4.1 Genel Yerleşme Formu

Antakya, MÖ 300 yılında Seleucus Dönemi yani Helenistik Çağ'da Seleucus tarafından 'Antiocheia' adı verilerek, Habib-i Neccar Dağı etekleriyle Asi Irmağı arasına kurulmuştur (Tekin, 1993).

Günümüz Antakya'sında tarihi kent dokusu, kenti boydan boya ikiye bölen Asi Nehri ile Habib-i Neccar Dağı arasındadır. Mevcut haliyle yeni Antakya ve eski dokunun olduğu Antakya birbirinden Asi Nehri ile ayrılmaktadır.

Antik dönemden beri sürekliliği olan kent, geçmişte yaşamış olan uygarlıkların somut izlerini taşımaktadır. Günümüzde var olan arkeolojik kalıntılar, tarihi anıtlar ve bu yapılarla bütünleşen Osmanlı Dönemi mimari yapı dokusu, Antakya'yı önemli bir noktaya taşımıştır.

Yirminci yüzyıl başındaki Fransız Dönemi haritası ile günümüzün mevcut durumu kıyaslandığında en önemli değişim Asi Nehri ile Kurtuluş Caddesi'nin hattını birbirine bağlayan Kemal Paşa Caddesi'nin genişletilmiş olduğu görülmektedir. Caddenin açılmasıyla çok katlı yapıların inşasına izin verilmesi mevcut tarihi dokunun parçalanmasının en önemli sebebini oluşturmaktadır (Akın vd., 2005).

Izgara plan şemasına sahip kent, zaman içerisinde değişikliklere uğramış, kıvrımlı dar sokaklar ve çıkmaz sokaklardan oluşan bir şekil almıştır.

Kentteki tarihi doku içerisinde camii, kilise, sinagog, türbe gibi dini yapılar, hamam, çeşme, bedesten ve çok sayıda geleneksel konut bulunmaktadır. Bunların bir kısmı restorasyon ile yenilenmiş ve kentin yaşayan kimliğine katılmış, bir kısmı ise hala yıkık-dökük, viran şekilde beklemektedir.

Asırlardır şekillenerek mimari bir karaktere ulaşan sokakların, yer yer daralıp genişlemesi farklı perspektifler sunmaktadır. Sokakların orta kısımlarında derinliği yaklaşık 6-10 cm olan, genişliği yaklaşık 60-90 cm olan su kanalları bulunmaktadır. Yerli halk tarafından artık olarak da bilinen bu kanalların her iki yanında 100-130 cm genişliğinde kaldırımlar bulunur (Demir, 1996). Bu su kanalları, Habib-i Neccar Dağı'ndan kente doğru olan yağmur suyu akışında yağmur suyu drenajı işlevi görmektedir. Ancak eski kent dokusuna ait her sokakta bunu orijinal haliyle görmek mümkün değildir. Tarihi koruma göz ardı edilmiş, taş kaplı dar sokakların üzerine beton dökülerek tarihi kent kimliğini kaybetmiş sokaklar meydana gelmiştir (Demir, 1996).

Geleneksel konut dokusu içerisinde yenilenmiş yapıların yanı sıra itinasızlık ve ilgisizlikten kendi haline bırakılmış yapılar da görülmektedir.

Tescil listelerinde olan ve çoğu için tescil fişlerinin hazırlanmış olduğu anıtsal nitelikli korunması gereken kültür varlıklarının bir kısmı restore edilmiştir. Koruma konusunda yaptırımlar uygulanarak kentsel dokunun korunması hususunda tedbirler alınmıştır.

3.4.2 Anıtsal Ögeler

Tarihî ve arkeolojik elemanlar olan kaya kilise, kaya mezar, kaya üstü kabartmalar, kale, hipodrom, köprü, tiyatro, ağaç vb. bu sit alanının içindeki ve dışındaki resmî, askerî, dinî, sivil mimarlık örneği olan çevre, sokak, doku, meydan ve değerlerdir (Demir, 1996).

3.4.2.1 Antakya Kalesi ve Surları

Antakya Kalesi (Şekil 13), Türkiye'nin uzun sur duvarlarının ikincisi olup, MÖ 300'de Büyük İskender'in generali olan I. Nikator zamanında inşa edilmiştir. Bizans ve Roma dönemlerinde ilaveler yapılarak genişletilerek, 23,6 m uzunluğuna ulaşmıştır. Habib-i

Neccar Dağı'ndan batıda Asi Nehri'ne doğru, doğuda da aşağı tarafa doğru var olan düzlüklere kadar ulaşmaktadır (URL- 9, 2016).

Şekil 13: Antakya Kalesi'nden günümüze ulaşmış olan kalıntılar (URL-10, 2016).

Surların yüksekliği yaklaşık 50–60 metredir; Asi Nehri kıyısında ise 70 metreye kadar yükselen bu surlar, 80 ile 100 metre arasında beş katlı olan burçlarla takviye edilmiştir. Çok yıkık olan bu bölümün Habib-i Neccar Dağı yamaçlarında olan kısmı sağlam kalmıştır (URL-11, 2016).

Surların içerisindeki iç kale, Bizans İmparatoru Nikephoros Fokas tarafından MS VI. yüzyılda yaptırılmıştır. Günümüzde Habib Neccar Dağı üzerindeki surların ve iç kalenin yıkıntıları ile sarnıç kalıntıları görülmektedir. VI. yüzyılda Habib-i Neccar Dağı ile Haç Dağ arasında meydana gelebilecek selleri önlemek için İmparator Iustinianus, Demirkapı'yı yaptırmıştır (Şekil 14). Kalenin yapımında büyük taşlar kullanılmıştır. Ancak bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir. Antakya Kalesi'nin kuzeyde Halep kapısı, batıda Şam kapısı bulunuyordu. Halep kapısının 10 m yüksekliğinde bir demir kapısı vardı (URL-11, 2016).

Şekil 14: Yapımı VI. yy'a dayanan Demir Kapı (URL-12, 2016).

3.4.2.2 Habib-i Neccar Camii

Anadolu'da yapılmış olan ilk camiidir. Müslümanlık Anadolu'ya buradan yayılmaya başlamıştır (URL-13, 2016). Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Antakya'nın en eski camilerinden biridir (Şekil 15).

Şekil 15: Habib-i Neccar Camii'nin iç avlusundan görünüş (URL- 14).

Kaynaklarda, Habib-i Neccar Camii'nin daha öncesinde bir Roma mabedi olduğu, sonra kiliseye ve İslamiyet döneminde de camiye dönüştürüldüğü şeklinde bilgiler verilmektedir. Habib-i Neccar Camii'nin medrese duvarının üzerinde bulunan Sultan Baybars'ın adının yazılı olduğu yazıtın varlığı, yapının Memluklar zamanında yapılmış bir cami olduğunu göstermektedir (Demir, 1996).

Şekil 16: Habib-i Neccar Camii içerisinde bulunan şadırvan (URL-15).

Cami ve minaresi, depremlerden dolayı zarar görmüş olup birçok kez yenilenmiştir. Avluda, daha düşük kotta bulunan, Barok tarzda şadırvanı bulunur (Şekil 16). Kare kaideli ve çokgen gövdeli olan ana mekân kubbe şeklindedir ve yanları tonozlarla örtülüdür. Kapıda iki renkli taş üzerinde 19. yy kitabesi bulunmaktadır (Emir, 2005).

3.4.2.3 Ulu Camii

Kent merkezi içerisindeki Hürriyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır (Şekil 17). Yapının giriş kapısı 1882-1883 yıllarında yapılmış olup, kesme taştan yapılan kısım 1874-1875 yıllarında inşa edilmiştir.

Şekil 17: Ulu Camii'nin Hürriyet Caddesi ve çarşı tarafından görünüşü.

Minarenin kaidesi 1705-1706 yıllarında yapılmış ancak minare deprem sonucunda yıkılmış olduğundan, avlu içinde farklı bir yere yine kesme taş olarak 1791-1792 yıllarında yeniden yapılmıştır (Şekil 18). Avlu içinde iki adet bezemeli giriş kapısı bulunmaktadır. Avlu döşemesi taş kaplıdır ve avlu içerisinde bir şadırvan bulunmaktadır (Emir, 2005).

Şekil 18: Ulu Camii'nin ön kapısı.

3.4.2.4 Cindi Hamamı

Antakya eski tarihi kent dokusu içindeki en eski vakıf eseri, Baybars tarafından yaptırılmış olan Cindi Hamamı'dır (Şekil 19).

Şekil 19: Cindi Hamamı'nın ön cephe ve yan sokak girişleri.

18. yüzyılda Cindi Hamamı ile dükkânları Sinan Paşa Vakfı'na aittir ve aynı vakfa ait menziller de bulunmaktadır. Bunlar 1760 veya 1761 yıllarında olduğu sanılan depremde

harap olduklarından 1762 yılında bilirkşi tarafından keşfi yaptırılıp keşif defteri İstanbul'a gönderilmiştir; bu şekilde tamirinin yapılması sağlanmıştır (Tekin, 2000).

3.4.2.5 St. Pierre Kilisesi

Antakya'nın kuzeydoğusundaki Haç Dağı'nın eteğinde bulunmaktadır (Şekil 20). Uzunluğu 13 m, genişliği 9,5 m ve yüksekliği 7 m olan doğal bir mağaradır. Hz. İsa'nın havarilerinden biri olan St. Pierre'in Antakya'ya gelmesiyle (MS 1. yy yarısı) burada telkinlere başlamıştır (URL-16, 2016).

Şekil 20: St. Pierre Kilisesi (URL-17, 2016).

St. Pierre Kilisesi, Hz. İsa'ya inananlara 'Hristiyan' adının verilmiş olduğu ilk yerdir. 1963 yılında Papa VI. Paul, burayı Hristiyanların hac yeri olarak kabul etmiştir. 29 Haziran, Hristiyan camiasının St. Pierre Bayramı olarak kutlanmaktadır (URL-16, 2016).

3.4.2.6 Ortodoks Kilisesi (Aziz Piyer ve Aziz Paul)

Ortodoks Kilisesi (Şekil 21), Antakya kent merkezi içerisindeki Hürriyet Caddesi'nde bulunmaktadır. Kilisenin yapımına 1860'lı yıllara rastlar. Fakat 1872 yılında meydana gelen depremle büyük hasar görmüştür. Yeniden başlayan yapım çalışmaları (Şekil 22) ile 1900 yılında tamamlanmıştır (URL- 19, 2016).

Şekil 21: Ortodoks Kilisesi (URL-18, 2016).

Şekil 22: Ortodoks Kilisesi'nin avlusu (URL- 20, 2016).

3.4.2.7 Katolik Kilisesi

1991'de geçirdiği restorasyon ile kiliseye çevrilen Katolik Kilisesi, klasik bir Antakya mimarisi örneğidir (Şekil 23). Kilisenin 71 yaşındaki Papazı Domenico'ya göre; 'İlk

havariler buraya geldiler ve burada yaşadılar. Hıristiyanlar için Kudüs'ten sonra Antakya ve ardından Roma gelir' (URL- 21, 2016).

Şekil 23: Katolik Kilisesi.

3.4.2.8 Protestan Kilisesi

Eski bir Antakya evinin restore edilmesiyle kiliseye dönüştürülmüştür (Şekil 24). Kilise, Fransızlar döneminde elçilik ve Fransız Bankası olarak kullanılmıştır. 2000 yılında Güney Kore Kwong Lim Metodist Kilisesi tarafından Protestan Kilisesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (URL- 21).

Şekil 24: Protestan Kilisesi'nin ön görünüşü (URL- 22, 2016).

3.4.2.9 Musevi Havrası (Sinagog)

Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunmaktadır (Şekil 25). 1700'lü yıllarda Havra olarak yapıldığı tahmin edilmektedir. Havrada bulunan mukaddes kitap Tevrat, İbranice Ceylan Derisi üzerine yazılmıştır ve 500 yıllık bir tarihi bulunmaktadır (URL-21, 2016).

Şekil 25: Kurtuluş Caddesi üzerinde bulunan Musevi Havrası.

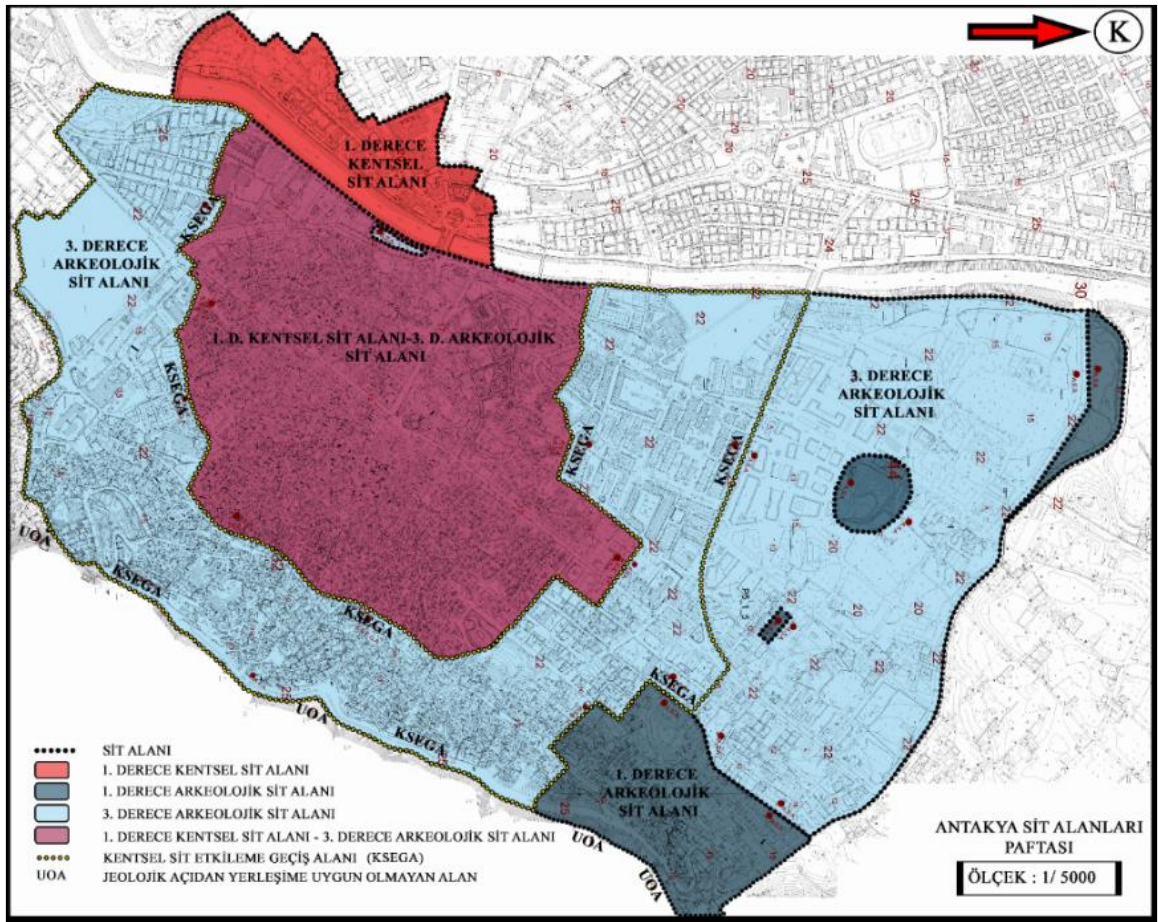
3.4.3 Antakya Kenti Sit Alanları

Antakya'nın büyük bir kısmı sit alanı içerisinde bulunmaktadır (Şekil 26). Bölgede, 1. derece kentsel sit alanı, 1. derece arkeolojik sit alanı, 3. derece arkeolojik sit alanı ve kentsel sit etkileme geçiş alanı olarak bir de tampon bölge bulunmaktadır. Kentsel sit alanı ve arkeolojik sit alanlarının 1. ve 3. dereceleri şehrin merkezi bölgelerini de kapsamaktadır. Kurtuluş Caddesi ve Eski Antakya'nın büyük bölümü kentsel sit sınırları içerisinde bulunmaktadır. Sit alanları içerisinde 3.Derece arkeolojik sit alanı daha fazla alanı kaplamaktadır.

Antakya Tarihi Sit Alanı, sit sınırları içerisindeki imar faaliyetleri, 1990 yılındaki 638 sayılı kararı ile son şeklini almıştır (Demir, 1996). Bu karar ile:

- Doğal Sit Alanı; Antakya kent merkezinin doğusunda ve kuzeyinde bulunan sur ve kale duvarlarının 100 m. doğusundan geçen su kaynakları ile Reyhanlı – Harbiye (Daphne) Antik yolu doğal ve tarihî özellikleri olan alanlardır.

- Kentsel Sit Alanı; Vilayet Caddesi, İstiklal Caddesi, Hürriyet Caddesi ile kuzey taraftaki bugünkü otobüs garajının güneyi olan 1. cadde, Fabrika Caddesi ile Ataker İlkokulu'nun güneyinden doğru Kazıklı Caddesi'ni takip eden ve güney tarafta dispanserin kuzey tarafından, Fevzi Çakmak İlkokulu'nun kuzeyinden, Arifiye Saray Emniyet Sokak'tan geçip, Hükümet Binasını da güneyden saran sınırlardır.
- Arkeolojik Sit Alanı; Antakya sit alanının tamamı arkeolojik sit değeri taşımaktadır. Hâlihazır yerleşim sonucu ile doğal sitin dışındaki alanlar olarak belirtilmiştir.

Şekil 26: Antakya Sit Alanları (Antakya Büyükşehir Belediyesi, 2007).

1.derece kentsel sit alanı, Yeni Antakya olarak ifade edilen bölgeyi ve Asi Nehri'nin bir kısmını içine almaktadır. 1. derece kentsel sit alanı ve 3. derece arkeolojik sit alanı eski Antakya olarak isimlendirilen bölge içinde bulunmaktadır.

3.4.3.1 Antakya Kenti Sit Alanı İçerisindeki Sokaklar

Antakya kent merkezinin iki önemli caddesi olan Kurtuluş Caddesi ve Hürriyet Caddesi, kentsel sit alanı içerisinde bulunmaktadır (Şekil 27).

İki önemli aks arasında kalan sokaklarda, uzun ve dar yapılanma görüldüğü gibi yer yer genişlediği de görülmektedir. Araç girişlerinin pek mümkün olmadığı ya da belirli noktalara kadar ulaşabildiği bu sokaklar dar ve dolambaçlı olup, bazı noktalarda çıkmaz sokak ile son bulmaktadır. Çalışma alanı olan Gazipaşa Caddesi de bu organik sokak dokusu içerisinde bulunmaktadır.

Şekil 27: Kurtuluş Caddesi, Hürriyet Caddesi ve Gazipaşa Caddesi (Google Earth, 2016).

Kurtuluş Caddesi

Kurtuluş Caddesi, Ulu Cami, Kemalpaşa Caddesi ve Hürriyet Caddesi arasında kalan alanı içerir (Arıman, 2002).

Roma İmparatorluğu döneminde yapılmış olan Kolonadlı Cadde bugünkü adıyla Kurtuluş Caddesi'dir (Şekil 28). Yaklaşık 2 Roma mili (1 Roma mili:1478 m) uzunluğunda olduğu belirtilmektedir. Helenistik Çağ kentlerinin karakteristiği olarak düşünülen, mermer döşemeli olan bu caddenin kolonadları MS 12-37 yıllarında Tiberius Claudius zamanında tamamlanmıştır. Birbirini dik kesen iki ana aksın kesiştiği noktaya Tetrapyla dikilmiştir.

Cadde bronz heykellerle, kolonadlar ise mozaiklerle süslenmiştir. Genişliği 9.60 m. olan caddenin iki tarafında bulunan kolonadların genişliği 10'ar m idi. Bu caddenin inşasıyla, çevre mahalleler büyümüştür. Tarihte meşalelerle aydınlatılan ilk cadde özelliğini de taşımaktadır (Özalp, 2008).

Şekil 28: Kurtuluş Caddesi'nden görünüm.

MS 256 yılında gerçekleşen Pers İstilasası ile kent ve çevresi zarar görmüştür. Daha sonra yeniden yapılandırılmasına rağmen yaşanan deprem, yangın gibi felaketler ciddi tahribatlara neden olmuştur (Güzer, 2007).

Kurtuluş Caddesi'nde bulunan Habib-i Neccar Camii (Şekil 29) önceki yıllarda Romalılara ait bir mabet olarak kullanılmış, daha sonra kiliseye ve son olarak İslam Döneminde camiye dönüştürülmüştür. Deprem felaketi nedeniyle 9. yy'da gördüğü zarardan dolayı 17. yy Osmanlı Dönemi'nde yeniden yapılmıştır (Ömeroğlu, 2006).

Şekil 29: Kurtuluş Caddesi üzerindeki Habib-i Neccar Camii (URL-23, 2017).

Hürriyet Caddesi

Antakya kentsel sit alanı içerisinde bulunan Hürriyet Caddesi, kentin önemli caddelerinden biri olan Saray Caddesi'nin bir bölümünün, 2013 yılından sonra araç trafiğine kapatılarak yaya kullanımına açılması ile oluşturulmuş ve buradaki yaya aksı Hürriyet Caddesi olarak adlandırılmıştır. Hürriyet Caddesi, Ortodoks Kilisesi ile Ulu Camii arasında kalmaktadır (bkz: Şekil 27).

Habib-i Neccar Dağı'ndan gelen yağış sularının su taşkınlarına (Şekil 30) yol açmasından dolayı, Hürriyet Caddesi, 2013 yılında alt yapı ve üst yapı çalışmaları ve gerekli düzenlemeler yapılarak araç trafiğine kapatılmış ve yaya bölgesine dönüştürülmüştür. Caddenin araç trafiğine kapatılması ile yerel yönetim burada yaşayanların rahat nefes alabilecekleri, trafik probleminden uzak, sağlıklı, sosyal yaşam alanları oluşturmayı amaçlamıştır. Bu caddenin araç trafiğine kapatılarak sadece yayaların kullanımına açılmış olması tarihi kent dokusunun insan ölçeğindeki algılanabilirliğini sağlamıştır (URL- 24, 2017).

Şekil 30: Saray Caddesi'nde su taşkını (URL-24, 2017).

Hürriyet Caddesi'nin araç trafiğine kapatılmasıyla kent içinde ihtiyaç duyulan yürüyüş alanları artırılmış olup, ticari hareketliliğin etkin bir şekilde sürdürülebilmesi amaçlanmıştır (Şekil 31) (URL-24, 2017).

Şekil 31: Hürriyet Caddesi.

Ticari mekânların fazla olması nedeniyle hareketliliğin yoğun olduğu bu caddede, geceleri nüfus ve hareketlilik oldukça azalmaktadır (Dinç, 2015).

Hürriyet Caddesi, ayrıca 2013 yılından itibaren konserlerin, sergilerin, tiyatro gösterilerinin yapıldığı bir sosyo-kültürel kentsel mekân olarak işlevini sürdürmektedir.

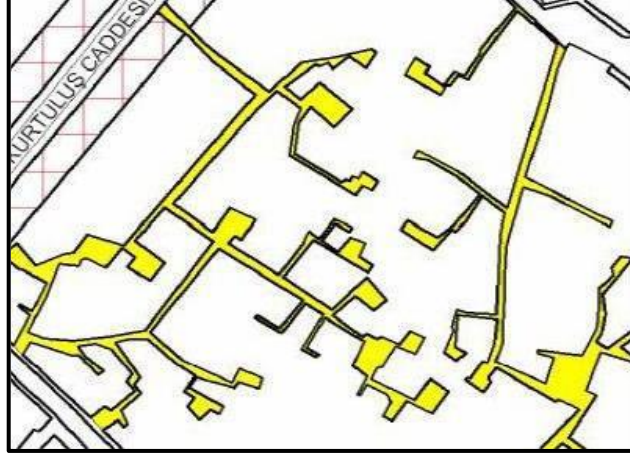
Yağışların sebep olduğu taşkınları önlemek amacıyla altyapı kazı çalışmaları sırasında su kemeri (Şekil 32) bulunmuş olup, bu caddede sergilenmektedir (URL-25, 2017).

Şekil 32: Hürriyet Caddesi'nde bulunan su kemeri.

Sokak Dokusu

Antakya'nın tarihi kent dokusundaki sokaklar genellikle, dar ve dolambaçlı sokaklardır (Şekil 33). Genişlikleri 3.00-3.50 m arasında değişmektedir (Rifaioğlu, 2003).

Şekil 33: Antakya'nın eski tarihi dokusu içinde kalan sokakları (Özalp, 2008)

Antakya'nın yıllar boyu geçirmiş olduğu değişimler sonucunda, sokak boyunca devam eden daralmalar ve genişlemeler (Altunkasa vd., 2007), gerekse birbiriyle kesiştiği noktalarda oluşturduğu değişik perspektiflerle kendine özgü bir kent dokusu oluşturmuştur (Sahillioğlu, 1999).

Antakya sokakları, yapıldığı dönemler düşünülecek olursa dönemin taşıtlarına göre düşünülmüş dar sokaklardır. Eski çağların taşıt araçları için yeterli genişlikte olan bu sokaklar, birbirine yakın genişlikte devam etmektedir (Arıman, 2002). Dar olmalarının bir diğer amacı ise gölgelik alanlar oluşturmak, yaz sıcaklarından ve bunaltıcı etkisinden korunmaktır. Hala yayalar ve aynı özellikteki taşıt araçlarına hizmet eden ve yapı saçaklarının taşıdığı bu sokaklar, sadece konutları birbirine bağlayan gölgeli geçitler olarak görev yapar (Arıman, 2002).

Yamaçlardan aşağıya uzanan sokaklar taş döşelidir ve sokağın tam orta hattını takip eden su kanalları yapılmıştır (Şekil 34). Bu kanalların Asi Nehri'ne yakın olanları daha geniştir (Özalp, 2008). Antakya sokaklarında (Şekil 35); taş döşenmiş, özgün, tarihî kimliği olan bazı sokaklarda ise üzerinin beton kaplandığı görülmektedir (Şekil 36). Bu durum sokağın karakteristik dokusundan sıyırmış ve sıradan hale getirmiştir.

Şekil 34: Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi'nde görülen su kanalı.

Şekil 35: Kentsel sit alanı içinde bulunan Oğuzlar Caddesi.

Şekil 36: Oğuzlar Caddesi'nde uygulanmış beton döşeme örneği.

Sokaklar boyunca uzanan avlu duvarları, bir insanın göz seviyesinden oldukça yüksek ve giriş kapılarının üstleri genellikle bir kemer ile süslenmiştir (Demir, 1996). Antakya eski konut dokusu içerisindeki dar sokaklar, iki tarafında yükselen bu avlu duvarları ile sınırlanmıştır (Arıman, 2002).

Ev ile sokak arasındaki bağlantıyı sağlayan avlu, kent dokusu içerisinde özellikli açık alanları oluşturmaktadır. Kentte bulunan yeşil alanlar ve parklar, kentte farklı mahallelerde yer alır ve kentsel dokuda süreklilik göstermezler (Güzer, 2007).

Bazı yapıların bitişiğinde ya da duvarlarında yapılmış olan eski taş çeşmelerin bazıları 19. yy'dan kalmış olup, büyük bir bölümü ise 20. yy başında yapılmıştır. Şahıslar tarafından yaptırılan ve Zugaybe Çeşmesi (Şekil 37) denilen bu çeşmelere su imece yolu ile getirilirdi (URL-26, 2016).

Şekil 37: Eski Antakya sokaklarında bulunan Zugaybe çeşmesi (URL-26, 2016).

3.4.3.2 Antakya Kenti Sit Alanı İçerisindeki Konutların Özellikleri

Bu bölümde kentsel doku içerisindeki yerleşim durumu, kentsel doku içerisindeki konutların mimari yapı özellikleri, kentsel doku içerisindeki konutların plan tipolojisi üzerinde durulmuştur.

Konutların Kentsel Doku İçerisindeki Yerleşim Durumu

Özgün durumunu kısmen koruyan geleneksel konut dokusu Antakya kentsel sit alanı içerisinde bulunmaktadır. Antakya'nın eski konut dokusundaki ev ile sokak ilişkileri, uzunca ve dar yapılanmış olan sokaklar perspektif açıdan birbirinden farklı çerçeveler meydana getirmektedir. Bu evlere bazen çıkmaz sokaklar ile ulaşılmaktadır.

Konutlar, sokaklar boyunca bitişik yapı düzeninde devam eden, ortak duvarlı, sokaklar dışında aralarında boşluk kalmayacak şekilde ve avlulu sistemde oluşturulmuştur. Sokak

ve avluların arasında yüksek duvarlar bulunmaktadır. Çoğunlukla yüksek olan bu sağır avlu duvarlarında sadece düz ya da kemerli kapı boşluğu bulunmaktadır. Sokağa cephesi olan avlu duvarlarının üst tarafında pencereler bulunabilmektedir (Arıman, 2002).

Şekil 38: Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi'nde tarihi dokuya ait iki katlı evler.

Avlular, özellikle yazın günlük yaşamın sürdürüldüğü yerlerdir. Tarihi kent dokusu içerisindeki Antakya evleri (Şekil 38), avluların yüksek duvarlarından dolayı sokaktan algılanamazlar. Karakteristiği açısından genelde iki katlı taş, kerpiç ve ahşap, yüksek duvarlarla çevrili, kendine ait avlusu olan tarihî Antakya evleri bu dokunun önemli parçasıdır.

Konutların Mimari Yapı Özellikleri

Antakya eski konut dokusu içerisinde kendine özgü nitelikleri olan evlerin, üslup ve mimari açıdan ortak özellikleri bulunmaktadır. Genelde iki kat üzerine inşa edilmiş olan bu yapıların sokak ile ilişkileri sınırlı bir şekilde yapılmıştır (Demir, 1996). Sıcak iklimin etkisini azaltmak amacıyla oluşturulmuş dar sokaklardaki konutlara avlulardan geçilmektedir. Konutlarda havuş olarak adlandırılan avlular (Şekil 39), ana mekân olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 39: Eski Antakya evlerinde görülen avlu tipi.

Ev halkının gündelik yaşamının önemli bir kısmının geçtiği avluya sokaktan açılan bir kapı ile ulaşılmaktadır. Evlerin çoğunda bulunan avlular, yazın sıcağın etkisini hafifletmek amacıyla ağaçlar ile gölgelendirilmiştir. İç mekânlardaki sofa benzeri işleve sahip olan avluların etrafında odalar bulunmaktadır. Avlunun bir, iki ya da üç tarafına yerleştirilen odaların kapıları, kemerli pencere ve kapılarla avluya açılmaktadır (Emir, 2005).

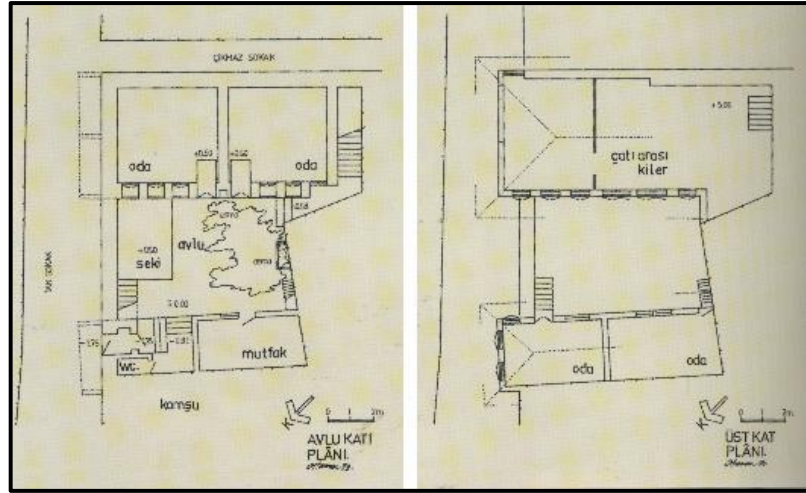
Avluların dış duvarları çok sade olmasına rağmen, bahçeye bakan iç duvarları süslemelidir ve bu karakteristik özellik eski konutlardaki ortak özelliktir. Ana pencerelerin üst tarafında bulunan küçük pencere dizileri taş işçiliğinin en önemli örneklerini göstermektedir (Şekil 40). Pencere aralarında da rozet motifler bulunmaktadır (Arıman, 2002).

Şekil 40: Eski Konut mimarisinde iç ve dış cephedeki pencere boşlukları.

Eski Antakya Evleri iki katlıdır; taş ve kerpiç yapı malzemesi ile yapılmıştır. Zemin kattaki duvarları genellikle ince yonu taşla kaplanmış, üst katlar ise bağdadi teknik ile yapılmıştır. Kimi yapılarda alttaki kaplamaların üst katlarda devam etmediği görülmektedir (Emir, 2005). İki katlı yapıların bazılarında üst katta hacmi geniş tutabilmek için, cumba adı verilen, sokağın yapısı ve ölçüleri göz önünde bulundurularak yapılmış olan çıkmalara rastlanılmaktadır (Arıman, 2002).

Temeller taş ile yapılarak üzerine avlunun bulunduğu zemin kat çıkılmaktadır. Üst katlar, ahşap ve taş karışımı ile bütünleşmektedir. Günlük yaşam alanları, misafir odası ve mutfak alt katta, yatak odaları üst katta bulunur (Şekil 41). Çatı boşlukları kimi zaman kiler işlevi görmektedir. Odaların duvarlarında çeşitli ihtiyaçları karşılayan ve ağaç işçiliği ile yapılmış olan, gömme dolaplar, yüklükler, raflar bulunmaktadır. Tavanlarda birbirinden farklı göbek ve motifler bulunmaktadır. Yağlı boya ile süslenmiş evlere de rastlanmaktadır (Demir, 1996).

Şekil 41: Eski kent dokusuna ait bir evin zemin kat ve birinci kat planı (Demir, 1996).

Evlerin girişleri sokak kotundan değildir (Şekil 42). Yağışlardan ve sel olasılığından korumak amacıyla subasman görevini yapmakta olan 40-50 cm'lik basamaklarla avluya girilmektedir (Demir, 1996).

Şekil 42: Gazipaşa Caddesi'nde görülen subasman örnekleri.

Sokaktan avluya doğrudan geçilebildiği gibi, bazen de dar ve taş bir geçit ile geçilerek avluya ulaşılmaktadır (Şekil 43). Bu geçitlere zokmak denilmektedir (Demir, 1996).

Şekil 43: Eski Antakya mimarisindeki zokmalardan bir görünüş.

Giriş kapıları geniştir, fakat uzun olmamakla birlikte üzerinde bir kemer bulunmaktadır. Genelde dövme demirden yapılmış olan bu kapıların ferforje süslemeler ile oluştuğu da görülmektedir (Şekil 44) . Bu tip kapıların bir kısmının üzerinde boşluk bırakılmış olup, bu

boşluk demir ile süslenmiştir. Bırakılan bu boşluğun amacı havalandırmanın sağlanması içindir. Ahşap sokak kapıları genelde iki kanatlıdır ve genelde sokak kotundan bir iki basamak yukarıda bulunmaktadır (Arıman, 2002).

Şekil 44: Eski mimari dokuya özgü kapı örnekleri.

Yağışlı bir iklime sahip olduğundan çatılar dik ve eğimli şekilde yapılmıştır. Kiremitler alaturka tipi kiremit ile örtülmüş, iki yana meyilli kırma çatılardır. Saçak altlarının sokağa taşkın olması, hem sıcak günler için gölgelik oluşturmakta hem de duvarları yağışlardan korumaktadır. Çatılarda yağmur olukları olmadığından yağmur suları sokağa ya da avluya dökülmektedir (Demir, 1996).

Konutların Plan Tipolojisi

Eski Antakya kent dokusundaki konutların karakteristik özelliği dışa kapalı olmalarıdır. Sokaklardan evlerin algılanamaması, dış cephelerde fazla pencere olmaması, Antakya insanının muhafazakâr ve içe dönük bir yaşantısının olduğunu göstermektedir. Pencereleer genellikle avluya bakmakta, sokak cephelerinde özellikle zemin katlarda pencere bulunmamakta, sadece üst katta bulunan pencereler mahremiyet nedeniyle panjur ile kaplanmaktadır (Arıman, 2002).

Sebebi mahremiyetten ileri gelmektedir. Yerel halk dilinde taka denilen pencereler, sokak cephesinde yalnızca göz seviyesinden daha yukarıda ve genelde birinci katlarda bulunmaktadır. Nadiren de olsa göz hizasında pencerelere rastlanmaktadır; fakat çoğu sonradan müdahale ile oluşturulan cephe değişiklikleri ile meydana gelmiştir (Arıman, 2002).

Üst kattaki pencereler mutlaka panjurlu, kafesli ya da kepenklidir. Bu pencereler sürgülü bir sistem ile alt kayıtın üsttekine sürülmesi ya da çift kanat olarak açılması biçiminde görülmektedir. Genellikle üst tarafta açılmayan bir parça olsa da bazen açıldığına da rastlanmaktadır. Pencereler ortalama 185 cm uzunluk ve 100 cm genişliğe sahiptir. Doğrama malzemeleri ahşaptır (Demir, 1996).

Yalnızca cumbalarda rastlanan pencereler ikili, üçlü ya da dörtlü biçimde bulunabilmektedir. Pencereler genelde sık ve yakın biçimde, bazen sağa bazen de sola yaklaştırılmış olduğundan simetrik etki vermezler. Kimi konutun pencerelerinin cumbayı ortaladığını görmekte mümkündür (Arıman, 2002).

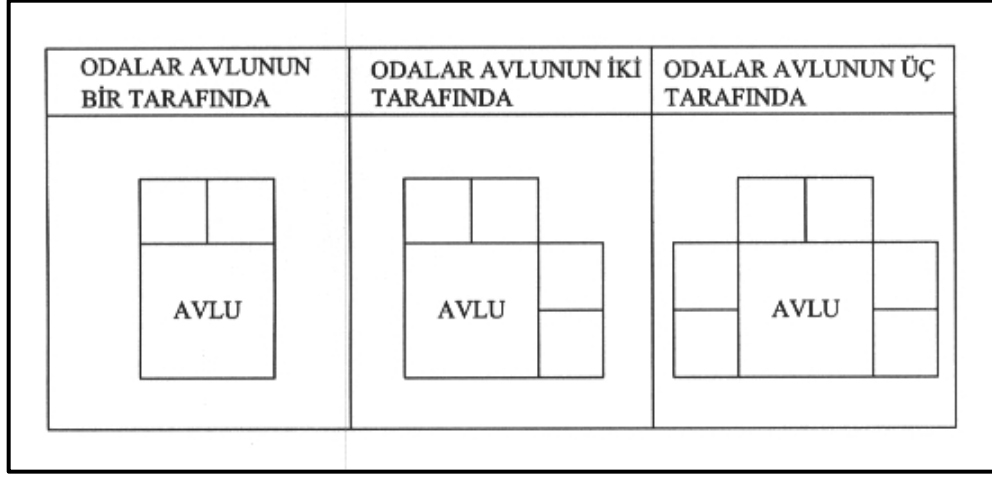
Bazı duvarlarda tavan kısmına yakın ya da dış cepheden çatı saçağına yakın kısımda bulunan pencere boşlukları hava sirkülasyonu amacıyla, evin yaz günlerinde serinletilmesi amacıyla yapılmış küçük boşluklardır (Demir, 1996).

Avlular, halk dilinde havuş ya da havuz olarak bilinen, etrafı yüksek duvarlarla çevrili, ev halkı için mahremiyet, korunma, sosyal ve kişisel hobilerine imkân sağlayacak sadece ev halkına özgü açık bir mekândır. Bu ağaçlar ev halkının yiyecek ihtiyacını karşıladıkları gibi baharda çiçekleri ile de estetik bir görsellik taşırlar (Özta, 1968).

Eski konut dokusundaki avlunun peyzaj mimarisi yönünden ele alınıp planlanması, fonksiyonellikle birlikte, huzur verici ve sadelik anlayışına da uymaktadır. Bu avlularda gölgelik oluşturarak serinlik yaratan peyzaj elemanları dikkat çekmektedir (Sahillioğlu, 1999).

Eski Antakya konut dokusunda avlular planının ana şemasını oluşturmaktadır (Şekil 44). Odalar avlu etrafında şekillenir; aydınlatma ve havalandırma ihtiyacı da bu şekilde sağlanırdı (Sahillioğlu, 1999).

Avlu merkezli olan planlarda (Şekil 45) odalar avlunun bir, iki ya da üç tarafına yerleşmiştir (Arıman, 2002).

Şekil 45: Eski Antakya konutlarında avlu yapılanması (Arıman, 2002).

BÖLÜM 4

ÖRNEK ÇALIŞMA (GAZİPAŞA CADDESİ)

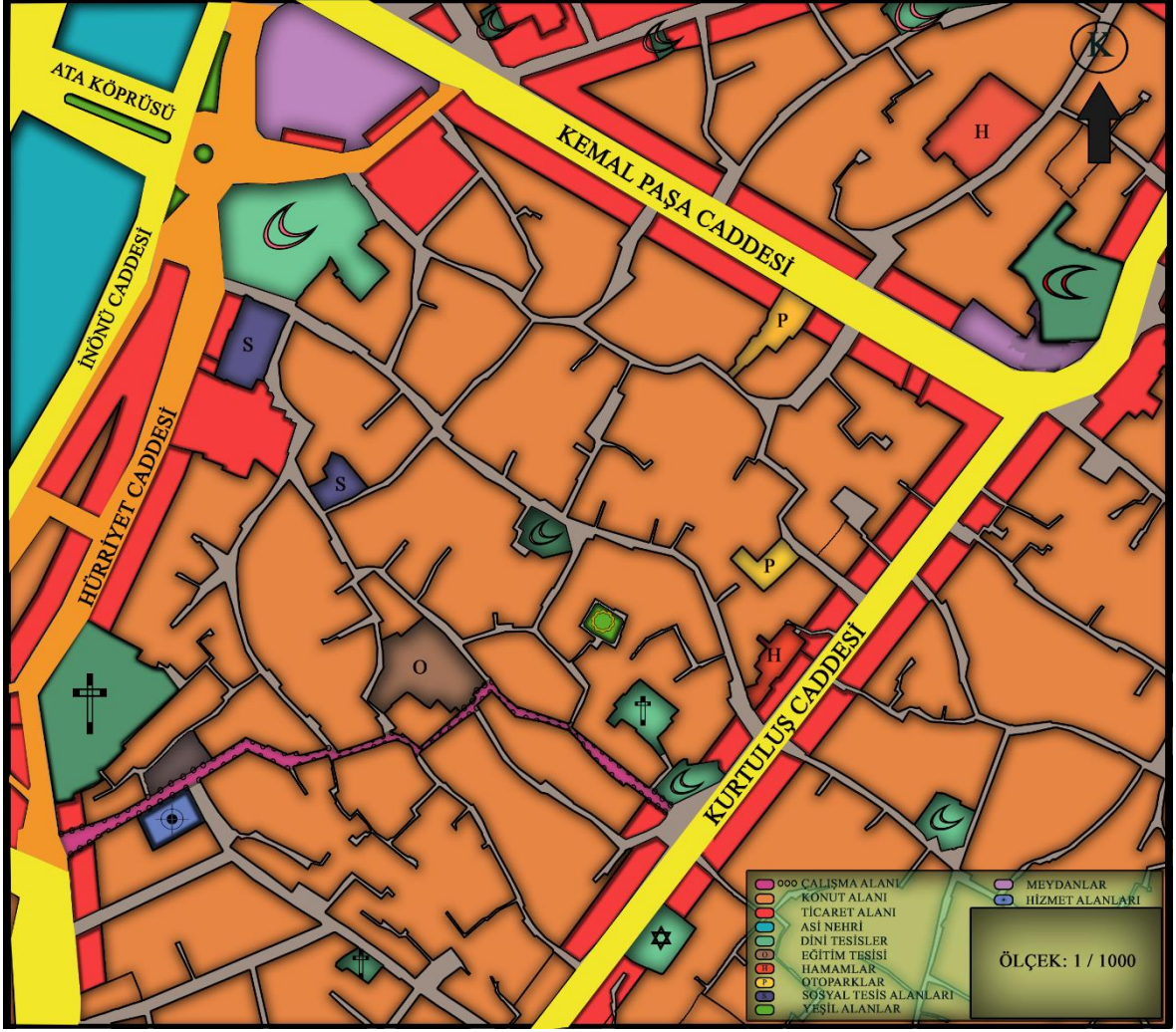
4.1 Gazipaşa Caddesi'nin Antakya İçerisindeki Konumu

Antakya tarihi kent dokusu içerisindeki Kurtuluş Caddesi ile Hürriyet Caddesi'ni birbirine bağlayan Gazipaşa Caddesi örnek çalışma alanı olarak seçilmiştir (Şekil 46). Gazipaşa Caddesi'nin, Kurtuluş Caddesi'ne bağlandığı kısımda bulunan Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı da çalışma alanı kapsamına alınmıştır.

Şekil 46: Çalışma alanının konumu.

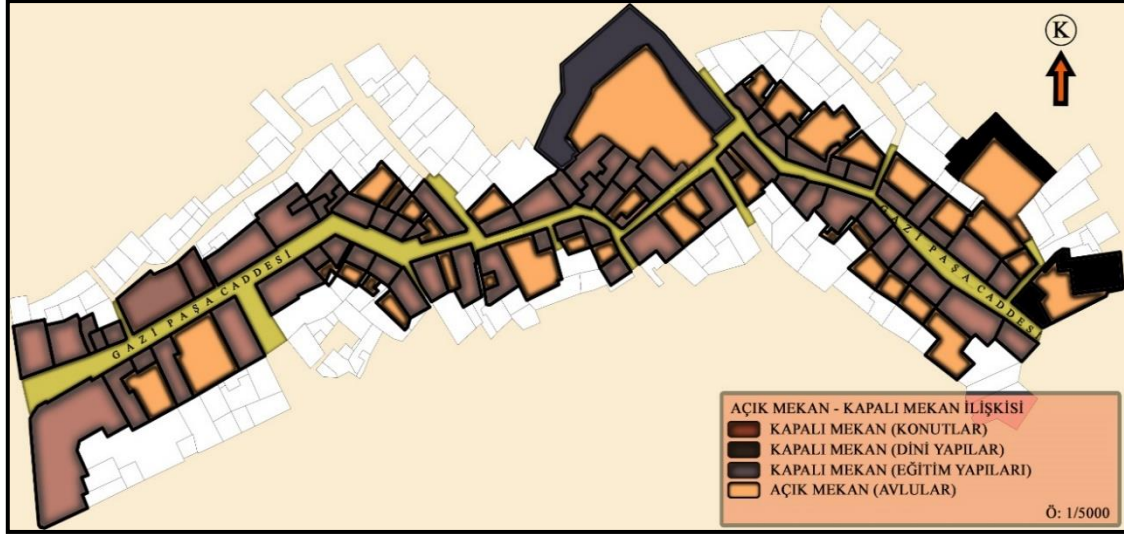
Kentsel sit alanı içerisindeki bu sokağın, Kurtuluş Caddesi'ne bağlanan ucunda Sarımiye (Suveyka) Camii ve Katolik Kilisesi bulunmakta, Hürriyet Caddesi'ne bağlanan kısmında Ortodoks Kilisesi bulunmaktadır. Ayrıca Musevi Havrası da (Sinagog) Sarımiye Camii'nin karşısına düşmektedir Adeta bir kültür aksı oluşturan bu sokağın içerisinde Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu da bulunmaktadır.

Şekil 47: Çalışma alanı ve yakın çevresi analizi.

Çalışma alanı etrafında anıtsal yapılar, hamamlar, dini yapılar, hizmet alanları ve birinci derece taşıt yolları bulunmaktadır (Şekil 47). Bu nedenle Gazipaşa Caddesi işlevsel ve anıtsal olarak önemli bir konuma sahiptir. Çalışma alanı aksı üzerindeki dini yapılar bir din turizmi ve kültür aksı meydana getirmektedir.

Çalışma alanı ve çevresi konumu itibari ile karakteristik bir bölgedir. Bölgenin kimi yerlerinde ticari alanların sınır oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 48: Gazipaşa Caddesi açık mekân - kapalı mekân ilişkisi.

Gazipaşa Caddesi, genellikle bitişik yapı düzenindeki tek katlı avlulu ve iki katlı evleri barındırmaktadır (Şekil 48). Sokaklardaki organik doku yapısında yer yer çıkmaz sokaklara rastlamak mümkündür.

Şekil 49: Çalışma alanı içindeki bazı yapıların görüşleri.

Çalışma alanında yer yer ticari amaçlı olarak kullanılan yapılar da mevcuttur. Bakımsız bırakılmış atıl alanlar ve konutlar olduğu gibi, restorasyonu yapılarak yeniden hayat kazanmış yapılar da bulunmaktadır (Şekil 49).

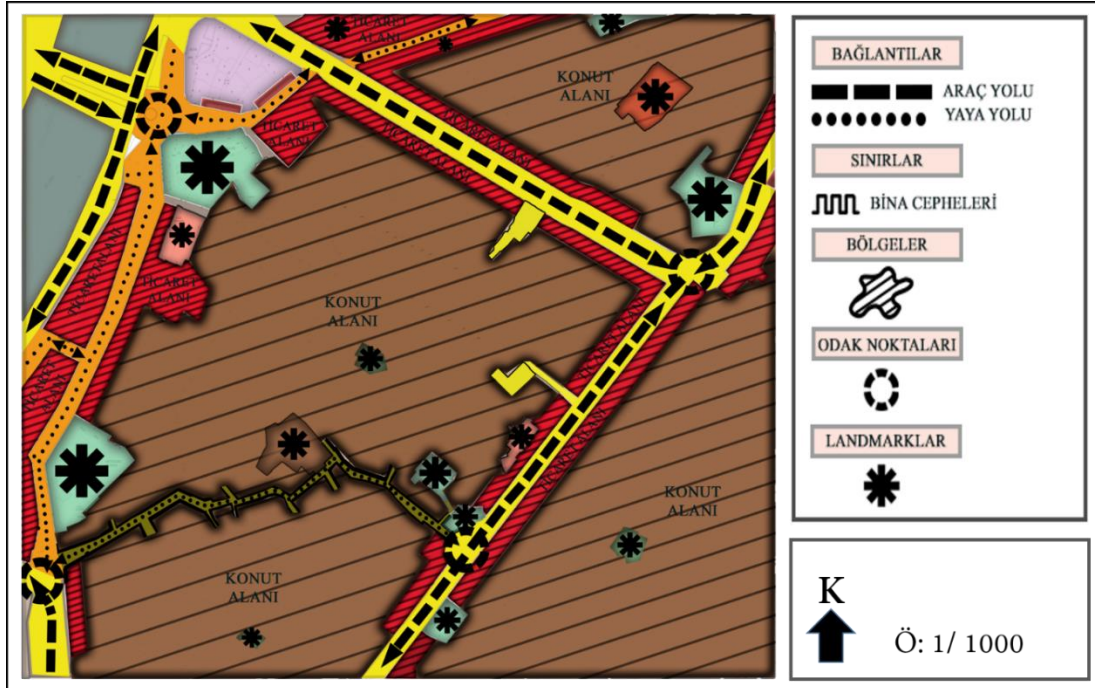
4.2 Gazipaşa Caddesi İmaj Analizi ve İmaj Analizine İlişkin Öneriler

Kentsel mekânların algılanabilirliği kişilerin zihinlerinde oluşturmuş oldukları somut imgeler ile tanımlanmaktadır.

Bireyler zihinlerinde, yaşadıkları çevre için somutlaştırabildikleri bir takım imgeleri kullanırlar. Kişilerin kendi çevreleri ile bütünleştirebildikleri imgeler, onların kendilerini güvende hissetmelerinde önemlidir. Lynch'e (1960) göre bu durum, bireyin çevre ile arasındaki duygusal ilişkisine karşılık gelir.

Gazipaşa Caddesi ulaşım bağlantıları bakımından incelendiğinde, Kurtuluş Caddesi ve Hürriyet Caddesi'ni birbirine bağlayan önemli bir bağlantı noktası durumundadır. Birçok çıkmaz sokak ve kıvrımlı dar yapılı sokakların da buraya bağlandığı görülmektedir.

Örnek çalışma alanı ve yakın çevresindeki sokak yapısı, zaman içerisinde kıvrımlı, dar ve çıkmaz sokak yapısına dönüşmüştür. Sokak boyunca bitişik düzende sadece uzun ve sağır duvarlar görülmektedir (Şekil 50). Gazipaşa Caddesi'nde bulunan konutların, avlu duvarları sınır işlevi görmektedir.

Şekil 50: Çalışma alanı ve yakın çevresi imaj analizi.

eski kimliğini yitirmiştir. Önemli bir yol güzergâhı olmasının yanı sıra anıtsal öğeleri de çevresinde barındırması bu caddenin koruma konusunda daha ön plana alınmasını gerektirmektedir. Kentsel sit alanı içerisinde bulunan ve birçok sokağın vardığı nokta olan Kurtuluş Caddesi'nde çok sayıda tabelanın varlığı ve bunların gelişi güzel yerleştirilmiş olmaları, klimaların yarattığı görüntü kirliliğini gözler önüne sermektedir (Şekil 52). Ayrıca birçok ticarethane, motosiklet ve bisiklet tamirhaneleri cadde üzerinde bulunmaktadır. Kimi dükkânların depo olarak kullanıldığı ya da boş olarak durduğu görülmektedir (Özalp, 2008).

Şekil 52: Kurtuluş Caddesi'nin mevcut durumu.

Kamusal bir alan olan, kendine özgü cephe yapısına ve karaktere sahip Kurtuluş Caddesi'ni kesen tarihî sokakların çoğunluğunun üzerinin beton kaplanmış olduğu, böylece sokakların geleneksel doku karakterini kaybederek sıradanlaştığı görülmektedir (Özalp, 2008).

Antakya Tarihî Sit Alanı KAİP Uygulama Yönetmeliği'nin 3.1.2. maddesinde; “*Sit alanı içerisinde bulunan yapıların korunmasının yanı sıra bu yapılarla bütünlük sağlayan sokak unsurlarının da korunması gerekliliği tarihî sit alanı, tarihî kentsel sit alanı içinde toplayıcı ve dağıtıcı yollar dışında ara yol ve sokaklar zorunlu bir durum olmadıkça kadastral yönleri, eğimleri ve kaplama biçim ve malzemeleri ile birlikte korunacaktır*” ifadesi bulunmaktadır. Fakat bu karara ters düşen uygulamalar ile sokak yollarının betonla kaplanması, yönetmeliğin ihlal edilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bölgenin, kentsel sit alanı olarak belirlenmesinin en önemli sebeplerinden biri olan tarihî sokak dokusundaki

bozulmalar sahip olduğu değerlerin korunmadığının ve korunamadığının apaçık göstergesidir (Özalp, 2008).

Antakya Belediyesi tarafından “*Ulucami Mahallesi Kırk Yıllık Türk Yurdu Caddesi’nde Eski Taş Dokunun Çıkarılması Projesi*” uygulanmış, fakat uygulamada amaca ulaşamamıştır (Şekil 53). Uygulamanın başarısız olmasının nedeni, beton altında kalan taş kaplamalı tarihî sokaklarda zeminin ağırlık nedeniyle çökmüş olmasıdır. Orijinal kaplama taşları temin edilerek, beton kaplamanın kaldırılıp, aslına en uygun şekilde düzenleme yapılması gerekmektedir.

Şekil 53: Kırk Asırlık Türk Yurdu Caddesi’nde görülen eski ve yeni döşeme dokusu.

Kurtuluş Caddesi, Antakya trafiğinin en yoğun akslarından biridir. Kent merkezini birçok noktaya bağlayan yollardan biri olan cadde, çift yönlü olup 11 m genişliği 1,5 m’lik iki kaldırım ve 8 m’lik asfalt yol olarak düzenlenmiştir (Özalp, 2008).

Mevcut hâliyle Kurtuluş Caddesi’nin özellikle yayalar için bir çekim alanı olması mümkün değildir. Trafik yükünün ilk etapta azaltılması, yol genişliğinin daraltılarak kaldırımların genişletilmesi, bu yol aksının yayalar tarafından kullanımını teşvik edecektir.

Tarihi dokunun yeniden canlanması için, taşıt ve yaya yolu kaplama malzemelerinin ve kentsel donatı elemanlarının geleneksel karakteristiğe uygun malzemelerden seçilmesi, alanın okunabilirliği açısından önem taşımaktadır.

Ticari mekânlara sunulacak belirli büyüklük ve formattaki tabela ölçüleri, görüntü kirliliğinin önlenmesinde önemli bir yaklaşım olacaktır. Elektrik hat ve direklerinin cadde üzerindeki kalabalık görüntüleri nedeniyle, bunların altyapı çalışmaları ile gizlenmesi gerekmektedir. Ayrıca silüet aydınlatmasının yapılmasının etkileyici ve ilgi çekici olacağı da düşünülmektedir.

Tarihi doku içerisinde uygun olan alanlara yer yer oturma banklarının yerleştirilmesi, yüksek ve alçak aydınlatma elemanlarının, çöp kutularının konulması, ayrıca yönlendirme levhaları ve bilgi panoları gibi alanın özelliklerini taşıyan, bölgenin iklim şartlarına uyumlu malzemeden yapılmış kentsel donatı elemanlarının kullanılması daha uygun olacaktır.

4.2.2 Çalışma Alanındaki Sınırlar

Çalışma alanı içerisinde, sokak boyunca bitişik yapı düzeni görülmektedir. Muhafazakâr bir yaşam süren Eski Antakya halkının bu sağır ve uzun duvarların arkasında günlük yaşamlarını sürdürdükleri avlular bulunmaktadır. Avlular, sokak ile ev arasında sınırlayıcı bir görev üstlenmiş ve bu sınır çizgisini de avlunun sokak tarafındaki duvarları oluşturmuştur. Sokak boyunca bitişik yapı düzeninde sıralanmış olan binaların cepheleri ve avlu duvarları Gazipaşa Caddesi'nin ve Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı'nın sınırlarını oluşturmaktadır. Tez çalışmasında sınır oluşturan öğelere ilişkin mevcut fotoğraflar üzerinden güncel durum saptaması yapılmış ve öneri geliştirilecek zonlar belirlenmiştir (Şekil 54).

Şekil 54: Öneri silüetler için geliştirilen zon haritası.

Şekil 55: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [A] zonu mevcut durumu.

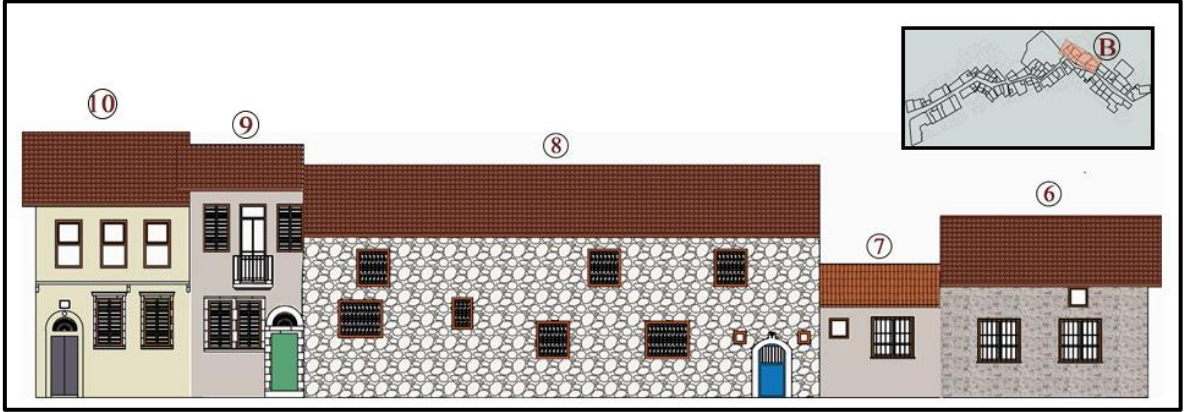
Şekil 56: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [A] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- Cephede görüntü kirliliği oluşturan elektrik kablolarının (Şekil 55) gizlenmesi önerilmektedir (Şekil 56).
- Anıtsal nitelik taşıyan 1 no'lu Sarımiye Camii'nin cephe taş dokusunun temizlenmesi önerilmektedir (Şekil 56). Anıtsal yapının silüet aydınlatmasının etkileyici ve ilgi çekici olacağı düşünülmektedir. Böylece caminin tarihi dokusunun gece de ortaya çıkması sağlanabilecektir.

Şekil 57: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [B] zonu mevcut durumu.

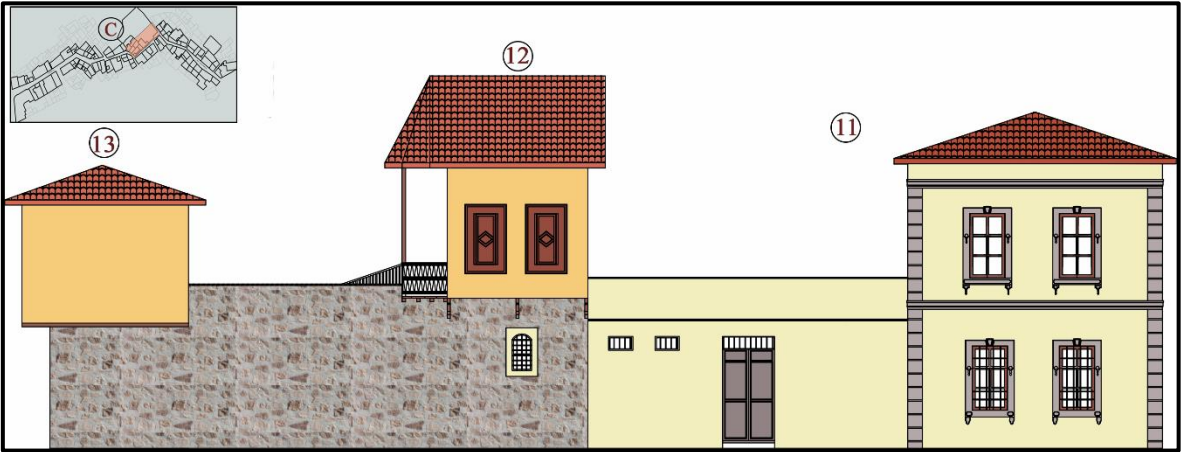
Şekil 58: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [B] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 6 no'lu yapıda kesme taş dokunun temizlenmesi önerilmektedir.
- 7 no'lu yapıya çatının ilave edilmesi önerilmiştir (Şekil 58).
- 7, 9 ve 10 no'lu yapıların, sıvalarının ve boylarının yenilenmesi gerekmektedir (Şekil 57).
- Sokakta aydınlatmanın yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılacak silüet aydınlatmasının etkileyici ve ilgi çekici olacağı düşünülmektedir.

Şekil 59: Gazipaşa Caddesi [C] zonu mevcut durumu.

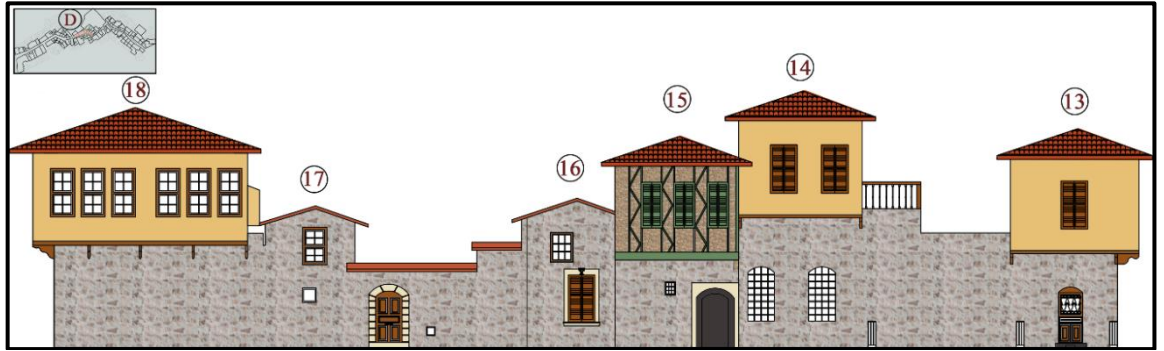
Şekil 60: Gazipaşa Caddesi [C] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 11 no'lu yapının duvarlarında (Şekil 59) sıva tamiri ve cephe boyasının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 60).
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 61: Gazipaşa Caddesi [D] zonu mevcut durumu.

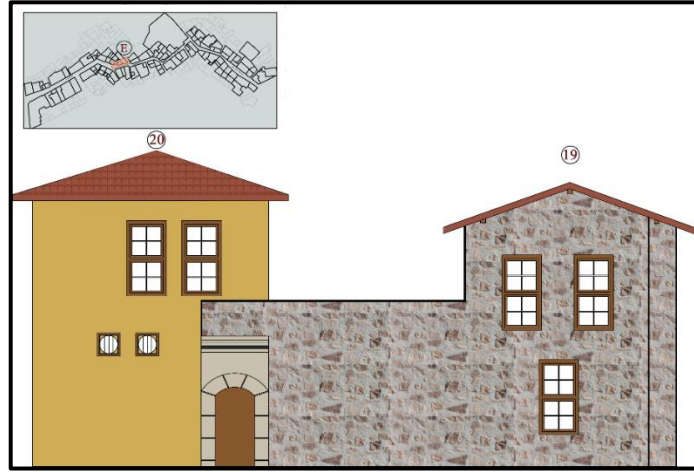
Şekil 62: Gazipaşa Caddesi [D] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 13, 14 ve 18 no'lu yapılarda sıva tamiri yapılması ve dış cephe boyalarının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 62).
- Cephede görüntü kirliliği oluşturan elektrik kablolarının gizlenmesi (Şekil 61) önerilmektedir (Şekil 62).
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 63: Gazipaşa Caddesi [E] zonu mevcut durumu.

Şekil 64: Gazipaşa Caddesi [E] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 19 no'lu harabeye dönüşmüş (Şekil 63) yapıda gerekli tadilatların yapılması, sıva ile kaplanarak müdahale edilmiş duvar cephesinde taş dokunun ortaya çıkartılması ve tarihi dokuya uyumun sağlanması önerilmektedir. Geleneksel dokuya uygun ölçü ve şekilde ahşap doğramaların kullanılması önerilmektedir (Şekil 64).
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 65: Gazipaşa Caddesi [F] zonu mevcut durumu.

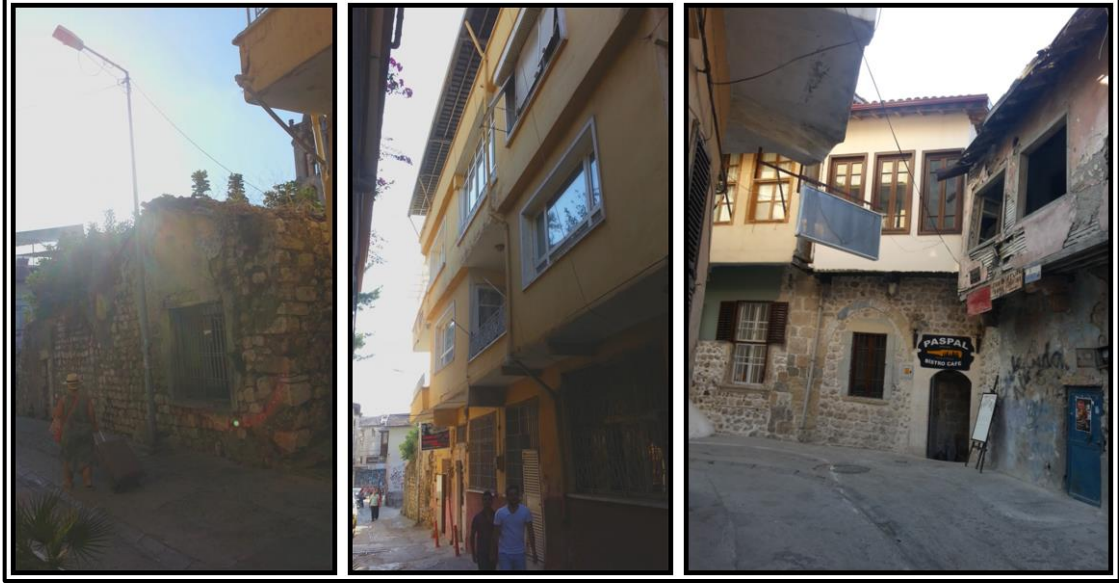

Şekil 66: Gazipaşa Caddesi [F] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 20, 21 ve 22 no'lu yapıların cephelerinde sıva tamiri ve boyalarının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 66).
- 21 no'lu yapının zemin katında açılmış olan pencere boşluklarının kapatılması, diğer doğramaların geleneksel dokuya uygun ölçü ve biçimdeki doğramalar ile yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 66).
- 21 ve 22 no'lu yapılarda (Şekil 65) çatıların onarılması önerilmektedir (Şekil 66).
- 22 no'lu yapıda sıva ile kaplanarak müdahale edilmiş duvar cephesinde (Şekil 65) taş dokunun ortaya çıkartılarak tarihi dokuya uyumun sağlanması önerilmektedir (Şekil 66).

Şekil 67: Gazipaşa Caddesi [G] zonu mevcut durumu.

Şekil 68: Gazipaşa Caddesi [G] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 23, 24 ve 25 no'lu yapılarda (Şekil 67) sıva tamirlerinin yapılması ve boyalarının yenilenmeleri önerilmiştir (Şekil 68).
- 25 no'lu yapıda zaman içerisinde ölçüsü ve şekli değiştirilmiş olan pencere boşluklarının geleneksel dokuya uygun şekilde yenilenmesi önerilmiştir. Damın üzerinin örtülerek çatıya dönüştürülmesi önerilmiştir (Şekil 68).
- 26 no'lu harabe haldeki yapının restore edilmesi, cephe taşlarının onarılması ve temizlenmesi, ahşap doğramalarının uygun şekil ve ölçüde yapılması, çatı onarımının yapılması önerilmiştir (Şekil 68).

Şekil 69: Gazipaşa Caddesi [H] zonu mevcut durumu.

Şekil 70: Gazipaşa Caddesi [H] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 27 no'lu yapıdaki mevcut doğramaların (Şekil 69) geleneksel mimari dokuya uygun ölçü ve formdaki doğramalar ile yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 70).
- 27 ve 30 no'lu yapılarda (Şekil 69) sıva tamiri ve boya yenilemesi önerilmektedir.
- 30 ve 31 no'lu yapılara ait ticari mekânların doğramalarının ahşap görümlü pvc ile değiştirilmesi önerilmektedir (Şekil 70).
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 71: Gazipaşa Caddesi [I] zonu mevcut durumu.

Şekil 72: Gazipaşa Caddesi [I] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 32 no'lu yapının ticari mekânlarındaki doğramaların ahşap görünlü pvc ile değiştirilmesi önerilmektedir.
- 32 ve 33 no'lu yapıların cephelerinden sarkarak çirkin görüntü oluşturan kabloların (Şekil 71) uygun bir şekilde cepheden uzaklaştırılması önerilmektedir (Şekil 72).

- Klimalar binanın özellikli mimarisini bozmakta olup görsel kirlilik yaratmaktadır (Şekil 71). Klimaların gizlenmesi için binanın mimari tarzı ile uyumlu çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.
- 32 no'lu yapıda tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.
- 32 no'lu yapının nişli kısmında bulunan çeşmenin tarihi dokuya uyumlu bir musluk ile değiştirilmesi, çeşmenin alt kısmına, yapının dokusuna uygun bir kurna ilave edilmesi ve çeşmenin işlevinin sürdürülmesi önerilmektedir (Şekil 72).
- 33 no'lu yapıda sıva tamiri ve boya yenilemesi önerilmektedir (Şekil 72).

Şekil 73: Gazipaşa Caddesi [J] zonu mevcut durumu.

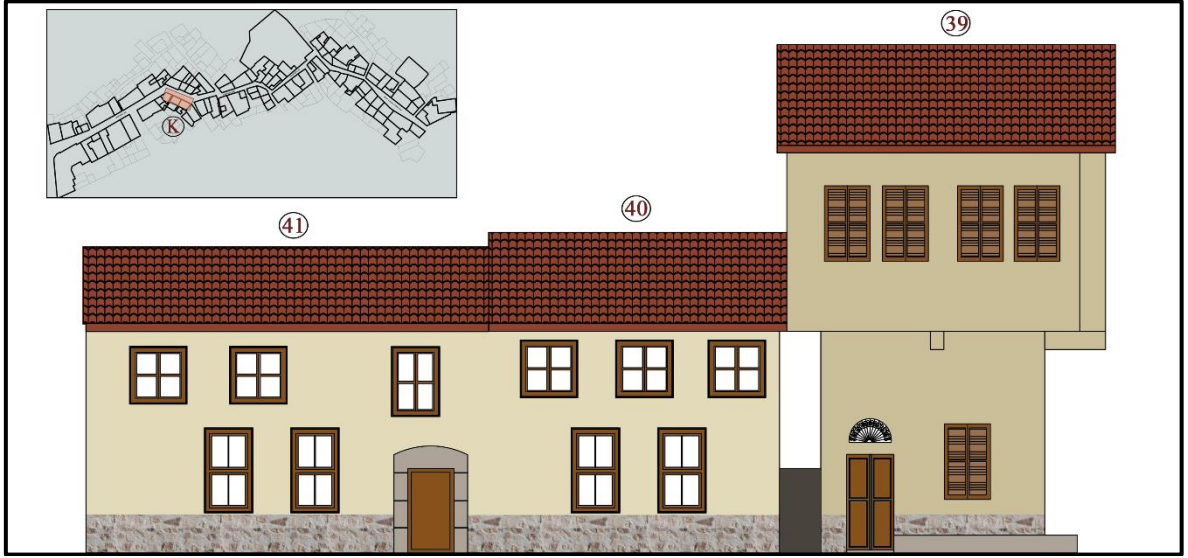
Şekil 74: Gazipaşa Caddesi [J] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 35 no'lu yapının restore edilerek, cephe taşlarının onarılması ve temizlenmesi önerilmiştir (Şekil 74).
- 34 ve 35 no'lu ahşap kaplamalı olan yapıların kaplamalarının (Şekil 73) yenilenmesi, cephelerinde sıva tamiri ve boya yenilenmesi önerilmektedir.
- 37, 38 ve 39 no'lu yapıların cephelerinde sıva tamiri ve boya yenilemesi önerilmektedir.
- 37, 38 ve 39 no'lu yapılarda değiştirilmiş olan pencere doğramalarının tarihi dokuya ve geleneksel mimariye uygun şekilde yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 74).
- 39 no'lu konutun zemin katındaki ticari mekân için mevcut alüminyum kepengin ahşap görünümlü pvc ile değiştirilmesi önerilmektedir.
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 75: Gazipaşa Caddesi [K] zonu mevcut durumu.

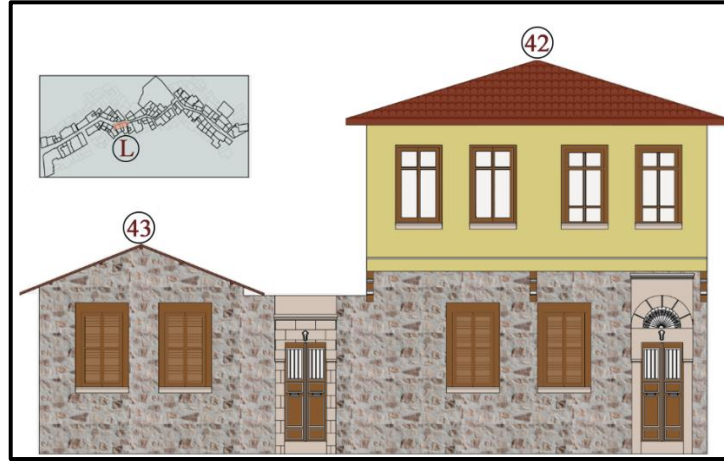
Şekil 76: Gazipaşa Caddesi [K] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 39, 40 ve 41 no'lu yapıların cephelerinde (Şekil 75) sıva tamiri ve boya yenilemesi önerilmektedir (Şekil 76).
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 77: Gazipaşa Caddesi [L] zonu mevcut durumu.

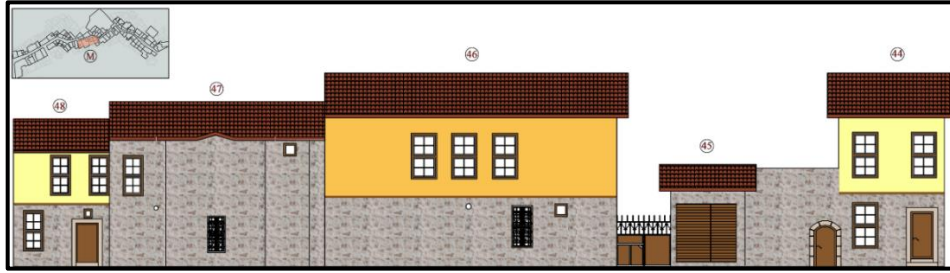
Şekil 78: Gazipaşa Caddesi [L] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 42 ve 43 no'lu yapıların sıva ile kapatılarak müdahale edilmiş duvar cephelerinde taş dokunun ortaya çıkarılması önerilmektedir (Şekil 78).
- 42 ve 43 no'lu doğramaların (Şekil 77) tarihi dokuya uygun renkler ile değiştirilmesi önerilmektedir, ayrıca cephelerde sıva tamiri ve boya yenilemesi önerilmektedir (Şekil 78).
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 79: Gazipaşa Caddesi [M] zonu mevcut durumu.

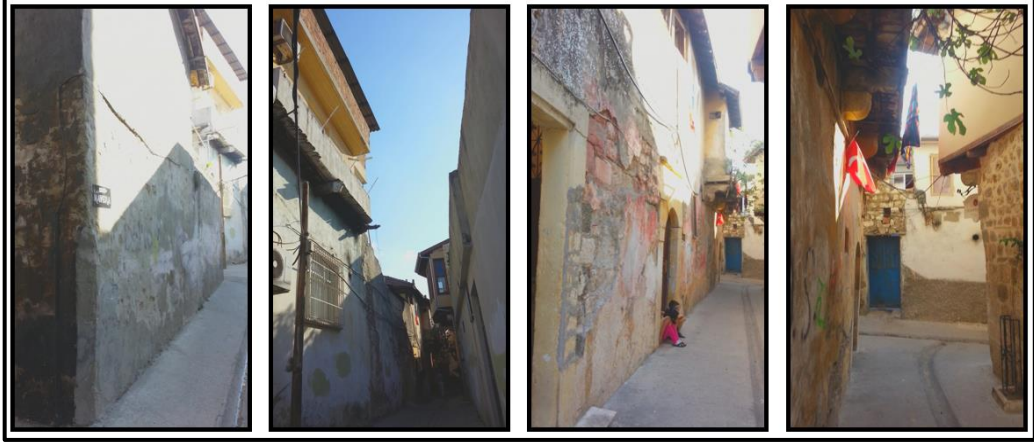

Şekil 80: Gazipaşa Caddesi [M] zonu öneri silüeti.

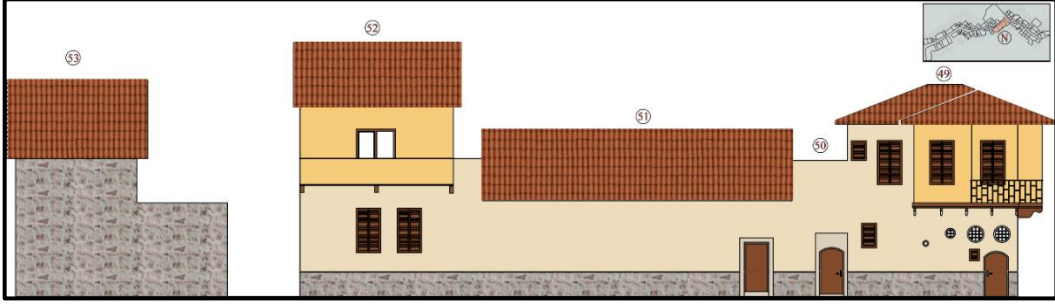
Öneriler:

- 44 ve 46 no'lu yapılarda (Şekil 79) sıva tamiri yapılması ve dış cephe boyasının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 80).
- 45 no'lu yapıda (Şekil 79) dam olarak kullanılan ticari mekân üzerinin çatısının yeniden yapılması önerilmektedir. Ticari mekân kepenginin ahşap görümlü pvc ile değiştirilmesi önerilmektedir (Şekil 80).
- 46 ve 47 no'lu yapılarda sıva ile kapatılarak müdahale edilmiş duvar cephesinde (Şekil 79) taş dokunun ortaya çıkarılması önerilmektedir (Şekil 80).
- 48 no'lu harabe yapı için (Şekil 79) gerekli tadilatların yapılması, duvar boşluklarının kapanması önerilmektedir (Şekil 80).
- Geleneksel dokuya ait ahşap doğramaların kullanılması ve çatı yapımı ile tarihi sokakta kendi kimliği ile yeniden hayat kazanacaktır.
- Doğramaların tarihi dokuya uygun ölçü ve şekildeki doğramalar ile değiştirilmesi önerilmektedir.

Şekil 81: Gazipaşa Caddesi [N] zonu mevcut durumu.

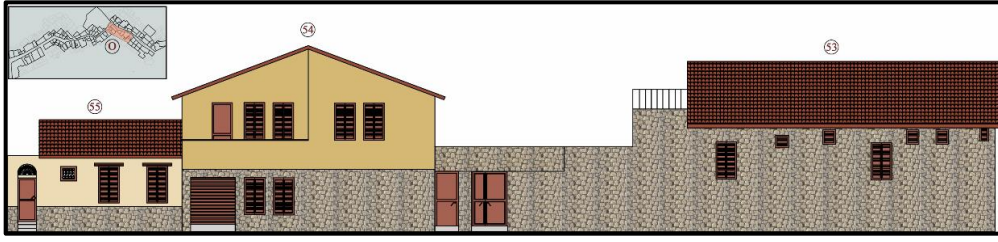
Şekil 82: Gazipaşa Caddesi [N] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 49, 50, 51 ve 52 no'lu yapılarda (Şekil 81) sıva tamiri yapılması ve dış cephe boyalarının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 82).
- 49, 50, 51 ve 52 no'lu yapılarda pencere ve kapı doğramaları geleneksel dokuya uygun şekilde yenilenmelidir (Şekil 82).
- 50 ve 51 no'lu yapılarda giriş basamakları yenilenmelidir.
- 53 no'lu yapıda zaman içerisinde müdahalede edilerek üzeri kapatılmış olan eski taş cephe dokusunun ortaya çıkarılması için tarıklama işlemi yapılması önerilmektedir.
- 51 no'lu yapıda çatı yeniden yapılarak geleneksel doku bütünlüğü sağlanmalıdır.
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 83: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [O] zonu mevcut durumu.

Şekil 84: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [O] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 53, 54 ve 55 no'lu yapılardaki pencere doğramaları (Şekil 83) geleneksel dokuya uygun şekilde yenilenmelidir.
- Bina cepheleri ve avlu duvarlarındaki kesme taş dokunun (Şekil 83) temizlenmesi gerektiği ve öneri silüette gösterildiği şekilde ortaya çıkarılması düşünülmektedir (Şekil 84).
- Sıva tamiri yapılması ve dış cephe boyalarının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 84).
- 53 no'lu yapıda zaman içerisinde müdahale edilerek üzeri kapatılmış olan eski taş dokunun ortaya çıkarılması için taraklama işlemi yapılması önerilmektedir (Şekil 84).
- 55 no'lu yapının zaman içerisinde müdahale edilmiş olan çatısının yeniden yapılarak geleneksel doku bütünlüğünün sağlanması önerilmiştir.
- Konutlara giriş basamakları yenilenmelidir.
- Tarihi dokunun gece silüetinin ortaya çıkması için cephe aydınlatması önerilmektedir.

Şekil 85: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [P] zonu mevcut durumu.

Şekil 86: Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı [P] zonu öneri silüeti.

Öneriler:

- 56 no'lu yapıda kapatılmış olan pencere boşluğunun (Şekil 85) uygun ölçü ve biçimde yeniden açılması önerilmektedir (Şekil 86).
- 56, 57, 58, 59 ve 60 no'lu yapılardaki kesme taş dokunun (Şekil 85) temizlenmesi önerilmektedir (Şekil 86).
- 57 ve 61 no'lu yapılarda sıvası ve boyları dökülmüş olan cephelerde (Şekil 85), sıvaların ve boyların yenilenmesi gerektiği gözlemlenmiştir.
- 57, 59 ve 60 no'lu yapıdaki klimaların (Şekil 85) dış duvarlarda oluşturmuş olduğu çirkin görüntünün önüne geçilebilmesi için, dokuya uygun ahşap ile yapılmış küçük saklama üniteleri önerilmektedir.
- Pencere ahşap doğramalarının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 86).
- 61 no'lu ticari mekânda tarihi dokuya uyum açısından ahşap görünümlü pvc kepenk uygulanması önerilmektedir (Şekil 86).

- 62 no'lu yapıda ticari faaliyet gösteren fırın için çatı önerisinde bulunulmuştur. Kapı doğramasının ahşap dokulu malzeme ile yenilenmesi önerilmektedir.
- Diğer öneri silüetlerle ilgili açıklamalarda da belirtildiği gibi sokak boyunca aydınlatmanın yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yapılacak silüet aydınlatmasının etkileyici ve ilgi çekici olacağı düşünülmektedir. Böylece tarihi dokunun gece de algılanabilirliği ve mekânsal olarak okunabilirliği sağlanabilir.

4.2.3 Çalışma Alanındaki Bölgeler

Kentsel imaj analizi yapıldığında bölgeler bakımından, konut alanlarının ticari mekânlar ile çevrelendiği görülmektedir (bkz. Şekil 51). Tarihi kent dokusu içerisinde ticari yapılar da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları işlevini devam ettiren bazıları ise depo olarak kullanılan ya da boş bırakılmış mekânlardır. Çalışma alanındaki ticari etkinlik üzerinde, ticari faaliyetler açısından hareketli olan Kurtuluş Caddesi ve Hürriyet Caddesi'nin yansımalarını görmek mümkündür.

Kurtuluş Caddesi ve Hürriyet Caddesi'nde görülen ticari hareketliliğin yansımaları, bu iki cadde arasında kalan Gazipaşa Caddesi'nde de görülmektedir.

Çalışma alanı içerisinde çoğunlukla iki katlı yapılar bulunmaktadır. Ticari amaçlı kullanılan mekânların bir kısmı bu iki katlı yapıların zemin katında bulunmaktadır (Şekil 87). Daha çok kafe, restoran, hediyelik eşya satışı işletmelerinin olduğu bu ticari mekânlar burada yaşayan tarihi dokunun yeniden canlanması için önemli bir role sahiptir.

Şekil 87: Çalışma alanı içerisinde bulunan ticari işletmeler.

Kurtuluş Caddesi ile Hürriyet Caddesi'ni bağlayan önemli bir aks olan Gazipaşa Caddesi'nin tarihi doku, din ve kültür aksı olarak çekim merkezi haline getirilebileceği düşünülmektedir. Özellikle konum olarak çevresinde anıtsal yapıların bulunduğu ve iki önemli aks arasında kalan bu alanın ticari açıdan daha verimli hale getirilmesinin, hem tarihi dokunun canlanmasına hem de yerel ekonomiye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde bu sokak üzerinde bölgeye özgü yiyeceklerin sergilenip satıldığı, ipek dokumacılığı ürünleri ve defne sabunu ticaretinin yapıldığı küçük işletmeler, kafeler, restoranlar, yöresel tatlıcılar bulunmaktadır.

Konut alanı içerisinde sadece ticari işlevlerin arttırılması bölgenin tarihi dokusunun canlanması konusunda yeterli olamayacaktır. Çünkü kendi haline bırakılmış atıl olan ve atıl olmayan yapılar restore edilmedikleri sürece tarihi kimliğini yeniden kazanamayacaktır. Bu binaların tarihi kimliğini yeniden kazanabilmesi; yerel yönetim tarafından yapılacak restorasyonlar veya mülk sahiplerinin yerel yönetim tarafından teşvik edilmesiyle mümkün olabilecektir.

Bir kültür ve din aksı olarak bu hat üzerinde yeni ticari mekânların oluşturulması hem sokağın yaşamsal olarak canlanmasına, hem turizm açısından hareketliliğe olanak sağlayacaktır. Anıtsal öğelerin olduğu çevrede meydana getirilecek küçük işletmelerin bu öğelere ait hediyelik görsel ürünlerin ticaretini yapması ile koruma konusundaki bilinçlenmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sokakların dar yapılı olması küçük meydancık tarzı oluşumlara olanak vermemektedir. Zaman içerisinde şekillenen sokak yapısı, üzerinde bazı yerlerde kent mobilyalarının kullanılmasına olanak sunmaktadır. Sokak yapısının dar olmasından dolayı aydınlatma elemanlarının yerleştirilmesi de mevcut yapıya uygun bir şekilde yapılmalıdır.

Kentsel donatı elemanlarının en uygun yerlerde kullanılmasıyla hem sokak içerisinde görüntü kalabalığının önüne geçilmiş olacak hem de ihtiyacı karşılayacak şekilde alan içerisinde amaca uygun olarak dağılımı yapılmış olacaktır. Sürekli kullanılan bir yol olarak bu aks üzerinde çöp kutuları, dinlenme amaçlı yerleştirilmiş banklar, aydınlatma

elemanları, bilgilendirme panoları ve yönlendirici levhalar ile alanın daha kullanışlı ve okunaklı olacağı düşünülmektedir.

4.2.4 Çalışma Alanındaki Odak Noktaları

Çalışma alanını oluşturan Gazipaşa Caddesi'nin, Kurtuluş Caddesi ve Hürriyet Caddesi'ne bağlandığı kavşaklar odak noktalarını oluşturmaktadır.

Ticaret alanları ve birçok yolun ortak aksı olarak önemli bir konuma sahip olan Kurtuluş Caddesi'nin üzerinde ve Gazipaşa Caddesi'nin çıkışında bulunan Sarımiye Camii'nin önü önemli bir düğüm noktasıdır (Şekil 88).

Şekil 88: Kurtuluş Caddesi'ndeki odak noktası.

Diğer bir düğüm noktası, örnek çalışma alanının Hürriyet Caddesi'ne bağlandığı bölgede bulunmaktadır (Şekil 89).

Şekil 89: Hürriyet Caddesi'nin başlangıç kısmındaki odak noktası.

Kurtuluş Caddesi'nde olduğu gibi Hürriyet Caddesi üzerinde de birçok ticari mekân, kafeler, mağazalar, restoranlar bulunmaktadır. Hürriyet Caddesi, üzerinde bulunan otobüs ve minibüs durakları ile ulaşım odağı işlevini de kapsamaktadır.

Mimari özelliğe sahip bir tarihi yapıda yapılacak bir cephe aydınlatması, çevresi ile ilişkilendirildiğinde daha bütüncül olacaktır. Hürriyet Caddesi'nin, Gazipaşa Caddesi ile bağlandığı noktada özgün mimarisi ile çevresindeki diğer yapı tarzlarından ayrılan bina (Şekil 90), çevresi ile birlikte iyi bir şekilde aydınlatıldığında kentin çekici noktası haline getirilmesi sağlanabilir. Aynı uygulama çalışma alanının diğer odak noktası özelliğini taşıyan Sarıme Camii'nin cephesinde de uygulanarak yapının daha algılanır ve çekici hale getirilmesi sağlanabilir.

Şekil 90: Gazipaşa Caddesi'nde bulunan tarihi yapı.

Odakları daha okunaklı ve belirgin hale getirmek için mevcut döşeme kaplamalarından daha farklı kaplamalar kullanılabilir. Tarihi kent dokusu içerisinde hala varlığını sürdüren

eski taş kaplamalı sokaklar ile bütünleşebilecek tarihi dokuya uyumlu döşeme kaplamalarının seçilebileceği düşünülmektedir (Şekil 91).

Şekil 91: Liverpool'a ait bir sokak döşemesi örneği (URL- 27, 2016).

Alandaki önemli noktaları ve yapıları vurgulamak amacıyla işaret levhaları ve yönlendirici levhalar da kullanılarak iki önemli kentsel odağı birbirine bağlayan Gazipaşa Caddesi'nin daha okunabilir ve keşfedilebilir hale getirilmesi sağlanabilir.

İki odak noktası da güçlü ve yoğun kullanımından dolayı önemli bir sirkülasyon ağı oluşturmaktadır. Çalışma alanı içerisindeki yolların dar yapılı olması kent mobilyası kapsamında çok fazla olanak sağlamasa da yol aksı boyunca dinlenme amaçlı küçük ahşap oturma banklarının yerleştirilebileceği düşünülmektedir. Bu banklar için geleneksel tarihi dokuya uyum sağlayabilecek malzemelerin kullanılması önerilmektedir.

Gazipaşa Caddesi yoğun olarak kullanılan bir aks olduğu için kentsel donatı elemanlarından aydınlatma öğeleri ve çöp kutuları da belirli noktalara yerleştirilmelidir.

Bitişik nizam şeklindeki yapılarla sınırlanmış sokaklarda çok yüksek aydınlatma elemanlarının kullanılması konutlarda rahatsız edici durumlara sebebiyet verebileceği için aydınlatma öğeleri sokağın mekânsal yapısına uygun olarak seçilmelidir.

Kentsel donatı elemanları cansız olduğu kadar canlı elemanlar ile de güçlendirilebilir. Sarkıt şeklindeki küçük çiçek saksılarının yer aldığı duvarların, odaklar arasındaki yol aksına ekolojik boyut kazandırabileceği düşünülmektedir (Şekil 92).

Şekil 92: Wolfenbuettel'e ait bir sokak düzenlemesi (URL-28, 2016).

4.2.5 Çalışma Alanındaki Landmarklar

Örnek çalışma alanı içerisinde bulunan landmarklar, dini yapılar ve eğitim yapılarıdır.

4.2.5.1 Camiiler

Çalışma alanı konumu itibari ile birçok anıtsal ögenin bulunduğu bölgededir. Tarihi doku içerisinde bulunan bu anıtsal öğelerden biri Sarımiye (Suveyka) Camii'dir. Çalışma alanının başlangıç kısmı olarak kabul edilen odak noktasında bulunan bu dini yapı, aynı zamanda güçlü bir landmarktır (Şekil 93).

Şekil 93: Sarımiye (Suveyka) Camii'nin panoramik görüntüsü.

Sarımiye (Suveyka) Camii'nin yapım tarihi net olarak bilinmemektedir. 2003 yılında restorasyon çalışmaları sona ermiş ve ibadete açılmıştır. Camiinin kesme taş minaresi, yapıdan kopuk bir şekilde avlunun güneyinde tek başına bulunmaktadır (Şekil 94). Minarenin kürsüsü tonoz biçimde düzenlenmiş olup, altından geçilerek avluya ulaşım sağlamaktadır.

Şekil 94: Sarımiye Camii'nin giriş kapısından görünüşü.

Minare, sanat tarihi açısından Sarımiye Camii'nin en önemli unsurudur. Minarenin sokak ile birleştiği köşede pah oluşturulmuş, bu pahın tepe bölümü mukarnaslar ile süslenmiştir.

Camiinin avlu duvarları son onarımında inşa edilmiş olup, tarihi değere sahip değildir. Onarım kapsamında avlunun taş kaplamaları da yenilenmiştir.

Tarihi doku özelliğinin öne çıkması için duvarlardaki taşların temizliği yapılmalı, güçlü bir aydınlatma ile cephe karakteri ve dokusu ortaya çıkarılmalıdır.

4.2.5.2 Kiliseler

Çalışma alanı içerisinde tarihi özelliği olan iki kilise yer almaktadır. Bu kiliseler; Katolik ve Ortodoks Kiliseleri'dir. Her iki kilise de güçlü landmark özelliği taşımaktadır. Ayrıca çalışma alanındaki iki odağın her birinin yanında bir kilise bulunmaktadır. Katolik Kilisesi'ne, Prof. Dr. Ataman Demir Sokağı'ndan ayrılan dar bir çıkmaz sokak ile ulaşılmaktadır (Şekil 95). Fakat güçlü bir işaret ögesi olduğu için bu durum kilisenin landmark özelliğini zayıflatmamaktadır.

Şekil 95: Konutlar arasında kalan Katolik Kilisesi'nin giriş kısmı.

Yönlendirme ve işaret levhaları yenilenecek kilisenin yeri daha okunaklı ve vurgulu bir şekilde ifade edilebilir. Kilisenin giriş kısmında cepheye uygun bir aydınlatma seçimi ile kilisenin mimari kimliği daha güçlü bir şekilde ifade edilebilir (Şekil 96).

Şekil 96: Katolik Kilisesi'nin iç avlusu ve avludan görülen Sarımiye Camii minaresi.

Hürriyet Caddesi'nin başlangıç kısmında bulunan ve buradaki odak noktasını daha belirgin kılan bir diğer landmark ise Ortodoks Kilisesi'dir (Şekil 97).

Şekil 97: Ortodoks Kilisesi'nin Hürriyet Caddesi'nden görünümü.

Hürriyet Caddesi, ticari işlevi yüksek bir alan olduğu için Ortodoks Kilisesi'nin bu ticari mekândan daha baskın vurgulamalar ile ayrılması gerekmektedir. Öncelikle kilisenin duvarlarında bulunan ve görüntü kirliliğine neden olan elektrik kablolarının uzaklaştırılması gerekmektedir.

Yine görüntü kirliliğine neden olan klimalar için kilisenin mimarisi ile uyumlu gizleme ünitelerinin tasarlanması gerektiği düşünülmektedir. Kesme taş temizliği yapılarak var olan cephe dokusunun ön plana çıkması sağlanmalıdır. Binanın mimari özelliklerini ortaya çıkaracak bir cephe aydınlatması ile kilise gece de daha etkileyici bir görünüme kavuşabilir.

Şekil 98: Katolik Kilisesi'nin iç avlusundan bir görünüm.

Kilisenin çan kısmının bulunduğu kule bina kütesinden ayrı ve daha yüksekte olduğu için kulede yapılacak olan cephe aydınlatması birçok yerden rahatlıkla görülebilecek olup algınabilirliğinin artmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir (Şekil 98).

4.2.5.3 Okullar

Çalışma alanı içerisinde bulunan Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu bu aks üzerindeki güçlü landmarklardan biridir (Şekil 99). Tarihi kent dokusu içerisinde kalan bu yapının cephe onarımı, sıva ve boya yenilemesi ile özgün mimarisi ortaya çıkmış olacaktır (bkz: Çalışma Alanındaki Sınırlar, [C] zonu öneri silüet).

Şekil 99: Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu'nun mevcut durumu.

Önemli bir kavşak noktasında bulunduğu için işaret ve yönlendirme tabelaları ile bu alan ve çevresi desteklenebilir. Cephe ve sokak aydınlatması ile yapının ve alanın algısının artırılabilceği düşünülmektedir. Cephede gözü rahatsız eden ve görüntü kirliliğine sebep olan elektrik kablolarının uzaklaştırılması gerekmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Fiziksel, sosyal özellikleri ve özgün yapısı nedeniyle Antakya, korunması gereken tarihî kentlerden biridir. Tarihi geçmişine bakıldığında dünyadaki üç metropol arasında olan Antakya, farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış, bu kültürel mozaik ile dünya kenti olma özelliğini korumaktadır.

Tarihi ve kültürel miras niteliğindeki anıtsal ve sivil yapılardan oluşan tarihî doku, Antakya Kenti'nin tarihi silüetini meydana getirmiştir. Fakat gelişen teknoloji ve yaşam standartları nedeniyle oluşan mekân talepleri doğrultusundaki Antakya Kenti'nin, yeni mekânsal düzenlemeleri nedeniyle tarihî dokusu yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bütünüyle sahip olduğu değerler açısından bakıldığında, Antakya tarihi kent dokusunun sürdürülebilirliği için özel yaklaşımlar ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tarihî kent koruma, yalnız tarihî mekânlara sahip çıkılması anlamını taşımamaktadır. Koruma ilkesi kuşaktan kuşağa aktarılması gereken bir olgu olarak ve tarihi çevrelerin tüm öğeleriyle birlikte korunması, yaşatılması ve sürdürülebilmesi ile sağlanabilecektir.

Antakya tarihi kent dokusunun fiziksel dokusunun bozulmasını hızlandıran en önemli nedenlerden biri mülk sahiplerinin yerleşim amacı ile yaşam mekânlarını değiştirmelerinden kaynaklanmaktadır. Düşük bütçeli olanların tercih alanı haline gelen bu tarihi doku üzerindeki fiziksel bozulmanın engellenmesinin ancak mülk sahiplerinin teşvik edilmesi ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Bunun için tarihî kent bilinci oluşturulmalı ve tarihi kent ile ilgili olarak insanların bilgilendirilmesi gerekmektedir. Özellikle Antakya kentsel sit alanında yaşayan insanların tarihî bir doku içerisinde yaşadıklarının farkında olmaları sağlanmalı, yaşadıkları mekâna ve çevresine olan koruma bilinci artırılmalıdır. Bu nedenle bölge halkına yönelik eğitimler düzenlenmesi önem taşımaktadır. Bu eğitimler ile Antakya'nın sahip olduğu geleneksel dokusunun ve özgün mimari özelliklerinin korunması ve sürdürülmesi konusunda halkın katılımı sağlanabilecektir.

Çalışma alanı içinde kent imajını oluşturan ögeler tek tek değerlendirilmiş olup, bu ögelere ilişkin getirilen öneriler aynı zamanda Antakya tarihi kent dokusu kapsamındaki diğer sokak ve caddeler için de geçerlidir.

Tarihi niteliğe sahip olan kentlerde, kentsel mekândaki arazi kullanımlarının değişimi ve yeni yerleşim alanları için oluşturulan yollar fiziksel dokunun bozulmasında önemli bir etkidir. Oluşturulacak ulaşım aksları için yolların etrafındaki yapıların yok edilmesi, geleneksel doku cephelerinin bozulması ve mevcut yol karakterinin değişmesi, tarihi dokunun yitirilmesi için zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle yapılacak imar planları koruma politikaları çerçevesinde oluşturulmalıdır.

Antakya kenti, birden fazla dini yapının bir arada hoşgörü içinde yaşadığı bir mekândır. Antakya'nın kültürel kent kimliğinin oluşmasında en etkin husus budur. Turizm açısından özellikle Hristiyan kesimin akın ettiği Antakya kenti, dini yapıları, anıtsal ögeleri ve birbirinden farklı kültürel değerleri ile korunması gereken bir bütündür.

Bu tez kapsamında örnek alan için gerçekleştirilen kentsel tasarım çalışması benzer özellikteki tarihi kent dokularının bütüncül olarak korunması, geliştirilerek yaşatılması, dolayısıyla da sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından da rehber olabilecek bir araç olarak önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (2004). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. Yayın, İstanbul.
- Akın, N., Eyüpgiller, K.K., Topçubaşı, M. (2005). “Antakya’da Kentsel Koruma Çalışmaları”. *Mimar.ist*, No: 15, ISSN: 1302- 8219, TMMOB İstanbul Büyükşehir Şubesi, s. 102-107.
- Akozan, F. (1969). “Türk Külliyesi”. *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 8, s. 303-308.
- Alhempud, A. ve Armstrong, E. (1996). “Image of Tourism Attractions in Kuwait”. *Journal of Travel Research Spring*, Vol: 34. No:4, 76-80.
- Altunkasa, M.F., Salici A., Güzelmansur A. (2007). Kentsel Yapı Değişiminin Tarihî Kent Dokusuna Etkilerinin İrdelenmesi: Antakya Örneği. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Ankara, vol.2, s. 707-716.
- Arabacıoğlu, F. P. Ve Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, İstanbul, cilt: 2, sayı: 4.
- Arıman, B. (2002). Antakya Kenti Tarihi Doku İçinde Tipolojik Analiz Çalışmaları. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 115 s.
- Asatekin, N. G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin ve Nasıl Korumalıyız ?*. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:104, ISBN: 975-17-3133, Ankara, s. 102-107.
- Avcı, N. (2001). *"Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Koruma Sorunları"*. Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras, TAÇ Vakfının 25. Yılı Anı Kitabı, TAÇ Vakfı Yayını, İstanbul.
- Aydemir, Ş., Aydemir, S.E., Ökten, N., Öksüz, A.M., Sancar, C. ve Özyaba, M. (1999). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Ders Notları, Trabzon, 477 s.
- Cantacuzino, S. (1990). A Policy for Architectural Conservation. A. H. Imamuddin, K. R. Longeteig (Editors). *Architectural & Urban Conservation in the Islamic World*. The Aga Khan Trust for Culture, Geneva, s. 12-24.
- Çelenk, Y. (1996). Antakya Sokullu Mehmet Paşa Restorasyonu. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, D. ve Yazgan, M. E. (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, cilt: 9, sayı: 11.
- Çelikyay, S. (1995). Kentsel Sit Alanlarında Tasarım Yönlendiricileri, Bartın Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı, İstanbul.

- Çelikyay, S. (2013). Tarihi Çevre Koruma ve Düzenleme. Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü PEM455 Basılmamış Ders Notları, Bartın.
- Çelikyay, S. (2016a). *A Theoretical Framework on Retro-Fitting Process Based on Urban Ecology*, Sustainable Urbanization, InTech, s. 251-267.
- Çelikyay, S. (2016b). *Strategies on Sustainability of Historical and Cultural Heritage in Amasra*, Turkey, International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS) August 2016: Volume 2 (Special Issue 1), s. 104-116.
- Çelikyay, S. (2016c). *Urban Landscape Design Principles in Historical Environments, a Case Study on Zeyrek, İstanbul*. International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS) August 2016: Volume 2(Special Issue 1), s. 32-44.
- Çelikyay, S. (2016d). *Spatial development strategies for a livable city: Parthenia*. WIT Transactions on Ecology and The Environment, Vol: 204, WIT Press, 129-141.
- Çubuk, M. (1991). Kamu Mekânları ve Kentsel Tasarım. *Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*. Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Daifuku, H. (1979). The Significance of Cultural Property. *The Conservation of Cultural Property*, Unesco, Paris, s.19-27.
- Demir, A. (1996). *Çağlar İçinde Antakya*. Akbank Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Demirel, M. (2014). Burdur Kent İmajı: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 10, s. 230- 241.
- Dinç, Y. (2015). Antakya (Hatay) Şehir Coğrafyası. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Hatay.
- Dinçer, İ. ve Akın, O. (1994). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı. 2. *Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kollokyumu*, İstanbul, s. 127-131.
- Dinçer, İ. (2013). Kentleri Dönüştürürken Korumayı ve Yenilemeyi Birlikte Düşünmek: 'Tarihi Kentsel Peyzaj' Kavramının Sunduğu Olanaklar. *International Journal of Architecture and Planning* cilt: 1, sayı: 1, ISSN: 2147-9380.
- Downey, G. (1961). *A History of Antiochia in Syria*. Princeton University Press, Princeton.
- Dülgerler, O. N. ve Yenice, T. (2008). Türklerde Anıt Mimarisinin Bir Örneği; Konya Atatürk Anıtı. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, c:23, s:1.
- Emir, C. (2005). Antakya Kuseyri Evi Restorasyon Projesi. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 266 s.

- Ener, S. (2001). Kültürel Mirasın Korunmasında Genel Yaklaşım ve Yerel Yönetimler. Haluk Sezgin (der), TAÇ Vakfının 25. Yılı Anı Kitabı Türkiye’de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras, *Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayını*, İstanbul, s. 169-175.
- Erden, Y. D. (2003). Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm Projeleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Erder, C. (1999). Tarihi Çevre Kaygısı. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları*, Ankara.
- Erkan, N. Ç. ve Yenen, Z. (2010). Yerleşmelerde İmaj Analizi Konusunda Bir Yöntem: Kastamonu Örneği. *Megaron* Cilt:5 Sayı:2.
- Eruzun, C. (1992). Korumada Kentsel Tasarım Boyutu. *Ege Mimarlık Dergisi*, 1992-2.
- Gökgür, P. (2008). *Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Görkemli, N., Tekin, G. ve Baypınar, Y. E. (2013). Kültürel Etkinlikler Ve Kent İmajı-Mevlana Törenlerinin Konya Kent İmajına Etkilerine İlişkin Hedef Kitlelerin Görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, Gümüşhane.
- Gürsel, Y. (1992). *Mimarlık ve Çevre*. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Güzer, D. (2007). Antakya ve Boston Kentleri Örneğinde Kentsel Açık Alan Tipolojilerinin Dönüşümünün İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Habermas, J. (1995). Kamusal Alan: Ansiklopedik Bir Makale. *Birikim*, Sayı:70, s 62-66.
- Işık, S. (2012) Tarihi Kent Merkezlerinde Koruma Planlaması Yaklaşımları: Ulus Tarihi Kent Merkezi Örneği. *Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü*, Ankara, 115 s.
- Kamacı, E. ve Örmecioğlu, H.T. (2005). Kentsel Sit Alanlarında Kentsel Dönüşüm Problematikliği: Antalya Kaleiçi. *İnşaat Mühendisleri Odası Antalya Kongresi*.
- Karpuz, H. (1990). Eski Eser Ve Anıtların Korunmasında Halkın Eğitimi. Türkiye’de Eski Eser Kaçakçılığı, Tahribatı ve Korunması Sempozyumu Bildirileri. *DTCF Dergisi*, C: XXXIV, Sayı: 1-2, s. 405-408.
- Kedik, A. S. (2012). Kamusal Alan ve Türkiye’de Heykelin Kamuya Açık Alanlarda Var Olma Koşulları. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü Sanat ve Tasarım Dergisi*, Ankara.
- Kejanlı, T., Akın, T. C., Yılmaz, A. (2007). Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *DergiPark*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:6, sayı:19, s. 179-196.
- Keleş, R. (1998). *Kentleşme Politikası*. İmge Yayınevi, Ankara.

- Keleş, R. (2004). Kentsel Dönüşümün Tüzel Altyapısı. *Kentsel Dönüşüm ve Katılım, Mimarist Dergisi*, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 4(12), 73-75.
- Kılıçoğlu, S. (1998). Sosyo-Ekonomik Özelliklerin Kent Merkezinin Mimari Biçimlenişine Etkileri; Antakya Kent Merkezi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kireççi, R. (2001). *Dinler ve Tarih Hazinesi*. Color Ofset, Hatay.
- Koçan, N. ve Çorbacı, Ö. L. (2012). Tarihi Çevreleri Koruma Sürecinde Yeni Yaklaşımlar: Kongre Turizmi, Safranbolu Çarısı Örneğinde Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 3(2): 31-36, ISSN: 1309-2243.
- Kotler, P., Asplund, C., Rein, I. ve Haider, D. (1999). *Marketing Places Europe*. London: Pearson Education Ltd.
- Kovancı, P. (1996). Urban Regeneration Issues and Policies as Complementary and Multi-Aspect Planning Tools. M. S. Thesis (unpublished), Middle East Technical University.
- Kuban, D. (1994). “Eminönü”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi. *Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını*, İstanbul, C.3, s.158-163.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 207 s.
- Lynch, K. (2011). *Kent İmgesi*. çev. İ. Başaran, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Yayıncılık Matbaacılık, İstanbul.
- Mazı, F. (2009). Tarihi Çevrelerin Korunmasında Sosyo- Ekonomik Faktörlerin Etkisi. *Mevzuat Dergisi*, sayı: 138, ISSN: 1306-0767.
- Mersinligil, Ö. ve Erişen, O. (1997). Antakya İlave ve Revizyon İmar Planı Ön Araştırması. Adana.
- Oxenfeldt, A. R., (1974). .Developing a Favorable Price-Quality Image. *Journal of Retailing*. Vol: 50, No: 4, Page: 8-14.
- Ömeroğlu, C. (2006). Antakya Kenti'nin Özgünlüğü ve Günümüz Koruma Sorunlarının Antakya Kentsel Sit Alanı'nda İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özalp, D. (2008). Tarihi Kent İmajının Korunmasında Kentsel Tasarım: Antakya Örneği. *Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Özdemir, H. (2007). Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi, İstanbul Zeyrek Örneğinde Bir İrdeme. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

- Özdemir, Ş. ve Karaca, Y. (2009). Kent Markası ve Marka İmajının Ölçümü: Afyonkarahisar Kenti İmajı Üzerine Bir Araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt.11, Sayı. 2, s. 113-134.
- Özden, P. (2001). Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 23-24.
- Özşahin, E. Ve Kaymaz, K. Ç. (2013). Rüzgâr Enerji Santrallerinin (RES) Yapım Yeri Seçimi Üzerine Bir CBS Analizi: Hatay Örneği. *TÜBAV Bilim Dergisi*, cilt: 6, sayı: 2, s. 1-18.
- Öztan, Y. (1968). *Ankara Şehri ve Çevresinin Peyzaj Mimarisi Yönünden Etüt ve Tayini*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları; 344, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 217, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Polat, S. (2005). Mimarlık ve Kentsel Yaşam Kalitesinin Sağlanmasında Dönüşüm Projelerinin Rolü: Bursa- Santral Garaj Bölgesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1, Bursa.
- Resmi Gazete (2005). Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050726-5.htm> (12.05.2016).
- Rifaioğlu, M. N. (2003). Antakya Eski Kent Dokusunda Gazipaşa Sokağı’nın Mekânsal Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Adana, 184 s.
- Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sahillioğlu, F. (1999). Tarihi Çevrenin Korunması Yönünden Antakya Kenti. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Sönmez, N. (1987). Restorasyon, Kuram ve Teknikleri. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Basılmamış Ders Notları, İstanbul.
- Şahin, S. Z. (2003). İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, s. 89-101.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Bilanço’98. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M. (1993). *Antakya Tarihinden Yapraklar ve Halefzade Süreyya Bey*. Antakya.

- Tekin, M. (2000). *Hatay Tarihi*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara.
- Thomas, S. (2003). *A Glossary of Regeneration and Local Economic Development*, Manchester: Local Economic Strategy Center.
- Tiesdell, S., Oc, T. ve Heath, T. (1996). *Revitalizing Historic Urban Quarters*, Hartnolls Ltd. London, 234.
- Ter, Ü. (2002). *Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarımı Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Tuna, A. ve Erdoğan, E. (2016). “Arkeolojik Sitlerin Sürdürülebilirliği Kapsamında Arkeolojik Parklar”. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, sayı: 13-2.
- Tuncer, O. C. (1985). *Rölöve ve Restorasyon*. Dicle Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayınları. Diyarbakır.
- Tunçer, M. (2009). *Kentsel Tasarımın Tarihsel Çevre Korumasında Etkin Olarak Kullanımı, Böl ve Yönet Modeli: Ankara, Konya, Antalya Tarihi Kent Merkezleri*, (http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet_tuncer/bolveyonetmodeli.html).
- Turgut, N. (1986). *Antakya Tarihi Ticaret Merkezi Mekânsal Yapı Değişim ve Gelişim Sürecinin Etkinliği*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- UNESCO, (2011). *UNESCO et la Culture*, Paris.
- URL-1 (2016). <http://ayseustunol.blogspot.com.tr/2013/09/hatay-antakya.html>, 16 Şubat 2016.
- URL-2 (2016). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kolonad>, 17 Nisan 2016.
- URL-3 (2016). <http://arkeolojihaber.net/2010/05/13/2200-yillik-su-kemeri/>, 21 Mart 2016.
- URL-4 (2016). <http://www.hatay.gov.tr/tarih>, 05 Haziran 2016.
- URL-5 (2016). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay>, 02 Ocak 2016
- URL-6 (2016). <http://www.antakya.com/bilgi-92-hatay-antakya-cografik-fiziki-durum>, 16 Temmuz 2016.
- URL-7 (2016). <http://www.zeynotel.com/hatay.html#prettyPhoto/14/>, 12 Ocak 2016.
- URL-8 (2016). <http://www.deprem.gov.tr/tr/kategori/deprem-bolgeleri-haritasi-28841>, 14 Ağustos 2016.
- URL-9 (2016). www.turkcebilgi.com/hatay-kalesi, 11 Haziran 2016.

- URL-10 (2016). <https://hataycenter.com/hatay-antakya-kalesi>, 06 Haziran 2016.
- URL-11 (2016). <http://www.alasayvan.org/akdeniz-bolgesi/143361-antakya-kalesi.html>, 10 Eylül 2016.
- URL-12 (2016). <http://eski.mku.edu.tr/index.php?page = readpage&id = 2058&aid=89>, 06 Haziran 2016.
- URL-13 (2016). <https://dogruhaber.com.tr/haber/119505-islamiyetin-anadolu-topraklarina-yayildigi-ilk-mescid/>, 10 Ağustos 2016.
- URL-14 (2016). <http://www.emlaktagundem.com/wp-content/uploads/2016/01/Habib-i-Neccar-Camii-restorasyon-uygulamas%C4%B1nda-sona-gelindi.jpg>, 06 Haziran 2016.
- URL-15 (2016). <http://www.dunyabizim.com/gezi-mekan/10008/habib-i-neccarin-efsanev-bir-hikyesi-var>, 10 Haziran 2016.
- URL-16 (2016). https://tr.wikipedia.org/wiki/Saint_Pierre_Kilisesi, 10 Eylül 2016.
- URL-17 (2016). http://www.uyanangenclik.com/gallery/10898_13_05_16_10_28_31.jpeg, 05 Mart 2016.
- URL-18 (2016). https://katanixis.blogspot.com.tr/tourkika/ieroi_xwroi/naos_antakya.htm, 02 Haziran 2016.
- URL-19 (2016). <http://www.atctourism.com/Page.aspx?p=Antakya-Tarihi>, 03 Nisan 2016.
- URL-20 (2016). http://geziendo.com/wp-content/uploads/2011/12/Ortodoks-Kilisesi-02_k.jpg, 05 Temmuz 2016.
- URL-21 (2016). <http://www.atctourism.com/Page.aspx?p=Antakya-Tarihi>, 10 Eylül 2016.
- URL-22 (2016). <http://www.hataygezilecekyerler.org/2015/12/hatay-protestan-kilisesi-hatay-antakya.html>, 10 Ağustos 2016.
- URL-23 (2017). <http://hataysehri.org/gezilecekyerler.html>, 23 Ocak 2017.
- URL-24 (2016). <http://www.hatayvatan.com/burasi-dunu-ve-bugunuyle-saray-caddesi.html>, 25 Ocak 2017.
- URL-25 (2017). <http://www.turizminsesi.com/haber/tarihi-su-kemeri-gun-yuzune-cikti-8552.htm>, 25 Ocak 2017.
- URL-26 (2016). <http://hataykurdu.tr.gg/Hatay-h-%26%23305%3Bn-Tarihi-Yerleri.htm>, 15.08.2016.
- URL-27 (2016). <https://tr.pinterest.com/pin/12877548910358300/>, 17 Ağustos 2016.

- URL-28 (2016). <http://www.cairnspost.com.au/lifestyle/bookmark-a-journey-to-germany-for-a-few-surprises-at-wolfenbuettel/news-story/12fafd5d0c039a0e0ffadaaf7f5191a7>, 17 Ağustos 2016.
- VGM (2017). TC. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Resmi WEB Sitesi, <http://www.vgm.gov.tr/icerikdetay.aspx?Id=122> (10.01.2017).
- Yazgan, M. E. ve Erdoğan, E. (1992). *Tarihî Çevrelerde Peyzaj Planlama*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları:2, 87, Ankara.
- Zülfikar, Ç. (2012). Tarihi Kentsel Çevrenin Korunmasında Stratejik Planlama Yaklaşımı: Bakırköy-Yeşilköy Köyiçi Koruma Alanı Örneği. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul II Numaralı Yenileme Alanları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı-Soyadı : Senem Emine Kocaoğlu

Doğum Tarihi ve Yeri : İskenderun / 1982

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi-Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Peyzaj Planlama Anabilim
Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Arapça

İş Deneyimi

Stajlar : Büro Stajı - Bartın Belediyesi Park ve Bahçeler
Müdürlüğü

Çalıştığı Kurumlar : Birlik Mimarlık (06. 2013- 11. 2013)
Erol Kaymakçı Mimarlık Bürosu (11. 2013- ---)

İletişim

E- posta adresi : kocaoglusenem@gmail.com

Tarih : 22.12.2016 (Tez Sınav Tarihi)